

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

ÇOCUKLUK ÇAĞINDA TRAVMAYA MARUZ KALMIŞ ANNELERİN EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUMLARI

Yüksek Lisans Tezi

Şerife MERCAN

Danışman
Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ

SAMSUN
2025

TEZ KABUL VE ONAYI

Şerife MERCAN tarafından, Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ danışmanlığında hazırlanan “ÇOCUKLUK ÇAĞINDA TRAVMAYA MARUZ KALMIŞ ANNELERİN EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUMLARI” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 23.05.2025 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Esat ŞANLI Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Faruk Caner YAM Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Faik Ahmet SESLİ
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

03/06/ 2025
Şerife MERCAN

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: ÇOCUKLUK ÇAĞINDA TRAVMAYA MARUZ KALMIŞ ANNELERİN EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUMLARI

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 03.06.2025 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 15

Tek kaynak oranı : % 2 çıkmıştır.

03/06/ 2025
Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ

ÖZET

ÇOCUKLUK ÇAĞINDA TRAVMAYA MARUZ KALMIŞ ANNELERİN EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUMLARI

Şerife MERCAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Yüksek Lisans, Haziran/2025
Danışman: Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ

Bu araştırma, çocukluk çağında travmaya maruz kalmış annelerin ebeveynliğe yönelik tutumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Çocukluk dönemi, bireyin kişilik gelişimi ve ruh sağlığı açısından kritik bir süreç olup, bu dönemde yaşanan travmatik deneyimlerin uzun vadeli etkileri bulunmaktadır. Literatürde çocukluk çağı travmalarının bireylerin psikolojik, sosyal ve duygusal gelişiminde belirleyici olduğu belirtilmekte; ebeveynlik tutumlarının ise bireyin kendi çocukluk deneyimleriyle şekillenebileceği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, annelerin çocukluk travması deneyimleri ile ebeveynlik tutumlarını algılama düzeyleri arasındaki farklılıkları ortaya koyarak, koruyucu ve önleyici stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Araştırma kapsamında, Antalya il sınırları içinde kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenen 18-45 yaş arası 480 anneye Google Forms aracılığıyla anket uygulanmıştır. Veriler, SPSS 27.00 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Normallik testi sonucunda verilerin normal dağılmadığı belirlenmiş ve bu doğrultuda Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H ve Spearman korelasyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin çocukluk çağı travmaları ile ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çocukluk döneminde daha fazla travmaya maruz kalan annelerin ebeveynlik yeterlik algılarının düşük olduğu, ebeveynlik doyumu ve çocuklarına yönelik ilgilerinin daha az olduğu görülmüştür. Ayrıca, çocukluk travması ile psikolojik rahatsızlıklar ve psikiyatrik ilaç kullanımı arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bununla birlikte, medeni durum, evlenme yaşı, anne olma yaşı ve büyüdükleri aile yapısının ebeveynlik tutumları üzerinde anlamlı farklılık yarattığı saptanmıştır.

Elde edilen bulgular, çocukluk çağı travmalarının bireylerin ebeveynlik tutumları ile ilişkili olabileceğini göstermekte ve nesiller arası aktarımı önlemeye yönelik psikososyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonuçları, çocukluk çağı travmalarının etkilerini azaltmaya yönelik önleyici programların oluşturulması ve ebeveynlerin desteklenmesi için önemli bir veri sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çocukluk çağı travması, Ebeveynlik tutumları, İstismar, İhmal.

ABSTRACT

ATTITUDES TOWARDS PARENTING OF MOTHERS EXPOSED TO CHILDHOOD TRAUMA

Şerife MERCAN

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Educational Sciences

Guidance and Psychological Counseling Programme

Master, June/2025

Supervisor: Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ

This study aims to examine the attitudes towards parenting of mothers who were exposed to trauma in childhood. Childhood is a critical period in terms of personality development and mental health, and traumatic experiences in this period have long-term effects. In the literature, it is stated that childhood traumas are determinant in the psychological, social and emotional development of individuals, and it is emphasized that parenting attitudes can be shaped by the individual's own childhood experiences. In this context, the main purpose of the study is to contribute to the development of protective and preventive strategies by revealing the differences between mothers' experiences of childhood trauma and their perception of parenting attitudes.

Within the scope of the study, a questionnaire was applied to 480 mothers between the ages of 18-45, determined by convenience sampling method within the borders of Antalya province, through Google Forms. The data were analyzed using the SPSS 27.00 program. As a result of the normality test, it was determined that the data were not normally distributed and accordingly Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H and Spearman correlation analyzes were used. According to the results of the study, it was determined that childhood traumas had a significant effect on mothers' parenting attitudes. Mothers who were exposed to more trauma during childhood had lower perceptions of parenting efficacy, parenting satisfaction and less interest in their children. In addition, significant relationships were found between childhood trauma and psychological disorders and psychiatric drug use. In addition, marital status, age at marriage, age at becoming a mother and the family structure in which they grew up were found to be effective on parenting attitudes.

The findings show that childhood traumas can directly affect individuals' parenting attitudes and reveal the need to develop psychosocial support mechanisms to prevent intergenerational transmission. The results of the study provide important data for the development of preventive programs to reduce the effects of childhood traumas and to support parents.

Keywords: Childhood trauma, Parenting attitudes, Abuse, Neglect.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında çocukluk çağında travmaya maruz kalmış annelerin ebeveynliğe yönelik bakış açıları farklı değişkenler açısından incelenmek istenmiştir. İnsanın gelişiminde çocukluk dönemi önemli ve kritik anlamda bir yer tutmaktadır. Bu dönemde yaşanan deneyimlerin uzun vadeli etkilerinin anne olma durumuna etkisi bu çalışmada dikkate alınmıştır.

En başta, bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini, zamanını bana ayıran ve her daim nezaketle ve sabırla yol gösteren sayın danışman hocam Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ' a bana bulunduğu kıymetli katkıları için çok teşekkür ederim. Kendisinden öğrendiğim hem akademik hem de insana davranışa dair olan bilgileri hayatım boyunca aklımda tutacağımı ve kullanacağımı belirtmek isterim.

Eğitim hayatım boyunca bilgilerini ve emeklerini esirgemeyen tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım.

Bugün ki Şerife olmamı sağlayan, her daim arkamda duran, isteklerimi ve ihtiyaçlarımı yaşım kaç olursa olsun kendi istek ve ihtiyaçlarından önde tutarak sonsuz fedakarlık yapan canım annem Fadime ÖZEL ve babam Mustafa ÖZEL'e, otuz yedi yıllık oyun arkadaşım ve neşe kaynağım canım abim Ömer ÖZEL'e, üniversite yıllarından bu yana sürekli desteklerini gördüğüm, her karamsarlıkta beni aydınlığa çıkaran canım kız kardeşlerim ve meslektaşlarım Muazzez ÖZCAN AK ve Ayşenur AKYÜZ'e minnettarlığımı ifade etmek isterim.

En gergin dönemlerimin sakin limanı, sevgisini koşulsuz ve sınırsız hissettiren, neye ihtiyacım olsa yanımda olan hayattaki en büyük şansım canım eşim Gürkan MERCAN'a ve varlığı ile gücüme güç katan, çalışma dönemimde küçük yaşına rağmen bana alan tanıyabilecek iradeye sahip, enerji kaynağım canım oğlum Çınar MERCAN'a sevgilerimi sunarım.

Şerife MERCAN

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Denenceler	5
1.5. Araştırmanın Amacı	6
1.6. Araştırmanın Önemi	6
1.7. Sayıtlar.....	9
1.8. Sınırlılıklar	9
1.9. Tanımla	9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Travmanın Tanımı	11
2.2. Travma Türleri	15
2.2.1. Fiziksel istismar	15
2.2.2. Duygusal İstismar	17
2.2.3. Cinsel istismar	21
2.2.4. Fiziksel İhmal	26
2.2.5. Duygusal İhmal	27
2.3. Çocukluk Çağı Travmaları.....	28
2.3.1. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi	29
2.3.2. Çocukluk Çağı Travmalarının Etkileri.....	30
2.4. İlgili Yayın ve Araştırmalar	31
2.4.1. Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar	31
2.4.2. Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar.....	34
2.5. Ebeveyn Tutumu	37
2.6. Ebeveyn Tutum Çeşitleri	37
2.6.1. Mükemmeliyetçi Ebeveyn Tutumu.....	38
2.6.2. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu.....	39
2.6.3. Otoriter Ebeveyn Tutumu.....	39
2.6.4. Demokratik Ebeveyn Tutumu	40
2.6.5. Tutarsız Ebeveyn Tutumu	40
2.6.6. İzin Verici Ebeveyn Tutumu	41

2.6.7. İlgisiz ve Kayıtsız Ebeveyn Tutumu	41
2.6.8. Serbest Ebeveyn Tutumu	42
2.7. Annelerin Ebeveynlik Görevine Yönelik Yeterlilik Algısı.....	42
2.8. Annelerin Ebeveynlik Görevine Yönelik İlgil Durumları.....	43
2.9. Annelerin Ebeveynlik Görevinden Sağladıkları Doyum	45
2.10. İlgili Yayın ve Araştırmalar	46
2.10.1. Ebeveyn Tutumu ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar	46
2.10.2. Ebeveyn Tutumu ile ilgili Yurt Dışındaki Araştırmalar	48
3. YÖNTEM	51
3.1. Araştırma Modeli	51
3.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi	51
3.3. Veri Toplama Araçları.....	53
3.4. Veri Toplama Süreci.....	55
3.5. Verilerin Analizi.....	55
4. BULGULAR.....	57
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	73
5.1. Tartışma	73
5.1.1. Yaş Değişkenine Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları.....	73
5.1.2. Medeni Duruma Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları	74
5.1.3. Eğitim Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları.....	74
5.1.4. Evlenme Yaşına Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları	76
5.1.5. Anne Olma Yaşına Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları	76
5.1.6. Çocukluğun Geçtiği Aile Yapısına Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları.....	77
5.1.7. Kronik Hastalığının Olma Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları	78
5.1.8. Psikolojik Hastalığın Olma Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları...	78
5.1.9. Psikiyatrik İlaç Kullanma Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları	79
5.1.10. Kronik Hastalığının Olma Durumuna Göre Annelerin Çocukluk Çağında Travmaya Maruz Kalma Düzeyleri	79
5.1.11. Psikolojik Hastalığının Olma Durumuna Göre Annelerin Çocukluk Çağında Travmaya Maruz Kalma Düzeyleri	80
5.1.12. Psikiyatrik İlaç Kullanma Durumuna Göre Annelerin Çocukluk Çağında Travmaya Maruz Kalma Düzeyleri	81
5.1.13. Annelerin Çocukluk Çağı Travma Düzeyleri ile Ebeveyn Tutumu	81
5.2. Sonuç	85
5.3. Öneriler	87
5.3.1. Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler	87
5.3.2. Uzman ve Araştırmacılara Yönelik Öneriler	88
5.3.3. Ailelere Yönelik Öneriler.....	89
KAYNAKLAR	90
EKLER.....	104
Ek 1: Kişisel Bilgiler Formu	104
EK 2: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği.....	105

EK 3 : Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği	106
EK 4: Etik Kurul Kararı.....	107
EK 5: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Kullanım İzni	108
EK 6: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Kullanım İzni.....	109
ÖZ GEÇMİŞ	110

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APA	: Amerikan Psikiyatri Birliği
ÇÇT	: Çocukluk Çağı Travması
DSM	: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Veri Analizi Programı
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Sosyo-demografik Dağılımı	52
Tablo 4.1. Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları.....	57
Tablo 4.2. Yaş Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları.....	58
Tablo 4.3. Medeni Durum Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	59
Tablo 4.4. Eğitim Durumu Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları	60
Tablo 4.5. Evlenme Yaşı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları	61
Tablo 4.6. Anne Olma Yaşı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları	62
Tablo 4.7. Çocukluğunun Geçtiği Aile Yapısı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları	63
Tablo 4.8. Kronik Hastalık Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	64
Tablo 4.9. Psikolojik Hastalık Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	65
Tablo 4.10. Psikiyatrik İlaç Kullanımı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	66
Tablo 4.11. ÇÇT Algılama Düzeyleri ile Kronik Hastalık Değişkeni Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	67
Tablo 4.12. ÇÇT Algılama Düzeyleri ile Psikolojik Hastalık Değişkeni Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	68
Tablo 4.13 ÇÇT Algılama Düzeyleri ile Psikiyatrik İlaç Kullanımı Değişkeni Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları	69
Tablo 4.14. Annelerin ÇÇT Travma Düzeyleri ile Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişki ..	71

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ait problem durumu, araştırmanın amacı, gerekçesi ve önemi ele alınmıştır. Araştırmanın ana problemine ve alt problemlerine yer verilmiştir. Ayrıca sayıtlar, sınırlılıklar ve kullanılan tanımlar da bu bölümde açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Psikolojik olarak iyi bir nesil yetiştirmek için çocukların sevildiği, güvende hissettiği, maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılandığı aile ortamlarında yetiştirilmeleri gerekir (Bowlby, 2007). Aile kurumu, çocuğun sosyal entegrasyonunda önemli bir role sahiptir. Ebeveynler, çocuklarına büyütürken kasıtlı veya kasıtsız olarak çocuklarının kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek davranışlarda bulunabilirler. Bu davranışlar bazen şiddet şeklinde olabilirken bazen de ihmal olabilirler (Yıldız, 2024). Aile; beceri, bilgi, ahlaki değerler, baş etme mekanizmaları, dayanıklılık, esneklik ve benzeri tüm bilgi ve kaynakların gelecek nesillere aktarılmasında hayati bir rol oynasa da, bu olumlu birikimlerin yanı sıra bazı olumsuz birikimlerin de aktarıcısı olabilmektedir (Türk Kurtça ve Gündoğmuş, 2022).

DSM-5 (Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı, 2013) travmayı, kişinin yaşamına ya da ölümüne tehdit oluşturan bir senaryoya, ciddi yaralanmaya, cinsel saldırıya ya da kişinin kendi bedenini veya çevresindeki birinin bedenini tehlikeye sokan bir duruma maruz kalması olarak tanımlamaktadır. Çocukluk dönemi, travma bakımından kritik bir dönemdir (Karal ve Atak, 2022). Çocukluk çağı travmaları genel olarak aniden ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan ve çocuğun hayatını, ruhsal ve fiziksel bütünlüğünü tehlikeye atan olaylar olarak tanımlanmakta olup, bireyin karşısındaki kişiye kasıtlı ve bilerek zarar verecek şekilde kötü niyetli davranması olarak tanımlanmaktadır (Soylu, 2022). Çocukların travmatik deneyimlerini açıklamak zordur, ancak travmaya neden olabilecek bazı olaylar arasında sevilen birinin ölümü veya hastalığı, doğal afetler, birinin fiziksel veya sözlü olarak tehdit edildiğini görmek, çocuğun hayatını tehlikeye atan beklenmedik durumlar ve istismar sayılabilir (Falasca and Caulfield, 1999). Çocukluk çağı travmaları, sorumlu bir yetişkin uygunsuz veya zararlı davranışlarda bulunduğunda ve çocuklara zarar verdiğinde ortaya çıkar. Çocuk bu tür davranışlardan duygusal,

fiziksel, cinsel ve sosyal olarak zarar görür. Buna ek olarak, çocuğun sağığı tehlikeye girer ve ömür boyu sürecek ciddi yaralar alır (Huseynzade, 2023). Çocukluk çağı travması, bir kişinin hayatı üzerinde uzun süre zararlı etkilere sahip olabilir. İnsanların ruh sağığına zarar vererek, sağıklı nesillerin gelişimini engelleyebilir. Güler vd. (2002)'ne göre, travmalar, özellikle de istismar ve ihmal, aile işleyişi ve sosyal düzen üzerinde zararlı etkiye sahip olan şeyler arasındadır. Birçok insan yaygın şekilde travmatik deneyimler yaşamaktadır. Travmatik deneyimler her yaştan insanı olumsuz etkilemekle birlikte, yaşlılar ve engelliler, özellikle de çocuklar ve ergenler travmatik stres açısından en fazla risk altında olan gruplardır. Bireyin kişilik yapısının ve psikopatolojisinin sağıklı gelişiminde büyük bir etkisi olan erken çocukluk döneminde maruz kalınan travmatik deneyimler kişileri kısa ve uzun vadede etkileyen olaylardır (Soylu, 2022). Çocukluk çağı travmalarının kişinin zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde ergenlik ve yetişkinlik boyunca devam eden zararlı etkileri olup (Tüzün ve Sayar 2006), uzun süreli psikolojik, sosyal ve fiziksel yansımaları vardır (Gamzeli ve Kahraman, 2018).

Araştırmalara göre, çocukluk çağı travmalarının bir dizi zararlı etkisi vardır (Huseynzade, 2023). Çocukken travmatik olaylar yaşamış kişiler, uygun ebeveynlik tutumları sergilemekte zorlanabilirler (Eyigün, 2014). “Ebeveyn tutumları”, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken onlara karşı sergiledikleri davranışların tümünü ifade eder (Toksöz, 2010). Annelerin ebeveynliğe yönelik tutumu, ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirme konusundaki yeterlilik algılarına yansır. Bu, annenin sorumluluklarını yerine getirme konusundaki kendine güveni ve çocuklarıyla karşılaştığı zorlu koşulların üstesinden gelme kapasitesine olan inancıdır (Feliciana, 2005). Ebeveynlerin kendi çocuklarını yetiştirmeye yönelik görüşleri, çocuk ve ergen olarak yaşadıkları travmalardan etkilenir Ebeveynlerin çocukları hakkındaki olumsuz görüşleri, hem geçmişte hem de günümüzde yaşadıkları sıkıntılardan etkilenir. Bir çocuk, ebeveynlerinin kötü tutumu nedeniyle istismara uğrayabilir veya istismarın kurbanı olabilir. Sosyal normlar ve yasalar açısından çocuk istismarı ve ihmali, ebeveynler veya çocuğun bakımından sorumlu başka bir yetişkin tarafından çocuğa karşı işlenen, uygunsuz veya zararlı olduğu düşünülen ve çocuğun fiziksel, duygusal, cinsel veya sosyal refahını olumsuz yönde etkileyen veya engelleyen her türlü eylem veya eylemsizliktir ve bu eylem ve eylemsizliklerin bir sonucu olarak çocuğun sağığı ve güvenliği risk altındadır (Bozdemir ve Gündüz, 2016). Ebeveyn tutumları

üzerine yapılan araştırmalar, çocukların gelişimindeki önemi nedeniyle son zamanlarda artmıştır (Ogelman ve Özyürek, 2021).

Ebeveyn veya kendisine bakım veren birinden yoksun olan, güvenli ve sağlıklı bir ruhsal ortam kuramayan çocuklar çok sayıda travmatik deneyime, istismara ve ihmale maruz kalabilir. Çocukken travma yaşamış kişiler, yetişkin yaşamlarında uygun ebeveyn tutumu sergilemekte zorlanabilirler (Eyigün, 2014). Genç ebeveynler, çok çocuklu geniş aileler, işsizlik, alkol veya uyuşturucu kullanımı, fiziksel ve ruhsal sağlık koşulları, ebeveynlerin eğitim durumu, yaşadıkları sosyal ve ekonomik çevre, çocuk sahibi olmaya duygusal, zihinsel ve sosyal olarak hazır olup olmadıkları ve eşler arasındaki ilişki ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörlerdir (Güneş Kılıç, 2022; Yıldız, 2004; Bilge, 2009). Ayrıca, çocukken istismar ve ihmale maruz kalan anneler, istismarın travmatik etkileri nedeniyle duygularını düzenleme becerisi gösteremeyerek ebeveynlik yapmakta zorlanabilirler (Alexander vd., 2000).

Travma geçişinde çocuk yetiştirme stilleri önemli bir rol oynamaktadır. Çocukluk dönemindeki travmatik deneyimler ilerde kendi çocuklarına aktarılabilir. Patoloji aile içinde hem mağdura hem de diğeri aile üyelerine yayılır, hem aktif hem de pasif olarak travmanın tüm aileyi etkilemesine izin verir. Bu tür işlevsiz kalıplara sahip aileler, hem psikiyatrik tanılarının hem de psikolojik sorunların gelecek nesillere aktarılmasına da neden olmaktadır (Türk Kurtça ve Gündoğmuş, 2022). Olumsuz anne ve baba görüşüne sahip ebeveynlerin çocuklarında düşük düzeyde güvenli bağlanma, düşük öz saygı, intihar eğilimleri, kendine zarar verme davranışları, okula devam sorunları, evden kaçma ve kötü arkadaşlık ilişkileri gözlenirken, uyuşturucu kullanımı, duygusal tepkisellik sorunları, sosyal içe dönüklük, somatik sorunlar, anksiyete, depresyon, şiddet ve suç davranışları, obsesif-kompulsif belirtiler ve akran zorbalığına maruz kaldıkları görülmektedir (Aksu, 2021).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki sorumluluğı, sağlıklı nesillerin devamı ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, çocukların özellikle ebeveyn tutumları sonucu travma deneyimlerinden korunması, kuşaklar arası aktarımın önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ebeveynlerin tutumları ve davranış biçimleri, çoğı zaman kendi geçmiş deneyimler, özellikle çocukluk dönemi travmalarıyla ilişkili olabilmektedir. Literatürde, çocukluk dönemi travmalarını ve ebeveynlik tutumlarını inceleyen sınırlı sayıda araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar, ebeveynlerin

çocukluk dönemi travmatik deneyimlerinin, onların çocuk yetiştirme tutumları ile arasındaki ilişkiyi anlamayı hedeflemektedir. Bu nedenle, çocuk yetiştirme tutumları ile çocukluk dönemi travmaları arasındaki ilişkiyi daha derinlemesine incelemek için ek araştırmalar yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Buna göre araştırmanın temel problemi: “çocukluk çağında yaşanmış travmalar ile annelerin ebeveynliğe yönelik tutumları arasında ilişkisi var mıdır?” olarak belirlenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın temel problem cümlesi, “çocukluk çağında yaşanmış travmalar ile annelerin ebeveynliğe yönelik tutumları arasında ilişkisi var mıdır?” şeklindedir.

Bu temel problem cümlesi çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.3. Alt Problemler

1. Yaş değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Medeni durum değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Eğitim durumu değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Evlenme yaşı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Anne olma yaşı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Çocukluğunun geçtiği aile yapısı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Kronik hastalığı olma değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Psikolojik hastalığı olma değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
9. Psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları

arasında anlamlı bir fark var mıdır?

10. Kronik hastalığı olma değişkenine göre annelerin çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
11. Psikolojik hastalığı olma değişkenine göre annelerin çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
12. Psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre annelerin çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
13. Annelerin çocukluk çağı travma düzeyleri ile ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Denenceler

1. Yaş değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
2. Medeni durum değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
3. Eğitim durumu değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
4. Evlenme yaşı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
5. Anne olma yaşı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
6. Çocukluğunun geçtiği aile yapısı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
7. Kronik hastalığı olma değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
8. Psikolojik hastalığı olma değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
9. Psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır.
10. Kronik hastalığı olma değişkenine göre annelerin çocukluk çağında travmaya

maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

11. Psikolojik hastalığı olma değişkenine göre annelerin çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
12. Psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre annelerin çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
13. Annelerin çocukluk çağı travma düzeyleri ile ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, çocukluk çağında travmaya maruz kalmış annelerin ebeveynliğe yönelik tutumlarını incelemektir. Bu doğrultuda, annelerin çocukluk döneminde yaşadıkları travmatik deneyimlerin, ebeveynlik tutumları ile ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, çocukluk çağı travmalarının ebeveynlik yeterliği, ebeveynlik doyumu ve çocuğa yönelik ilgi düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Ayrıca, demografik değişkenlerin (yaş, medeni durum, eğitim durumu, evlenme yaşı, anne olma yaşı, aile yapısı ile kronik veya psikiyatrik hastalığının olma durumu ile ilaç kullanma durumu) ebeveynlik tutumlarıyla ilişkisi de incelenerek, nesiller arası travma aktarımını önlemeye yönelik koruyucu ve önleyici stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

1.6. Araştırmanın Önemi

Çocukların sağlıklı yetişkinler olarak yetişebilmeleri için, sağlıklı ebeveynlerle sağlıklı bir ortamda büyümeleri çok önemlidir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme tutumları, onların sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişimleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Soylu, 2022). Bir çocuğun sosyal, psikolojik, duygusal ve gelişimsel büyümesi için en önemli ortam ailesidir. Ancak aile iyi duyguların ve deneyimlerin yaşandığı bir yer olabileceği gibi, istismar ve şiddetle karşılaşılacak, mahremiyetin ihlal edildiği, normların ve sınırların olmadığı düzensiz bir sosyal ortam da olabilir. Bu durumda ebeveynler çocuklarını kendi travmaları için bir ayna olarak kullanabilir ve aile çocukluk çağı travma deneyimlerinin odak noktası haline gelebilir (Türk Kurtça ve Gündoğmuş, 2022). Travmatik yaşantıyı deneyimleyen bir kişinin, travmatik olaya maruz kaldığı yaş ve destekleyici bir sosyal çevreye sahip olup

olmamasının, başta depresyon olmak üzere psikolojik rahatsızlıklara yakalanma olasılığını etkileyeceğine inanılmaktadır (Crowley, 2008). Psikolojik sağlık ve beden sağlığı yerinde olan bireyler yetiştirmek, toplumun ilerlemesine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Bu durumda, bir kişinin psikolojik ve beden sağlığının yerinde olarak yetişmesini sağlayan en önemli unsur aile ve ebeveyn tutumudur (Özgen, 2017). Ebeveynlerden babanın çocuk yetiştirme konusundaki tutumu çok önemli olsa da, Türk kültüründe çocuğun bakımından ve yetiştirilmesinden annenin sorumlu olduğu kabul edilir. Anne, çocukla babadan daha fazla zaman geçirir ve daha fazla konuşur (Soylu, 2022). Bu nedenle araştırmamızın konusu anneler olarak seçilmiştir.

Çocukluk travması yaşamış annelerin, yaşadıkları travma kendi duygularını kontrol etme ve düzenleme becerilerini bozduğu için ebeveyn olarak çeşitli zorluklar yaşadıkları gözlemlenmiştir (Alexander vd., 2000). Travmatik olayların etkisi altında kalma derecesi, annelerin çocukken yaşadıkları travmatik deneyimlerin ardından çevrenin anneye karşı tutumu, travmatik deneyimlerin sıklığı, travmatik deneyimlerin üzerinden ne kadar zaman geçtiği ve annelerin olumsuz durumun yaşandığı dönemde çözüm üretebilecek zihinsel olgunluğa sahip olup olmadıkları ile ilişkilidir (Bostancı vd., 2006). Çocukluk çağı travmaları ile ebeveyn tutumu arasında sebep-sonuç ilişkisinin net bir şekilde ayırt edilemediği, birbirini sürekli besleyen bir kısır döngü oluşmuştur. Ebeveyn tutumları ile kuşaktan kuşağa aktarılan ve kırılması güç bir zincir şeklinde devam etmektedir. Bu bağlamda, annelerin çocukluklarında yaşadıkları travmaların, onların çocuk yetiştirme tutumlarıyla olan ilişkisini anlamak büyük önem taşımaktadır. Bu bilgi, çocukluk çağı travmalarının ortaya konulması ve bu travmaların ebeveyn tutumları üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalar için temel teşkil etmektedir. Ayrıca, bu tür araştırmaların, bireylerin travmaları ile başa çıkma becerilerini geliştirmeye yönelik psikolojik sağlamlıklarını artırıcı stratejiler geliştirilmesine katkı sağlaması, çocuklarına karşı olumsuz tutumlar sergileme risklerini azaltacak psiko-eğitsel programların oluşturulmasına olanak tanıyacaktır.

Ebeveynlik tutumları, bireyin çocuklukta edindiği deneyimlerin bir yansıması olarak şekillenmekte ve bu tutumlar, çocuğun ruhsal, sosyal ve bilişsel gelişimini doğrudan etkilemektedir. Uluslararası literatürde, çocukluk çağı travmalarının bireyin ileriki yaşantısındaki psikolojik sağlığı ve ebeveynlik becerileri üzerindeki

olumsuz etkileri detaylı biçimde incelenmiş; özellikle istismar ve ihmal deneyimlerinin, ebeveynlikte yetersizlik hissi, düşük doyum ve duygusal mesafe ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Ancak Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalar sınırlı olup, genellikle ebeveynlik tutumları ya da çocukluk travmaları ayrı ayrı ele alınmaktadır. Bu çalışma, iki değişkeni bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Literatürde çocukluk çağı travmalarının farklı değişkenlerle incelendiği çalışmalara rastlanmıştır. Buna göre çocukluk çağı travmaları ile kişilik örüntüleri (Gedik, 2021), depresyon ve anksiyete (Bülbül vd., 2013; Erdem-Direk, 2021; Savi-Çakar, İkiz ve Asıcı, 2018), dayanıklılıkları ve öznel iyi oluşları (Katı,2020), umutsuzluğun psikolojik belirtiler- hostilite, somatizasyon (Savi-Çakar, İkiz ve Asıcı, 2018), benlik saygısı (Güneri-Yöyen, 2017; Savi-Çakar, İkiz ve Asıcı, 2018) çalışılmıştır. Bununla birlikte ebeveyn tutumlarının değerlendirildiği çalışmalarda (Karabulut Demir ve Şendil, 2008; Tezel-Şahin ve Özyürek, 2008; Mızrakçı, 1994; Özyürek, 2017; Sümer vd., 2010), literatürde yer almaktadır.

Çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin ebeveynlerin tutumları ile ilişkisini inceleyen çalışmalar son yıllarda ağırlıklı olarak incelenmeye başlanmıştır. Bunlardan çoğunluğu ebeveynlerin çocukluk çağı travmaları ile ebeveyn tutumlarını (Keskin ve Çam, 2008; Özgen, 2017; Yıldız 2024; Güneş Kılıç, 2022; Soyumtürk, 2021; Çakmak, Aydoğan ve Tamam, 2018; Birlik, 2019; Aksu 2021) incelerken; örneklem grubu olarak annelerin çocukluk çağı travması ve ebeveyn tutumları (Derin, 2018; Burakgazi, 2019; Soylu, 2022; Huseynzade, 2023; Ezen ve Açıkgöz, 2017; Dengizek, 2015) olan çalışmalar sınırlı olarak yer almaktadır. Türk kültüründe annelerin çocuk eğitiminde ve gelişimindeki rolü düşünüldüğünde örneklem grubu anneler olarak seçilen bu çalışma, “annelik” rolünün kutsal ve idealize edilmiş yapısına dikkat çekerek önemli bir katkı sunmaktadır. Toplumsal normlar içinde annelik, sabır, fedakârlık ve duygusal destekle özdeşleştirilirken; kadınların kendi geçmiş deneyimlerinden kaynaklı psikolojik yükleri çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Bu çalışma, annelerin çocukluk çağında yaşadıkları travmatik deneyimlerin, toplumsal beklentilerle şekillenen ebeveynlik rollerine nasıl yansıdığını inceleyerek, kültürel bağlamda travma ve annelik ilişkisinin anlaşılmasına ışık tutmaktadır. Sonuçların hem literatüre hem de klinik pratiğe orijinal bulgular sunarak, sonraki araştırmalar için öncü bir kaynak çalışma olması

hedeflenmiştir. Bu yönüyle araştırma, yalnızca akademik bilgi üretmekle kalmamakta, aynı zamanda ruh sağlığı profesyonellerine, aile danışmanlarına ve politika yapıcılara travmaya duyarlı destek programlarının geliştirilmesinde rehberlik edecek nitelikli veriler sunmaktadır.

1.7. Sayıtlar

- Bu çalışmaya katılım gösteren annelerin, tüm soruları objektif, gerçekçi, samimi ve içtenlikle cevapladığı varsayılmaktadır.
- Çalışmaya gönüllü olarak katılan ebeveynlerin evreni yeterli düzeyde temsil ettiğı varsayılmıştır.
- Çalışmada tercih edilmiş ölçme araçlarının ölçmesi gerekenleri ölçebilecek nitelikte ve çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.
- Verilerin çözümlenmesi için çalışmanın amacı doğrultusunda seçilen istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır.

1.8. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Korelasyonel yöntem kullanıldığı için elde edilen bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmasına dair bir sınırlılık taşımaktadır.
- Anneler ile yapıldığı için travma hakkındaki bulguların babalar için genellenmesi açısından bir sınırlılık taşımaktadır.
- Anneler ile yapıldığı için ebeveynliğe yönelik tutumların genellenmesi açısından bir sınırlılık taşımaktadır.
- Veriler özbildirim aracılığı ile toplandığı için kişisel yargı içermesi açısından sınırlılık taşımaktadır.

1.9. Tanımlar

Çocukluk Çağı Travmaları: Helvacı Çelik ve Hocaoglu'na (2018) göre çocukluk çağı travmaları, 18 yaşından önce duygusal, ruhsal ve cinsel istismar ve tacizin yanı sıra çevresel ve psikolojik faktörler ile çocuğun fiziksel ve ruhsal dengesini bozan her türlü olaydan ve çeşitli alanlardaki istismardan kaynaklanan

ciddi bir toplumsal sorundur. Bu olaylar birey üzerinde derin etkiler bırakabilir ve psikiyatrik bozukluklara da yol açabilir. 0-18 yaş arasında veya çocukluk döneminde kişinin cinsel, fiziksel ve duygusal istismar ve ihmalin yanı sıra ebeveyn kaybı veya ayrılığı, göç, trafik veya işyeri kazaları, doğal afetler ve şiddete tanık olma gibi travmatik olaylara maruz kalmasına çocukluk çağı travması denilmektedir (Herman, 2017).

Ebeveyn tutumu, ebeveynlerin çocuklarına ebeveynlik yaparken sahip oldukları ve kullandıkları fikirleri, inançları, duyguları ve davranışları ifade eder (Soylu, 2022). Özgen'e (2017) göre bunlar, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarının yanı sıra arzularına, beklentilerine ve kontrollerine ne kadar iyi cevap verdiklerini içeren tutum ve eylemlerdir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Travmanın Tanımı

Travma, kişilerin zihinsel ve fiziksel refahı üzerinde belirgin etkileri olan birçok sıkıntılı, zararlı ve zarar verici olayı tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Jones and Wessely, 2007). İnsanlık tarihi boyunca, doğanın yıkıcı yönleri, travmatik deneyimler, insanın evcilleştirilemeyen içgüdüleri ve düşmanlığa olan eğilimi, ölümün yadsınamaz varlığını belirgin bir şekilde göstermiştir. Bu nedenle, insan varoluşunun doğal bir parçası olan travmanın, antik çağlara kadar uzanan tarihsel bir varlığa sahip olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (Özen, 2018). “Travma” terimi Yunanca, Sanskritçe ve Farsça zarar veya şok anlamına gelen ‘tere’ kelimesinden türetilmiştir. Kökeni MÖ 1500'lere kadar uzanmaktadır. Travmanın tanımı incelendiğinde, “açık bir delik” anlamına geldiği görülmektedir. Burun ya da vücuttaki herhangi bir açıklıkla ilgili olarak da tanımlanabilir. Alternatif olarak, açıklıklardan yoksun bir durumdan açıklıklara sahip bir duruma geçme veya göç etme süreci olarak da yorumlanabileceği belgelenmiştir (Wilson and Lindy, 2013).

Altmaier (2019) tarafından tanımlandığı şekliyle travma terimi, gerçek bir ölüm riskinin ya da ölümün kendisinin deneyimlenmesi, bedensel esenliğe yönelik bir tehlikenin ortaya çıkması ve bireyin olağanüstü durumlarla etkili bir şekilde başa çıkamaması anlamına gelmektedir. Bu kavram çağdaş psikolojide yaygın olarak kullanılmaktadır. Tarihsel olarak, bu terim psikolojik bir çağrışımdan yoksundu ve öncelikle fiziksel rahatsızlıkları tanımlamak için kullanılıyordu. Bu tanım 19. yüzyıla kadar devam etmiştir (Jones and Wessely, 2007). İlgili literatür incelendiğinde, psikolojik travma üzerine yapılan araştırmaların son yıllarda önemli bir ihtiyaca cevap verdiği görülmektedir. Travma kavramını daha iyi anlayabilmek için tarihsel süreç içerisindeki yerini tespit etmekte fayda vardır.

Travma, bireylerin yönetmekte zorlandıkları ve sonrasında normal işleyişlerini bozarak psikolojik acıların ortaya çıkmasına neden olan derin ve kalıcı stres tepkilerini ortaya çıkaran durumları kapsar. Travma yaşamak ve sevilen birinin ölümü, bireyler tarafından genellikle korkulan olaylardır, ancak aynı zamanda insanların kişisel yaşamlarında meydana gelmesi muhtemel olaylardır (Davis and McKearney, 2003). Bununla birlikte, her bir olumsuz olayın kişi tarafından nasıl yorumlandığının ve travmanın nasıl nitelendirildiğinin farklı olabileceği kabul

edilmektedir. Bununla birlikte, deneyimin kişisel düzeyde öznel olarak yorumlanmasından ziyade travmanın yaygın olarak kabul edilen bir tanımıyla başlamak daha avantajlı olabilir. Travma, istismar, savaş, hastalık, uyuşturucu kullanımı, bir yakının ölümü veya bir felaket gibi kişinin hayatını tehlikeye atma potansiyeline sahip bir deneyim yaşamının neden olduğu olumsuz etki olarak tanımlanabilir (Kastenmüller vd., 2012). Tarihsel olarak travmanın tanımı yetersiz kalmış ve çoğunlukla geçmişin sosyal ve politik koşulları nedeniyle karmaşık doğası göz ardı edilmiştir (Herman, 2007). Bununla birlikte, travma kavramının hem psikolojik hem de fizyolojik yönleri içeren karmaşık ve çok yönlü bir çerçeveye sahip olduğu vurgulanmaktadır (Erdoğan ve Öztürk, 2018).

Kalıcı yara izleri ve kalıcı yaralanmalarla sonuçlanabilen travma kavramı insanlık tarihi boyunca mevcut olsa da, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarına kadar öncelikle fiziksel travmalarla ilişkilendirilmemiştir. 1870'teki Fransa-Prusya savaşının ardından, yukarıda bahsedilen bedensel yaralanmaların yanı sıra psikolojik yansımaları da neden olabileceği ortaya çıkmıştır. Ardından, Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Vietnam Savaşı ve çeşitli doğal felaketler de dahil olmak üzere bir dizi zorlu olay ortaya çıkmıştır (Tedeschi vd., 2022). 1860'larda İngiliz doktor John Erichsen, o dönemde de atıfta bulunulan travmanın anlaşılmasına katkı sağlayan bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada Erichsen, travmayı, endüstri çağında yaygınlaşan tren yolculukları sırasında demiryolu kazalarına karışan veya omurilik yaralanmalarının bir sonucu olarak bireylerin yaşadığı dehşet verici olaylardan kaynaklanan duygusal sıkıntı ve kaygı olarak tanımlamıştır (Erichsen, 2007). Endüstriyel dönemde demiryolu seyahatlerinin ortaya çıkması, travma araştırmalarının başlangıcını işaret etmiştir, çünkü bu yeni ulaşım aracıyla ilişkili kazalar önemli olaylar haline gelmiştir. Bu olayların ardından “Demiryolu Omurgası” olarak bilinen bir terim ortaya çıkmıştır (Erichsen, 2007). Sonuç olarak, birçok doktorun, görünürde bir zarar olmasa bile psikolojik stres ve acıya yol açan fiziksel unsurları deşifre etme çabalarında bir artış olmuştur (Bynum, 2001).

Tarih boyunca insanlık birçok olumsuz durumla karşılaşmıştır. Çatışmalar, felaketler ve yıkıcı sonuçları olan daha pek çok olay meydana gelmiştir. Travmatik olayların, insan varlığının ilk zamanlarına kadar uzanan köklü bir geçmişi vardır. Bir tıp uzmanı olan Ambroise Tardieu, 1857 yılında, küçükleri hedef alan cinsel saldırılara ilişkin ilk adli yayın olarak kabul edilen *Un etude medicolegale sur les*

Attendats aux Meours'u yazmıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında travma histeri ile ilişkilendirilmiştir. Bir zamanlar sadece kadınlara özgü bir psikiyatrik rahatsızlığın prototipi olarak kabul edilen histeri, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Fransa'da ortaya çıkmıştır. Histerinin kaynağının kadının rahmi olduğu ve buna birçok belirsiz semptomun eşlik ettiği tespit edilmiştir. Charcot, histerik kadınların semptomlarını metafizik güçlere atfetmek yerine, bunlara bilimsel açıklamalar getirmiştir (Herman, 2007). Charcot'ya göre histeri, travmatik bir olaydan sonra ortaya çıkan bir nevrozdur. Nörolog Charcot, travma ve psikiyatrik bozukluk arasındaki bağlantıyı 19. yüzyılın sonlarında, uzun bir süre enstitü olarak hizmet veren eski bir hastane kompleksi olan Salpetriere'de derinlemesine araştırmıştır. Paris'te yer alan bu kurum, çağdaş bilimsel bilginin zirvesi olarak görülüyordu. Pierre Janet, William James ve Sigmund Freud hastaneye sık sık gelen doktorlar arasındaydı (Herman, 2007). Bununla birlikte, travma ve psikolojik bozulma arasındaki bağlantıyı metodik olarak inceleyen kişi Charcot'nun öğrencisi Pierre Janet olmuştur (Van der Kolk, 2018).

Birinci Dünya Savaşı yirminci yüzyılda sona ermiş, küresel çapta önemli bir etki bırakmış ve birçok askerin evlerine dönmesine neden olmuştur. Geri dönen bu askerlerin çoğunda açıklanamayan hıçkırık nöbetleri, hafıza kaybı ve yoksunluk belirtileri görüldüğü kaydedilmiştir (Jones vd., 2007). Önceleri travmayı yalnızca fiziksel nedenlere bağlayan hâkim bakış açısı, travma kavramına psikolojik bileşenleri de dâhil etmeye başlamıştır (Altmaier, 2019). “Asker Kalbi” terimi ilk olarak savaş sonrasında ortaya çıkan çarpıntı ve göğüs ağrıları açıklamak ve bu travmatik tepkileri anlamak için kullanılmıştır. Daha sonra, “Savaş Nevrozu” ve “Kabuk Şoku” terimleri, savaş sonrası dönem bağlamında bombalamaların sonrasını incelemek için kullanılmıştır (Crocq and Crocq, 2000). Histerinin ortaya çıkmasını takiben, tarihsel ilerlemede travmanın sonraki tezahürü bomba şoku veya savaş şeklinde görülmüştür. “Bomba şoku” ifadesi Birinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmış ve Vietnam Savaşı sırasında en yüksek kullanım noktasına ulaşmıştır. Bireylerin bir savaş ortamına maruz kaldıktan sonra yaşayabilecekleri psikolojik durumları ifade etmektedir (Herman, 2007).

Travma kavramı, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nda (DSM) önemli bir yere sahip olmuş ve tarihi boyunca evrim geçirerek ilerleme kaydetmiştir. APA'ya (1952) göre travma, DSM-1'de “Majör Stres Reaksiyonu”

olarak tanımlanmıştır. Ona göre, travmatik tepkiler bireylerde ancak önemli bir stresli olay veya fiziksel yoksunluk sonrasında ortaya çıkabilir. Bununla birlikte, bu tepkilerin zamanla azaldığını ve doğası gereği geçici olduğunu da vurgulamıştır. DSM-2'ye göre, bireylerin ilk kez stres hissetmelerine neden olan olayın sona ermesinden uzun süre sonra travmatik tepkiler sergilemeye devam etmeleri durumunda ayrı bir tanı kullanılabileceği öne sürülmüştür (APA, 1968). Bu dönemler boyunca travmaya bakış açısı incelendiğinde, bireylerin gösterdiği psikolojik tepkilerin olayın kendisi tarafından değil, daha ziyade bireyin kendi içsel faktörleri tarafından tetiklendiği ortaya çıkmaktadır. Bireylerin psikiyatrik sorunlara zaten yatkın olabileceği ve bunun özellikle bebeklik döneminde etkilenebileceği inancı vardır (Jones and Wessely, 2007). DSM-3 incelendiğinde, travma kavramının kapsamının genişletildiği ve tüm bireylerde sıkıntı yaratabilecek deneyimler olarak tanımlandığı görülmektedir (APA, 1980). Bu dönemdeki araştırmacılar bu terimin gelişimini önemli ölçüde etkilemiştir.

Bu dönemde yapılan çalışmalar incelendiğinde, travma belirtilerinin sadece askerlerde değil, diğer birçok popülasyonda da tespit edildiği görülmüştür. Tecavüz mağduru kadınlarda duygusal ve fiziksel semptomlar görülmüş ve bu semptomlar günlük yaşam işlevlerinde önemli kesintilere yol açmıştır. “Tecavüz Travması Sendromu” terimi 1974 yılında Burgess ve Holmstrom tarafından bu davranışları açıklamak için ortaya atılmıştır. Vietnam gazileri üzerinde yapılan bir başka araştırma, stres tepkilerinin savaştan sonra da uzun bir süre devam ettiğini ortaya koymuştur. Bu tepkiler için “Gecikmiş Stres Tepkisi Sendromu” adı kullanılmıştır (Horowitz vd., 1975). Bu çalışmalar sayesinde travma, sadece askerlerin savaş sonrasında yaşadığı duygular olarak değil, etki alanını genişleterek herkes için ıstırap yaratabilecek olaylar olarak nitelendirilmiştir (APA, 1980). Bununla birlikte, gösterilen çabalara rağmen, kafa karışıklığının tamamen ortadan kaldırılması sağlanamamış ve rahatsızlık yaratan belirli olaylar belirsiz kalmıştır. Bu nedenle, DSM-3-R belirsizliği ortadan kaldırmak ve bu eksiklik hakkında kesin bilgi sunmak için yeni bir tanım benimsemiştir. Kavram, sıkıntı verici olayların birey tarafından kişisel olarak deneyimlenebileceğini ya da görülebileceğini belirtmektedir (APA, 1987). Ancak, devam eden belirsizliklere rağmen, DSM-4 bu sınırlamayı ele almak için çaba göstermiştir. Tanım incelendiğinde, travma doğası gereği hem onu yaşayan kişiye hem de başkalarına yönelik bir tehlike içerir. Bu tehdide derin güçsüzlük ve

dehşet duyguları eşlik eder (APA, 1994).

DSM-5'e göre travma, ciddi yaralanma, ölüm tehdidi, cinsel saldırıya doğrudan maruz kalma veya tanık olma, yakın bir kişinin karıştığı şok edici bir olayı öğrenme veya bu tür olayların ayrıntılarına istemeden maruz kalma gibi ciddi olay veya olayların yaşanmasının sonucu olarak tanımlanmaktadır. Travma, bir kişinin hayatı üzerinde zararlı bir etkiye sahip olabilir (APA, 2014).

2.2. Travma Türleri

Çocukluk çağı travması, çocuğa fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan zarar veren, nihayetinde büyümesini engelleyen ve genel refahını tehlikeye atan beş temel olumsuz deneyim biçimini kapsar. İstismar türleri fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olarak kategorize edilebilir (Güneri Yöyen, 2016).

2.2.1. Fiziksel istismar

Fiziksel istismar, ülkelerin çoğunda evrensel olarak bir suç olarak kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre çocuk istismarı, aile üyeleri veya bakıcılar tarafından bir çocuğa kasıtlı olarak fiziksel zarar verilmesi veya bu tür bir zararın oluşmasına izin verilmesi anlamına gelmektedir. Fiziksel istismar; tekmeleme, tokat atma, sert bir aletle vurma, saç çekme, itip kakma, sarsma, ısırma, yakma veya zehirlenme gibi eylemleri içerir. Pelendecioğlu ve Bulut'a (2009) göre fiziksel şiddet, diğer istismar türlerine kıyasla en kolay fark edilebilen istismar türüdür. Ayrıca, ülkelerin çoğunda suç olarak kabul edilmesinin yanı sıra, bazı toplumlar benzer davranışları gençleri disipline etmek için bir araç olarak kullanmaktadır (Topbaş, 2004).

Çocuklara yönelik fiziksel istismar ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermekte olup, bazı ülkelerde az, bazılarında ise yüksek oranda görülmektedir. Örneğin, Japonya'da fiziksel istismarın görülme sıklığı düşükken, Amerika Birleşik Devletleri'nde fiziksel istismarın görülme sıklığı daha yüksektir (Zeytinoğlu, 1999). ABD istatistiklerine göre, yılda tahminen 700.000 ila 1.250.000 çocuk ihmal ve istismara maruz kalmaktadır. Ayrıca, tehlike altındaki çocukların yaklaşık sayısı 3.000.000'dur. ABD Sağlık Hizmetleri Bakanlığı'na (2010) göre, bu olayların %18'inden fazlası fiziksel istismar vakaları olarak belgelenmiştir. Mısır'da yapılan bir araştırma, çocukların %37'sinin ebeveynleri tarafından fiziksel istismara uğradığını

ortaya koymuştur. Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre 2002 yılında bu gençlerin %26'sında kırıklar ve geçici bozukluklar tespit edilmiştir. Kore Cumhuriyeti'nde ebeveynlerin üçte ikisinden fazlası çocuklarına fiziksel ceza uygularken, %47'si fiziksel tekme ve dayaa başvurmuştur (WHO, 2002). İtalya'da fiziksel istismarın görölme sıklığı %8 olarak belirlenirken, Romanya'da ebeveynlerin %50'sinin çocuklarına fiziksel istismarda bulunduğu ortaya çıkmıştır (WHO, 2002). Fiziksel ceza Türk kültüründe çocukları disipline etme aracı olarak sıklıkla kullanılmaktadır (Ayan, 2007). Araştırmalar, fiziksel çocuk istismarının birincil failinin genellikle anne olduğunu göstermektedir. Ergenlik döneminde ise çocukların fiziksel olarak istismar edilmesinden en çok babaların sorumlu olduğu gösterilmiştir (Özgen, 2017). Türkiye'de 7-18 yaş arası çocukların %56'sı fiziksel istismara maruz kalmaktadır. Oral'a (2010) göre hem anneler hem de babalar duygusal ve fiziksel şiddet uygulamaktan çoğunlukla sorumludur (Akt: Terzi, 2024).

Fiziksel istismar olasılığını artıran faktörler arasında cinsiyet, yaş, ebeveynin alkol ve madde kullanımı, engellilik, aile yapısı, kültür, sosyal çevre, ailede psikiyatrik öykü, ebeveynin çocukluk döneminde istismara maruz kalması, parçalanmış aile, yoksulluk, ailede çok sayıda çocuk olması, stresli yaşam olayları ve istenmeyen çocuklar yer almaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Ayrıca, ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olması, ebeveynlerin yaşı ve erken ebeveynlik gibi risk değişkenlerini de dahil etmek mümkündür.

Fiziksel istismara maruz kalan çocuklar, öz güvenin azalması, öz değerin düşmesi, başkalarıyla ilişki kurmada zorluklar, ie kapanma, utan duyguları, pişmanlık ve güçsüzlük hissi gibi olumsuz duygu ve bilişsel örüntülerle karşılaşabilir. Fiziksel istismar çocuklarda üzüntü, kaygı ve davranış bozukluğu gibi psikolojik sorunlara yol açabilir (Nilssona, 2017). Bu gençler, problem çözme becerisi ve empati geliştirme yeteneğinden yoksun olabilirler. şiddete maruz kalmaları nedeniyle, gençler şiddeti bir sorun çözme aracı olarak yorumlayabilirler. Ayrıca, fiziksel istismara maruz kalan çocuklar eğitim ortamında performans kaygısı yaşayabilir ve düşük akademik performans sergileyebilir. Fiziksel istismara maruz kalmış bir çocukta intihar potansiyelini ele almak önemlidir (Akbaş, 2020). Araştırmalar, şiddete maruz kalan bir gencin yetişkinlik boyunca şiddet ieren davranışlarda bulunmaya eğilimli olduğunu göstermektedir. Olgunluk yılları boyunca çeşitli psikolojik bozukluklara sahip olabilirler. Psikiyatrik durumlar

arasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Depresyon, Sosyal Fobi, Yaygın Anksiyete Bozukluğu, Antisosyal Kişilik Bozukluğu, Borderline Kişilik Bozukluğu, Dissosiyatif Bozukluklar, Alkol-Madde Kullanım Bozukluğu ve Cinsel İşlev Bozukluğu gibi bir dizi bozukluk yer almaktadır (Örsel vd., 2011). Birey bu sorunlardan biri ya da birkaçıyla boğuşuyor olabilir. Gençlik yıllarında ciddi fiziksel istismara maruz kalan bireyler, yetişkinlik yıllarında potansiyel olarak bir kişilik sorunu yaşayabilir. Kişilik bozukluklarının nedenleri incelendiğinde, bireyin geçmişinde ciddi çocukluk çağı kötü muamele vakalarının olduğu görülmektedir (Çakır ve Bilge, 2022). Çocuklara yönelik fiziksel şiddetin azaltılması için caydırıcı nitelikte kuralların oluşturulması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır. Bu amaca yönelik siyasi çabalar olumlu sonuçlar doğurabilir. Bu konuda toplumsal anlayışın geliştirilmesi ve farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmaların hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ailelerin, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve toplumun tüm üyelerinin bu konuda bilinçli olması şarttır. Hem sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) hem de eğitimcilerin bu konuyu ele alma ve fiziksel şiddetin çocuğun genel refahı üzerindeki zararlı etkileri konusunda toplumdaki bireyler arasında farkındalığı artırma sorumluluğu vardır. Fiziksel şiddetin çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde ciddi olumsuz etkileri olduğunu ve bu sorunların hem kısa hem de uzun vadede devam ettiğini kabul etmek önemlidir. Ruh sağlığı uzmanlarının önemli çabaları uzun vadede olumlu sonuçlar doğurabilir. Fiziksel cezanın geçerli bir disiplin biçimi olmadığı ve şiddetin tırmanmasına katkıda bulunan bir unsur olduğunun ebeveynlere anlatılması büyük önem taşımaktadır. Ebeveynler etkili iletişim yöntemleriyle donatılmalı ve destekleyici eğitim programları aracılığıyla çocuklarıyla nasıl etkileşim kuracaklarını öğretmek için eğitim girişimleri uygulanmalıdır.

2.2.2. Duygusal İstismar

“Duygusal istismar” terimi literatürde ilk kez 1974 yılında ‘zihinsel hasar’ olarak kullanılmıştır (Hart vd., 2002). Follingstad, duygusal istismarın tanımlanması ve ölçülmesiyle ilgili zorlukların bir analizini yapmıştır. Follingstad, istismarcının, mağdurun ve tarafsız bir gözlemcinin bakış açılarını dikkate alarak kapsamlı bir tanıma ulaşılabileceği sonucuna varmıştır (Follingstad, 2007). 1996 yılında Thomson ve Kaplan, duygusal istismarın kapsamlı bir tanımını “kişinin duygusal refahını etkileyen fiziksel olmayan her türlü istismar” olarak yapmıştır. Dünya Sağlık Örgütü

(WHO) tarafından 1999 yılında tanımlandığı şekliyle psikolojik istismar, bir çocuğun psikolojik refahına zarar veren ve gelişimsel ilerlemesini engelleyen birçok eylem ve davranışı kapsamaktadır. Polat'a (2007) göre duygusal istismar, bireyin öz değerini zayıflatmayı, onu küçük düşürmeyi ve kişisel gelişim beklentilerini sınırlamayı amaçlayan kasıtlı bir eylemdir. Engel (2002) duygusal istismarı, utanç ya da korku kullanarak başka bir bireyi köleleştirmeyi, cezalandırmayı ya da izole etmeyi amaçlayan bir tür fiziksel olmayan manipülasyon ve kontrol olarak tanımlar. Duygusal istismardan sorumlu olan kişi, mağdur üzerinde otoritesi ya da kontrolü olan kişidir. Fail tarafından kullanılan tipik bir taktik, mağdurla iletişim kurmayı kasıtlı olarak reddederek onu izole etmek ve cezalandırmaktır. Duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismarla eşit öneme sahiptir. Duygusal istismar ve ihmal, çocuğun ruh sağlığı üzerinde zararlı etkilere sahiptir (Etain vd., 2010). Duygusal istismar, DSM-V'de belirtilen tanı kriterlerine göre, bakım verenler tarafından bir çocuğa karşı gösterilen tutarlı ve psikolojik olarak zararlı eylemleri ifade eder (DSM-V, 2013). Buna karşın Glaser, duygusal istismar ve ihmali, çocukla fiziksel temas içermeyen zararlı davranış kalıplarıyla karakterize edilen, bakıcı ve çocuk arasındaki bir dinamik olarak tanımlamaktadır. Glaser'a (2002) göre, psikolojik istismar ve ihmal kavramı için çocuğa zarar verme güdüsünün varlığı gerekli değildir. Runyan ve diğerlerine (2002) göre duygusal istismar, anne, baba ya da çevredeki diğer yetişkinlerin çocuğun becerileri üzerinde aşırı beklenti ve taleplerde bulunması ve düşmanca davranışlar sergilemesi ile karakterize edilir. Duygusal istismar, en yaygın istismar biçimlerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Stoltenborg vd., göre, önemli sayıda katılımcının yer aldığı bir çalışmada duygusal istismarın yaygınlık oranı 1000 kişide 363 olarak belirlenmiştir. Bulgular, duygusal istismarın dünya çapında sayısız çocuğun hayatını etkileyen yaygın bir sorun olduğunu göstermektedir (Stoltenborg vd., 2012).

Duygusal istismar; bağırarak, reddetmek, aşağılamak, küfür etmek, çocuğu gözetimsiz bırakmak, çocuğu suça teşvik etmek, korkutmak, tehdit etmek, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını ihmal etmek, çocuktan yaşının ötesinde sorumluluklar üstlenmesini beklemek gibi çeşitli zararlı davranışları kapsamaktadır. Bir kardeşi diğerlerine tercih etmek, kayıtsızlık ve takdir eksikliği göstermek, alay ederek veya lakap takarak çocuğu küçük düşürmek, çocuk üzerinde aşırı baskı ve kontrol uygulamak, bağımsız hareket etme cesaretini kırarak bağımlılığı teşvik etmek ve

çocuğu aşırı derecede korumak (Polat, 2016). Polat, duygusal istismarı, otorite, uzmanlık veya daha yüksek bir sosyal konuma sahip biri tarafından bir çocuk veya genç üzerinde etki yaratma eylemi olarak tanımlamaktadır. Duygusal istismar, kişisel ve özel bilgilerin sözlü olarak saldırmak, hakimiyet kurmak, kontrol sağlamak, alay etmek veya başkalarını küçük düşürmek için kullanılmasını içerebilir (Follingstad vd., 2005). Duygusal istismar bağımsız olarak ortaya çıkabilir veya fiziksel ve cinsel saldırının etkileri azaldıktan uzun süre sonra da devam edebilir (Polat, 2000; Norman vd., 2012). Duygusal istismar, fiziksel şiddeti de içeren vakaların çoğunda yaygındır (Norman vd., 2012). Polat, çocuklara kötü muameleyle katkıda bulunan birincil faktörün insan davranışı olduğunu ileri sürmektedir. Boşanma, doğal felaketler, toplumsal krizler, savaş, göç veya çocuğun gelişimini engelleyen hastalıklar göz ardı edilmelidir. Önlenabilirlik, kötüye kullanımı belirlemek için çok önemli bir faktördür (Polat, 2016).

Duygusal istismar uzun süre izole bir şekilde yaşandığında, çocukluk travmalarına dönüşebilir ve kişinin yetişkin hayatını önemli ölçüde etkileyebilir (Öztürk, 2017). Çocuklar tipik olarak tipik bir bilişsel çerçeveye sahipken, öğrenme güçlüğü ve dikkat gibi sorunlar sıklıkla görülür (Polat, 2000). Duygusal istismar, özgüveni ve sosyal ilişkileri önemli ölçüde etkiler ve sosyal gelişimi engeller. Bireyin değer duygusunu azaltır ve ayırt etme, affetme ve güvenme gibi bilişsel süreçlerin gelişimini engeller. Gençlerle yapılan bir araştırma, daha önceki duygusal istismar deneyiminin duygusal yoksunluk, güven, sosyal izolasyon, savunmasızlık, başarısızlık, boyun eğme ve kendini feda etme ile ilgili şemaların oluşumunu doğrudan etkilediğini ortaya koymuştur (Lumley and Harkness, 2009). Çocuklukta duygusal istismar ve ihmal, çocukların duygularını düzenleme ve kendi kimliklerini görme becerilerinde zorluklara yol açabilir. Duygu düzenleme, duygularımızı etkili bir şekilde ifade etme ve onlar üzerinde kontrol sağlama gibi ikili yönleri kapsar. Ayrıca, olumsuz duygulara dayanma ve onları kucaklama kapasitemizi de etkiler. Olumsuz duyguları tetikleyen olayların sona ermesinden sonra bile hoş olmayan duyguların varlığını sürdürmesi, duygu kontrol becerilerindeki bir eksikliğe bağlanabilir. Duygusal istismar, her yaştan, sosyal konumdan ve cinsiyetten bireye ciddi zarar veren bir istismar türüdür. Duygusal istismar; reddetme, korkutma, kontrol etme, izole etme, duygusal ihtiyaçları (onay, destek ve sevgi gibi) ihmal etme, küçümseme, aşağılama, alay etme, aşırı korkutma, sosyal ilişkilerden

soyutlama, görmezden gelme, tehdit etme, suçlulaştırma, aşırı koruma, çocuğa yetişkin sorumlulukları yükleme ve kıyaslama yapma gibi çeşitli zararlı davranışları kapsar. Öz güveni zayıflatır, önemsizlik duygularını besler ve güçsüzlük duygusunu geliştirir. Çaresizlik deneyimi, kişinin güçsüzlük duygusunu şiddetlendirir ve diğer tarafa güvenmeyi teşvik eder. Bu amansız döngü içinde istismar bir norm olarak yerleşir. Bununla birlikte, bu çabalar gerçekliği değiştiremez veya mağdura verilen zararı azaltamaz (Kolburan, 2020). Kolburan'a göre, yaygın bir duygusal istismar türü, çocuğu ısrarla azarlama eylemidir. Duygusal gelişim doğuştan gelen bir özellik değildir, aksine çocuğun ebeveynleriyle olan ilişkisi tarafından şekillendirilir. Çocukluk deneyimleri, yetişkinlikteki duygusal bozuklukların temeli olarak tanımlanmıştır (Ziyalar, 2020).

Kişi, duygusal istismarın bir sonucu olarak hem erken hem de geç aşamalarda zararlı etkiler yaşar. Veltkam ve Miller, çocuklara yönelik kötü muameleyi tam olarak tanımlamak ve mağdur üzerindeki etkisini anlamak için kapsamlı bir çerçeve geliştirmiştir. Duygusal istismarın ilk sonuçları sosyal etkileşimden kaçınma, abartılı bağlanma tepkileri, sorgusuz sualsiz kabullenme, intihar düşüncesi ve girişimleri, trikotillomani (kompulsif saç, kirpik ve kaş yolma), uyku bozuklukları, takıntılı insanları memnun etme davranışı, depresyon, çaresizlik duyguları, karanlıktan ve bireylerden korkma ve hiperaktiviteyi kapsamaktadır (Veltkamp vd., 1994). De Bellis'e (2001) göre, duygusal istismarın nörogelişimsel ve zihinsel bozukluklara yol açabileceğini gösteren raporlar bulunmaktadır. Kolburan, çocuğun aile içindeki bu deneyimleri daha geniş bir dünyaya uyarladığını ve dış çevrenin tehlikeli ve tehditkar olduğu inancını geliştirdiğini öne sürmektedir (Kolburan, 2020). Duygusal istismar, bireyin psikolojik sağlığına zarar verdiği için bazen fiziksel istismarın başlangıcı olarak görülür. Lojistik regresyon analizi, Gondolf ve arkadaşları tarafından 2002 yılında bildirildiği üzere, fiziksel ve duygusal şiddete maruz kalma arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Son zamanlarda yapılan çalışmalar, uzun süreli psikolojik istismarın psikolojik işlevsellik üzerinde diğer kötü muamele türlerine kıyasla daha belirgin bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Regresyon analizleri, duygusal istismarın fiziksel istismar davranışlarının içselleştirilmesi ve dışsallaştırılması ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Davranışsal ve sosyal bozuklukların yanı sıra düşük benlik algısı ile sonuçlanabilir. Duygusal istismar ayrıca intihar girişimleri, mevcut ve geçmiş

psikiyatrik tanılar ve hastaneye yatışla da bağlantılıdır (McGee and Wolfe, 1991). Duygusal istismara uzun süre maruz kalmak, özellikle de tek başına katlanıldığında, çocuklar üzerinde kalıcı ve zararlı etkilere yol açarak yetişkin yaşamlarını önemli ölçüde etkileyebilir. Bebeklik dönemi boyunca gözdağı verme ve manipülasyon, bireyin yetişkin hayatını önemli ölçüde etkileyen kalıcı psikolojik travmalara neden olabilir (Norman vd., 2012). Duygusal istismarın uzun vadeli yansımaları fizyolojik, psikolojik, sosyal ve davranışsal zorluklarla ilişkilidir. Gürcan ve Kolburan (2019) tarafından yapılan çalışmada, bireylerin depresyon, anksiyete bozuklukları, uyuşturucu kullanımı, şiddet suçları, mağduriyet, yeme bozuklukları, intihar girişimleri ve tehlikeli davranışlar gibi çeşitli ruh sağlığı sorunları sergiledikleri bulunmuştur. Mullen ve meslektaşları, fiziksel istismar geçmişi olan bireylerin intihara teşebbüs etme olasılığının neredeyse beş kat, duygusal istismar geçmişi olanların ise on iki kat daha fazla olduğunu bulmuştur (Mullen vd., 1996).

2.2.3. Cinsel istismar

Tarih boyunca, küçüklere yönelik cinsel istismar konusu her zaman önemli ve acil bir endişe kaynağı olmuştur. Cinsel istismar, bir yetişkinin kendi cinsel isteklerini tatmin etmek için güç, tehdit veya hile kullanarak henüz cinsel açıdan tam olarak gelişmemiş bir çocuğa veya gence zarar vermesidir (Akduman, 2005). Aile ilişkileri bağlamında, bir çocuğun veya gencin biyolojik bir aile üyesi tarafından cinsel istismara maruz kalması “ensest” olarak adlandırılır. Cinsel istismar, şiddetin varlığına veya çocuğun rızasının olmamasına bakılmaksızın evrensel olarak suç olarak kabul edilmektedir (Ovayolu vd., 2007). Cinsel istismar, Durham (2006) tarafından belirtildiği gibi iki farklı kategoride sınıflandırılabilir. Birinci tür, fiziksel olmayan cinsel istismarı ifade eder. Fiziksel temas olmaksızın gerçekleşen cinsel istismar örnekleri arasında çocuğa cinsel içerikli sözler söylemek, sözlü istismarda bulunmak, cinsel içerikli telefon görüşmeleri yapmak, sosyal medya platformlarında çocuğa cinsel içerikli mesajlar veya görüntüler göndermek, cinsel ilişkiyi gözlemlemek, röntgencilik yapmak, gözetlemek, çocuk pornografisi izlemek ve teşhircilik yapmak yer almaktadır (Ovayolu vd., 2007). İkinci tür, fiziksel temas içeren cinsel istismarı ifade eder. Okşama, soyma, taciz, tecavüz, fuhuşa sürüklenme gibi çocuğun bedenini kullanarak cinsel faaliyetlerde bulunmak fiziksel temas yoluyla cinsel istismarı oluşturmaktadır (Kök, 2019).

Çocuklar arasındaki cinsel eylemler cinsel istismar olarak sınıflandırılmamakla birlikte, cinsel oyun olarak kabul edilir ve gelişimin normal bir yönü olarak görülür (Finkelhor, 1999). Çocuğun utanç ve suçluluk duyguları nedeniyle, cinsel istismar vakaları genellikle gizlenir. Dünya genelinde çocuklar ve ergenler arasında cinsel istismarın yaygınlığı incelendiğinde, kızların %71'inin ve erkeklerin %29'unun cinsel istismara maruz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Bildirilen raporlar, cinsel istismarın kız çocukları arasında erkek çocuklarına kıyasla daha yüksek oranda görüldüğüne işaret etmektedir. Araştırmalar, bildirilen cinsel istismar vakalarının yaklaşık %20-25'inin ensest vakalarını içerdiğini göstermiştir. Tamamlanan veriler incelendiğinde, cinsel istismar vakalarının yaklaşık %51'inde herhangi bir fiziksel temasın söz konusu olmadığı görülmüştür. Ayrıca, vakaların %5'inde hem anal hem de vajinal ilişki gerçekleşmiştir. Kızların cinsel istismar vakalarını ortaya çıkarma eğilimi erkeklerle kıyasla daha yüksektir. Erkek çocukların bu konuda suçluluk duyması, olayların gizlenmesine katkıda bulunmaktadır (Yüksel ve Saner). Türkiye'de yapılan bir araştırma, 7-18 yaş arasındaki çocukların %10'unun en az bir tür cinsel istismara maruz kaldığını ortaya koymuştur. Kök'e (2019) göre, bireylerin %0,5'inin fiziksel temas yoluyla cinsel istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Cinsel istismarın bir çocuk üzerindeki etkisini değerlendirirken vajinal kanama, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, vajinal yaralar ve hamilelik gibi fiziksel göstergeler çocuğun cinsel istismara maruz kaldığını düşündürebilir. Tekrarlayan mide rahatsızlığı, baş ağrısı, yeme bozuklukları (anoreksiya, bulimia, tıknırcasına yeme), enkoprezis veya enürezis gibi psikosomatik semptomlar çocuklarda cinsel istismarın göstergesi olabilir. Gözlemlenebilir eylemler yoluyla cinsel saldırı göstergeleri Çocuk cinsel oyunlara katılıyor, cinsel içerikli çizimler yapıyor, yaşına uygun olmayan konuşmalara katılıyor ve cinsel konularla ilgili dil kullanıyor. Mastürbasyon sıklığında artış ve cinsel görüntüler ve videolar hakkında artan bir merak vardır. Çocuk ayrıca kendine veya çevresine zarar verme eylemleri de sergileyebilir. Diğer endişe verici davranışlar arasında içe kapanma, öfke ve saldırganlık, arkadaşlık kurmada zorluk, iletişim kurmada isteksizlik, depresyon, anksiyete, akademik performansta düşüş, ruh hali değişimleri, yıkıcı davranışlar, iştahsızlık ve uyku bozuklukları yer alır. Çocuk uykuya daldığında, birisinin vücuduna dokunacağından korkarak yeniden cinsel istismara maruz kalacağına dair müdahaleci düşüncelere sahip olabilir. Sonuç olarak, uyumaktan kaçınma

geliştirebilirler. Ayrıca cinsel saldırı ile ilgili tekrarlayan kabuslar nedeniyle uyumaktan kaçınabilirler. Araştırmalar, cinsel istismara maruz kalan çocukların mastürbasyon ve cinsel aktivitelerde bulunma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ergenlik döneminde cinsel istismara maruz kalmak, alkol ve uyuşturucu kullanımının yanı sıra çocuklarda intihar girişimi riskinin artmasına da yol açabilir (Terzi, 2024).

Cinsel istismar hem geçmişte hem de günümüzde yaygın olan önemli bir konudur. Gençlerin önemli bir kısmı, utanç ve suçluluk duyguları nedeniyle maruz kaldıkları cinsel istismarı kimseye açıklayamamaktadır. Çocuklar sosyal damgalanma, kınanma, kategorize edilme, taciz, terk edilme, şiddet, aşağılanma ve izole edilme korkusuyla bu durumu gizleyebilmektedir (Kök, 2019). Çocuklar bu durumda çaresizlik ve terk edilmişlik duygusu yaşayabilir. Yaşadıklarını başkalarına anlatamayan çocuklar travmayla baş etmekte zorlanırlar. Çoğu zaman, bireyler kirli ve kirlenmiş oldukları hissine kapılabilirler. Cinsel istismardan kurtulanlar, utanç ve suçluluk duygularının ağır basması nedeniyle istismarcılarını ilgili makamlara bildirme konusunda önemli engellerle karşılaşır. Çocuklar bu durumu gizleyebilirken, aileler de toplumsal utanç korkusu ve sırlarının bilinmeyeceği inancı nedeniyle bunu saklamayı tercih edebilmektedir (Kök, 2019). Enstest vakalarının aile içinde gizlenmesine katkıda bulunan çeşitli faktörler vardır. Anne, mali özerkliğinin olmaması ve ortaya çıkan ekonomik zorluklarla başa çıkamayacağı inancı nedeniyle cinsel istismar vakalarını gizleyebilir. Buna ek olarak, genç istismarı ifşa etmesinin güvenilirlikle karşılanmayacağını varsayabilir. Genç, istismarcıdan gelebilecek potansiyel bir zarar tehdidi algılayabilir ve bu da bir korku durumuna yol açabilir. Genç, olası sonuçlardan korktuğu için istismarı açıklayamaz. Genç yaşadığı travmanın üstesinden gelemezse çeşitli zorluklarla karşılaşabilir. Genç önemli psikolojik, sosyal ve duygusal zorluklarla karşılaşabilir. Travma yaşamış bazı bireyler yaşamları boyunca kalıcı zorluklar yaşayabilir. Bu gruptaki bireyler yetişkinliklerinde depresyon, anksiyete, cinsel işlev bozukluğu, cinsel kimlik karmaşası, kimlik krizi, obsesif-kompulsif bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu, dissosiyatif bozukluk, kişilik bozuklukları, intihar düşünceleri veya eylemleri, alkol veya madde kullanım bozukluğu, düşük benlik saygısı ve yeme bozuklukları gibi bir dizi psikolojik zorlukla karşılaşabilirler (Tahiroğlu, Avcı ve Çetin, 2008). Yakut ve Korkmaz'a (2013) göre, cinsel istismara maruz kalan bir erkekte şiddet davranışları

tespit edilirken, kızlarda kendine zarar verme ve intihar davranışları daha yaygındır. Cinsel istismar için risk faktörlerini analiz ederken, bireysel ve çevresel risk faktörlerini ayrı varlıklar olarak değerlendirmek önemlidir. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, engelleri, psikiyatrik zorlukları ve kişilik özellikleri gibi çeşitli bireysel özellikler riski potansiyel olarak artırabilir (Terzi, 2024). Yaş faktörü bu bağlamda değişken bir durumdur. Bazı araştırmalar cinsel istismar vakalarının ergenlik döneminde daha yaygın olduğunu gösterirken, diğer çalışmalar ergenlik öncesi dönemde daha sık görüldüğünü öne sürmektedir (Kök, 2019). Cinsiyetle ilgili olarak, çeşitli çalışmalar tutarlı bir şekilde kızların erkeklere kıyasla daha yüksek cinsel istismar prevalansına sahip olduğunu göstermiştir. Bir çocukta bilişsel bozukluk, fiziksel engel ve gelişimsel gecikme gibi bozuklukların varlığı, cinsel istismara karşı savunmasızlığı artırmaktadır (Westcott ve Jones, 1999). Çocuğun suskun ve içe dönük yapısı ile sınırlı sosyal çevresi, istismara maruz kalma olasılığını artıran diğer özelliklerdir (Terzi, 2024). Potansiyel çevresel riskler değerlendirilirken çeşitli faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar arasında parçalanmış veya tek ebeveynli aileler gibi aile yapısı ve ebeveyn yokluğu yer almaktadır. Diğer risk faktörleri arasında ebeveynin alkol ve madde bağımlılığı, psikiyatrik hastalık, düşük eğitim seviyesi, üvey ebeveynlerin varlığı, çocukken şiddet geçmişi, otoriter aile yapısı, birden fazla kardeşe sahip olma ve düşük sosyo-ekonomik seviyeye veya belirli bir kültürel geçmişe ait olma sayılabilir. Eğer bir genç baskıcı bir toplumda yaşıyorsa, duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etme konusunda tereddütleri olabilir. Yaşadıkları korkunç olaydan toplumun, çevrenin ve hatta ailelerinin kendilerini sorumlu tutacağını düşünebilirler. Ebeveynlerin içki ve uyuşturucu bağımlılığı, çocukların cinsel istismara maruz kalma olasılığını artırmaktadır. Bu tehlike ebeveyn ya da başka bir yetişkin tarafından gerçekleştirilebilir. Finkelhor'a (1999) göre, üvey ebeveynin olması cinsel istismar olasılığını artırmaktadır. Ebeveynler arasında iyi bir cinsel bağ olmadığında, çocuğun cinsel tatmin arayışına girme tehlikesi vardır (Kök, 2019).

Ebeveynler çocuklarına yeterince bakım sağlayamadığında ve ihmal ettiğinde, genç cinsel istismara maruz kalma olasılığına karşı savunmasız hale gelir. Ebeveynler, çok sayıda kardeşi olan çocukları da ihmal edebilir. İhmal edilen çocuklar da cinsel istismara uğrama riski altında olabilir. Otoriter ve baskıcı bir aile yapısının varlığı, çocukta içe dönük davranışların gelişmesine yol açarak sorunlarını iletme konusunda isteksizliğe neden olabilir (Zielinski and Bradshaw, 2006). Bu

durum cinsel saldırı için potansiyel bir kırılganlık oluşturmaktadır. Çocuklara karşı işlenen cinsel istismar vakaları incelendiğinde, failer arasında pedofili yaygınlığının önemli olması mümkündür. DSM-5 tanı el kitabına göre, pedofili tanısı için en az 16 yaş gereklidir. Ayrıca tanı, kendisinden en az 5 yaş küçük ergenlik öncesi çocuklarla cinsel temasta bulunmanın yanı sıra cinsel düşünce ve dürtülerin varlığına dayanmaktadır. Suçluların özellikleri incelendiğinde, gençlik dönemleri boyunca sıklıkla cinsel istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Tipik olarak, istismarın faili, %60'lık bir yaygınlıkla, ailenin tanıdığı bir kişidir (Kök, 2019). İstismarcının alkol ve uyuşturucu kullanımı, cinsel işlev bozukluğu, sınırlı eğitim, zayıf sosyo-ekonomik durum ve ihmal edilmiş bir yetiştirme tarzı gibi özellikleri, zarar verme potansiyeline katkıda bulunmaktadır. Sıkı mevzuatın varlığı ve istismarcılara karşı toplumsal hoşgörü eksikliği, cinsel istismara karşı koruyucu ve önleyici faktörler olarak hizmet edebilir. Genci cinsel istismardan korumak (Allen, 2008). Burada genç, ebeveynlerine rahatlıkla güvenebileceğinin farkındadır ve ebeveynlerini sürekli destek için orada olarak algılar. Güvenlik duygusuna sahip çocuklar dışa dönük davranışlar sergiler ve yüksek düzeyde özgüven ve benlik algısına sahiptir. Ayrıca, ahlaki ilkelerin belirli durumlarda potansiyel kötüye kullanıma karşı bir koruma işlevi gördüğü görülebilir. Örneğin, çocukların korunmasını ve önceliklendirilmesini teşvik eden bir ahlaki çerçevenin uygulanması, çocukların istismara maruz kalma olasılığını etkili bir şekilde azaltabilir. Çocuklara önem veren, çocuklarla aktif olarak ilgilenen ve çocukların konuşmalarına ilgi gösteren kültürel bir çerçevenin uygulanması da cinsel saldırı olasılığını azaltacaktır. Çocukların, ailelerin ve öğretmenlerin cinsel saldırıya karşı eğitilmesi önemlidir (Terzi, 2024).

Farkındalık artırma girişimlerinde bulunan çalışanların sayısının artırılmasına ihtiyaç vardır. Gençlere mahremiyet eğitimi verilmesi çok önemlidir. Anaokulu ve ilkokul müfredatı mahremiyet eğitimi içermelidir. Cinsel istismar vakalarının adli makamlara bildirilmesi yasal olarak zorunlu olmalıdır. Cinsel saldırının bildirilmemesi halinde ağır sonuçların uygulanması gerekmektedir (Çeçen, 2007).

Evlilik öncesi eğitim programlarına cinsel istismarla ilgili bilgilerin dahil edilmesi önleyici bir tedbir olarak hizmet edebilir. Bu sayede ebeveynler çocuklarının gelişimi hakkında bilgi sahibi olacak ve sorumluluk üstleneceklerdir.

2.2.4. Fiziksel İhmal

Hildyard ve Wolfe'e göre (2002), fiziksel ihmal, çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması suç teşkil eden davranışlara izin verilmesi, çocuğun terk edilmesi ve eğitim ihmalini ve gerekli tedavilerin sağlanamaması tıbbi ihmali de içermektedir (Hildyard ve Wolfe, 2002). Fiziksel ihmal, çocukların temel fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması veya göz ardı edilmesi durumunu tanımlar ve bu, çocuğun sağlığı ve gelişimi üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratabilir. Hildyard ve Wolfe'e göre (2002), fiziksel ihmal, çocuğun beslenme, barınma, giyim, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi temel gereksinimlerinin yeterince karşılanamaması durumlarını içerir. Bu ihmal türü, çocuğun hayatını tehlikeye atan suç teşkil eden davranışlara izin verilmesi, çocuğun terk edilmesi ve eğitim ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi gibi geniş bir yelpazeyi kapsar.

Çocukların yeterli beslenme ve barınma gibi temel fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması, onların büyüme ve gelişiminde ciddi sorunlara yol açabilir. Yetersiz beslenme, çocuklarda fiziksel ve zihinsel gelişimin yavaşlamasına neden olabilir. Aynı şekilde, uygun barınma koşullarının sağlanmaması, çocukların sağlığını tehlikeye atar ve psikolojik olarak güvensizlik hissetmelerine yol açar. Hildyard ve Wolfe (2002), bu tür ihmallerin çocuğun genel sağlığı üzerinde uzun vadeli olumsuz etkileri olduğunu belirtir. Fiziksel ihmal, çocuğun eğitim ihtiyaçlarının göz ardı edilmesini de içerir. Eğitim ihmali, çocuğun okula gönderilmemesi, okuldan alıkonulması veya eğitim için gerekli materyallerin sağlanmaması şeklinde ortaya çıkabilir. Bu tür ihmal, çocuğun akademik başarısını engeller ve gelecekteki iş ve yaşam fırsatlarını olumsuz etkiler. Tıbbi ihmal ise çocuğun sağlık hizmetlerinden mahrum bırakılması anlamına gelir. Hildyard ve Wolfe (2002), tıbbi ihmali, çocuğun hastalık veya yaralanma durumunda gerekli tedavilerin sağlanmaması olarak tanımlar. Bu, çocuğun fiziksel sağlığı üzerinde ciddi riskler yaratabilir ve bazen hayatı tehdit eden durumlara yol açabilir. Örneğin, kronik bir hastalığı olan bir çocuğun düzenli doktor kontrollerine götürülmemesi veya gerekli ilaçların temin edilmemesi, çocuğun sağlığını ciddi şekilde tehlikeye atabilir.

Fiziksel ihmalin çocuklar üzerindeki etkileri sadece fiziksel sağlıkla sınırlı kalmaz. Aynı zamanda duygusal ve psikolojik sağlığı da etkiler. İhmal edilen çocuklar, sevgi ve ilgi eksikliği nedeniyle düşük özgüven, güven problemleri ve

duygusal istikrarsızlık yaşayabilirler. Hildyard ve Wolfe (2002), bu tür çocukların ilerleyen yaşlarda davranışsal ve duygusal problemler geliştirme olasılığının yüksek olduğunu vurgular. Sonuç olarak, fiziksel ihmal, çocukların sağlığı, güvenliği ve genel gelişimi üzerinde geniş kapsamlı ve ciddi olumsuz etkilere sahip bir durumdur. Hildyard ve Wolfe'e (2002) göre, çocukların fiziksel ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, onları tehlikeye atan ve gelecekteki yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen bir ihmal biçimidir. Bu nedenle, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması, sağlıklı bir gelişim için kritik öneme sahiptir ve ihmal durumlarının önlenmesi için toplumun her kesiminde farkındalık oluşturulmalıdır.

2.2.5. Duygusal İhmal

Duygusal ihmal ise, bakıcının çocuğun davranışsal, bilişsel ve zihinsel bozukluk geliştirmeye neden olabilecek eylemsizlikleri ve ihmali ihtiva etmektedir (Jellen vd., 2001; Kaplan vd., 1999) Duygusal ihmal, çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi anlamına gelir ve bu durum, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimini ciddi şekilde etkileyebilir. Jellen ve arkadaşlarına (2001) ve Kaplan ve arkadaşlarına (1999) göre, duygusal ihmal, bakıcının çocuğun davranışsal, bilişsel ve zihinsel bozukluk geliştirmesine neden olabilecek eylemsizlikleri ve ihmallerini içerir.

Duygusal ihmalin başlıca belirtileri arasında, çocuğun duygusal desteğe ihtiyaç duyduğunda bu desteğin sağlanmaması, sevgi ve ilgi eksikliği, çocuğun duygusal ihtiyaçlarının sürekli olarak görmezden gelinmesi yer alır. Çocuklar, sağlıklı bir duygusal gelişim için sevgi, ilgi ve duygusal destek görmelidir. Bu tür ihtiyaçların karşılanmaması, çocukların kendilerini değersiz, sevilmeyen ve güvensiz hissetmelerine yol açabilir.

Duygusal ihmal, çocuğun ilerleyen yaşamında çeşitli psikolojik ve davranışsal sorunlara yol açabilir. Bu çocuklar, düşük özgüven, anksiyete, depresyon ve sosyal ilişkilerde zorluklar yaşama gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Ayrıca, duygusal olarak ihmal edilen çocuklar, duygusal düzenleme ve başa çıkma becerilerini geliştirmekte zorlanabilirler, bu da okul başarısını ve gelecekteki iş ve sosyal yaşamlarını olumsuz etkileyebilir.

Jellen vd., (2001) ile Kaplan vd., (1999), duygusal ihmalin çocuğun genel sağlığı üzerinde derin ve kalıcı etkileri olabileceğini vurgularlar. Bu nedenle,

çocukların duygusal ihtiyaçlarının ihmal edilmemesi ve duygusal desteklerinin sağlanması, sağlıklı bir gelişim için kritik öneme sahiptir. Bakıcıların, çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olmaları ve gerekli desteği sağlamaları, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümeleri için gereklidir.

2.3. Çocukluk Çağı Travmaları

Çocukluk çağı travmaları, çocukluk ve ergenlik dönemleri boyunca duygusal, fiziksel, bilişsel, davranışsal ve sosyal gelişimi etkileyen deneyimleri ifade eder. Bu deneyimler fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın yanı sıra ihmali de içerebilir.

Cinsel istismar, henüz cinsel olgunluğa erişmemiş bir çocuğun bir yetişkin tarafından kendi cinsel istek ve taleplerini tatmin etmek amacıyla, genellikle aldatma, tehdit veya fiziksel güç kullanılarak sömürülmesi anlamına gelir (Aktepe, 2009). Fiziksel istismar, vurmak, atmak, zehirlemek, boğmak, sarsmak, tekmelemek, itmek, tokatlamak, yumruklamak, yakmak, dövmek, yaralamak ve hırpalamak gibi eylemlerle bir çocuğa kasıtlı olarak fiziksel zarar vermek anlamına gelir (Ekinci, 2010). Duygusal istismar, bir bakıcı ile çocuk arasında, çocuğu uzun süre hapsetmek, tehdit etmek, reddetmek, aşağılamak, küçük düşürücü bir dil kullanmak, alay etmek ve bağırarak gibi eylemleri içerebilen, tekrarlayan zarar verici etkileşim örüntülerini içerir. Bu istismar biçimi, çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım, sevgi ve ilginin eksikliği ile karakterize edilir (Şenkal ve Işıklı, 2015). Fiziksel ihmali, 18 yaşın altındaki bir çocuk ya da gencin yetersiz bakım, hijyen, giyim ve beslenme nedeniyle zarar görmesi olarak tanımlanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Duygusal ihmali ise çocuğun bilişsel ve duygusal gelişimi için gerekli sevgi ve ilginin sağlanmamasıdır (Glaser, 2002).

Bir çocuğun büyüme süreci, çocukluk dönemi boyunca ihmali ve istismardan olumsuz etkilenecek istenmeyen ve hoş olmayan etkilere yol açabilir (Wilcox vd., 2004). Çocukluk çağı istismarı ve ihmali, bireylerde psikopatoloji gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (Etain vd., 2010). Bu durum şiddet ve suç davranışında artış, panik bozukluk, gelişimsel bozukluklar, konversiyon bozukluğu, borderline kişilik bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, yüksek oranda depresyon, uyurgezerlik, trans benzeri durumlar, aşırı hayal kurma, istismarın erken döneminde hafıza kaybı, ikincil enürezis, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, korku tepkisi, fiziksel şikayetler, gubiler, kabuslar ve uyku bozukluklarını içermektedir

(Güleç vd., 2012). Ayrıca, antisosyal kişilik bozukluğu (Algül vd., 2009), dissosiyatif belirtiler (Evren ve Ögel, 2003), kendine zarar verme davranışı ve kendine zarar verme (Zoroğlu vd., 2001) ve başta anksiyete ve duygudurum bozuklukları olmak üzere diğer psikiyatrik bozukluklarla da ilişkilidir (Örsel vd., 2011).

2.3.1. Çocukluk Çağı Travmalarının Epidemiyolojisi

Çocukluk çağı travmaları, çocukların yaşamları boyunca maruz kaldıkları ve uzun vadeli etkileri olabilen fiziksel, duygusal veya cinsel istismar, ihmal, aile içi şiddet, doğal afetler, kazalar ve diğer travmatik olayları içerir. Bu tür travmalar, çocukların gelişimlerini ve yetişkinlik dönemlerinde fiziksel, zihinsel ve duygusal sağlıklarını ciddi şekilde etkileyebilir. Çocukluk çağı travmalarının yaygınlığı, türleri ve etkileri üzerine yapılan çalışmalar, bu travmaların toplum genelinde ne kadar yaygın olduğunu ve bireyler üzerindeki uzun vadeli etkilerini anlamak için kritik öneme sahiptir (Glaser, 2002).

Çocukluk çağı travmalarının yaygınlığı, toplumlar arasında farklılık göstermekle birlikte, genel olarak oldukça yüksektir. ABD'de yapılan araştırmalar, her dört çocuktan birinin çocukluk döneminde bir tür travmatik olaya maruz kaldığını göstermektedir. Bu oran, diğer ülkelerde de benzer şekilde yüksektir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) verilerine göre, dünya genelinde her yıl milyonlarca çocuk fiziksel, duygusal veya cinsel istismara maruz kalmaktadır (Wilcox vd., 2004).

Fiziksel istismar, çocuğa kasıtlı olarak zarar verilmesini içerirken, duygusal istismar çocuğun duygusal sağlığını olumsuz etkileyen sözlü veya davranışsal tacizleri kapsar. Cinsel istismar ise, çocuğun cinsel olarak istismar edilmesini içerir ve bu tür istismarların her biri, çocuğun ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde derin ve kalıcı etkiler bırakabilir. İhmal de yaygın bir çocukluk çağı travmasıdır ve çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmaması anlamına gelir (Hildyard ve Wolfe (2002). Çocukluk çağı travmalarının etkileri, çocuğun yaşı, travmanın türü, süresi ve şiddeti gibi faktörlere bağlı olarak değişebilir. Bu travmalar, çocukların beyin gelişimini, bağışıklık sistemini ve genel sağlığını olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, travmaya maruz kalan çocuklar, anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve diğer psikiyatrik bozukluklar geliştirme riski altındadır. Bu çocuklar, okul başarılarında düşüş, sosyal ilişkilerde zorluklar ve davranışsal problemler gibi sorunlarla da

karşılaşabilirler (Wilcox vd., 2004). Çocukluk çağı travmalarının epidemiyolojisi üzerine yapılan çalışmalar, bu travmaların önlenmesi ve tedavi edilmesi için kritik bilgiler sağlar. Önleyici tedbirler, çocukların güvenli ve sağlıklı bir ortamda büyümelerini sağlamak amacıyla toplum genelinde farkındalık yaratmayı ve ailelere destek sağlamayı içerir. Erken müdahale ve tedavi, travmanın etkilerini hafifletebilir ve çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine yardımcı olabilir. Psikoterapi, destek grupları ve diğer müdahale yöntemleri, travmaya maruz kalan çocuklar için önemli tedavi seçenekleridir (Hildyard ve Wolfe (2002).

Çocukluk çağı travmaları yaygın ve ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Bu travmaların yaygınlığı ve etkileri üzerine yapılan epidemiyolojik araştırmalar, travmanın önlenmesi, erken tespiti ve tedavisi için önemli bilgiler sunar. Çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini sağlamak ve travmanın olumsuz etkilerini en aza indirmek için toplumun her kesiminde farkındalık ve destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

2.3.2. Çocukluk Çağı Travmalarının Etkileri

Erken dönem duygusal travmaların beyin üzerindeki etkisi önemlidir. Araştırmalar, çocukluk çağında yaşanan psikolojik travmalar ile hipotalamus-hipofiz-adrenal ekseninin yanı sıra beynin hipokampus, korpus kallozum ve amigdala bölgelerinin aktivitesindeki değişiklikler arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir (Frodl and O'keane, 2013). Hipotalamus-hipofiz-adrenal eksenin birincil rolü, dış çevresel tehditleri savaş ya da kaç tepkisine dönüştürmektir. Buradaki amaç, potansiyel tehdidi tanımak ve ona karşılık vermektir (Cozolino, 2014). Sonuç olarak, strese yanıt olarak kortizol salınımı artar ve zorlu senaryo ile başa çıkmak için bir mekanizma geliştirir. Kortizol hormonu genellikle stres hormonu olarak adlandırılır. Kortizolün aşırı ve yetersiz salgılanması önemli bir tehlike oluşturur. Bu maddenin aşırı salgılanması, birey için yüksek stres durumuyla sonuçlanır. Stres düzeyi çok düşükse, bireyler gerçekten tehlikeli koşullar altında stresin etkilerini hissetmeyebilir ve savaş ya da kaç tepkisi göstermeyebilir. Bağışıklık sistemi, hipokampüsteki nöronlara zarar veren kortizol üretiminden olumsuz etkilenir (Vander Kolk, 1996). Çocukluklarında duygusal stres yaşayan bazı çocuk ve ergenlerin kortizol seviyeleri yükselirken, diğerlerinin kortizol seviyeleri düşmüştür. Fernando ve arkadaşları (2012), yüksek kortizol seviyeleri ile erken dönem ruhsal travmadan kaynaklanan

dissosiyatif semptomlar, sınırda kişilik bozukluğu ve depresif semptomların ortaya çıkması arasında doğrudan bir ilişki olduğunu keşfetmiştir. Yüksek kortizol salgısının hipokampus üzerinde zararlı etkileri olabilir ve bu da hafıza işlevinde bozulmalara yol açabilir (Mauri vd., 1993). Stein ve arkadaşları tarafından 1997 yılında yapılan bir araştırma, gençliklerinde cinsel istismara maruz kalan kadınların sol hipokampuslerinde lezyonlar olduğunu ortaya koymuştur (Stein vd. 1997).

Amigdala genellikle duygusal hafızadan sorumlu merkez olarak anılır. Tehlikeleri tanımlamamızı sağlar. Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) olan bireylerde amigdala aktivitesinde önemli ve orantısız bir artış görülür. Açık bir hatırlatma olmamasına rağmen, amigdala travmatik anıları yeniden aktive etme yeteneğine sahiptir (Painter ve Scannapieco). Araştırmalar, bebeklikleri boyunca ihmal ve istismara maruz kalanların amigdala bölgesinin boyutunun arttığını göstermiştir. Corpus Callosum hemisferler arası iletişimi kolaylaştırır. De Bellis ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan bir çalışma, erken duygusal stres yaşayanlarda korpus kallozumun arka ve orta bölgelerinin boyutunda bir azalma olduğunu ortaya koymuştur. De Bellis vd., (1999) TSSB'li bireylerin korpus kallozumun orta vda bölgelerinin boyutunda azalma olduğunu keşfetmiştir. Andersen ve arkadaşları 2008 yılında çocukluklarında cinsel istismara maruz kalmış 26 kadınla bir çalışma yürütmüştür. Bu araştırma, 3-5 yaşlarında cinsel istismara uğrayan kadınların hipokampuslarında küçülme olduğunu, 9-10 yaşlarında cinsel istismara uğrayan kadınların ise korpus kallozumlarında küçülme olduğunu ortaya koymuştur (Andersen vd. 2008).

2.4. İlgili Yayın ve Araştırmalar

2.4.1. Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar

Ülker (2023) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında çocukluk çağı ruhsal travmalarının yordayıcılığı incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okulöncesi eğitim sınıflarında, bağımsız anaokullarında, özel okulöncesi kurumlarında ve kreşlerde eğitim gören 2-6 yaş arası çocuklara sahip 104 kadın ebeveyn oluşturmuştur. Veri toplama sürecinde katılımcılara Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 26 programı kullanılarak analiz edilmiş;

kategorik değişkenler için sıklık ve yüzdelik oranları hesaplanmış, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Gruplar arasındaki anlamlı farklılıkları değerlendirmek için bağımsız örneklem t-testi, Mann-Whitney U testi ve ANOVA analizinden yararlanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin %44'ünün psikolojik/duygusal şiddete, %56'sının ise fiziksel şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Duygusal ve fiziksel istismarın demokratik ve aşırı koruyucu tutumların oluşumunda etkili olduğu; duygusal ihmal ve fiziksel istismarın ise otoriter tutumun gelişiminde rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, ebeveynlerin çocukluk döneminde yaşadıkları travmatik deneyimlerin, kendi çocuklarını yetiştirme biçimlerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, ihmale ve istismara maruz kalan bireylerin ebeveynlik tutumlarını anlamak ve bu tutumların çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla kapsamlı bir ebeveyn eğitim programına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Bu tür programların, ebeveynlere çocuk yetiştirme becerileri, etkili iletişim yöntemleri ve duygusal destek konularında rehberlik etmesi ve aynı zamanda çocuk istismarını önlemeye yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Özkan vd., (2022) yaptıkları çalışmada, 0-1 yaş arası bebeği olan annelerde çocukluk çağı travmaları ile çocuk sevmeye durumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın amacı, çocukluk dönemindeki olumsuz yaşantıların bireyin yetişkinlik dönemindeki ebeveynlik davranışlarına etkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın örneklemini, 2018 yılının Nisan-Haziran ayları arasında bir eğitim merkezinde tedavi gören ve bir Güneydoğu Anadolu ilinde bulunan bir araştırma hastanesinde takip edilen toplam 343 anne oluşturmuştur. Veriler; Kişisel Bilgiler Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği ve Barnett Çocuk Sevmeye Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bulgulara göre, annelerin çocukluk çağı ruhsal travma toplam puan ortalaması 49.65 ± 7.06 , çocuk sevmeye puan ortalaması ise 70.19 ± 10.87 olarak bulunmuştur. Geniş ailede büyüyen ve beş ya da daha fazla kardeşi olan annelerin çocuk sevmeye puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocuk sevmeye puanları ile duygusal istismar arasında negatif ve zayıf bir korelasyon ($r = -.234, p = .000$); cinsel istismar ($r = -.234, p = .000$) ve fiziksel istismar ($r = -.150, p = .005$) ile ise negatif yönde ve çok zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, çocuk sevmeye ile fiziksel ihmal ($r = .202, p = .000$) ve duygusal ihmal

($r=.233$, $p=.000$) arasında pozitif ve zayıf bir ilişki saptanmıştır. Sonuç olarak, çocukluk çağı travması yaşayan annelerin çocuk sevme puanlarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu durum, erken dönem travmaların bireyin duygusal bağ kurma kapasitesini ve ebeveynlik becerilerini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Çınaklı ve Arslantaş (2021) yaptıkları çalışmada, adölesan ve yetişkin annelerde çocukluk çağı travmalarının postpartum depresyon ve maternal bağlanma üzerindeki etkilerini incelemektedir. Araştırmanın örneklemini 200 anne oluşturmuş; katılımcılara Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Postpartum Depresyon Ölçeği ve Maternal Bağlanma Ölçeği uygulanmıştır. Bulgular, adölesan annelerin çocukluk çağı travma puanlarının yetişkin annelere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuş; bu travmaların, postpartum depresyon düzeylerini artırdığı ve annelerin bebekleriyle kurdukları bağ üzerinde olumsuz etkiler yarattığı saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar, çocuklukta yaşanan travmatik deneyimlerin yalnızca bireyin psikolojik sağlığını değil, aynı zamanda annelik sürecinde kurduğu bağlanma ilişkisini de etkilediğini göstermektedir. Bu durum, özellikle adölesan annelerde hem ruhsal destek hem de annelik becerilerini güçlendirmeye yönelik müdahale programlarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Işık vd., (2017) yaptıkları çalışmada, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocukların anneleri ile OSB olmayan çocukların anneleri arasında dissosiyatif deneyimler, çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi düzeyleri açısından farklılıklar incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, OSB tanısı almış 31 anne ile herhangi bir güncel psikiyatrik tanısı ya da psikiyatrik bozukluk öyküsü olmayan 30 anne oluşturmuştur. Veriler, Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği (DES), Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20), Çocukluk Çağı Travma Ölçeği (CTQ-28) ve Somatoform Dissosiyasyon Ölçeği (SDQ) ile toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre, OSB'li çocukların annelerinde kontrol grubundaki annelere kıyasla daha şiddetli dissosiyatif semptomatoloji, daha belirgin depersonalizasyon/derealizasyon yaşantıları ve daha sık çocukluk çağı cinsel istismarı ile fiziksel ihmal vakaları gözlenmiştir. Ancak iki grup arasında aleksitimi düzeyleri bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar, OSB'li çocukların annelerinde dissosiyatif semptomlar ve çocukluk çağı travmalarının daha yoğun görüldüğünü ortaya koymakta; bu annelerin ruh sağlığının desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Gezgin (2019) yaptıkları çalışmada, cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan annelerin çocukluk çağı travmalarının, çocuklarının psiko-sosyal gelişimi üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, cezaevinde bulunan 100 anne ve onların çocukları oluşturmuştur. Veriler, derinlemesine görüşmeler ve standardize ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Bulgular, annelerin çocukluk döneminde yaşadıkları travmaların, çocuklarının psikolojik gelişiminde olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Özellikle, bu çocukların anksiyete ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma, annelerin geçmişte maruz kaldığı travmatik deneyimlerin yalnızca kendi ruh sağlığını değil, aynı zamanda çocuklarının duygusal ve sosyal gelişimini de olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu sonuçlar, cezaevi ortamında yaşayan çocuklara yönelik psiko-sosyal destek programlarının geliştirilmesi gerektiğini ve annelerin travmatik geçmişlerinin dikkate alınarak bütüncül bir destek yaklaşımı benimsenmesinin önemini vurgulamaktadır.

2.4.2. Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları ile İlgili Yurt Dışındaki Araştırmalar

Millar vd., (2021) yaptıkları çalışmada, çocukluk çağı travma öyküsü olan annelerin gebelik, doğum, doğum sonrası ve erken çocukluk dönemindeki bakım deneyimlerini ve travmaya duyarlı bakım konusundaki tercihlerini inceleyerek, gebeliklerinde travma temelli bakım ilkelerine yönelik öneriler geliştirmektedir. Araştırmanın örneklemini, kentsel bir ergen gebelik sağlık programına kayıtlı olan, ebeveynlik yapan ergen kızlar oluşturmuştur. Katılımcıların çocukluk çağı travma geçmişlerini değerlendirmek amacıyla geçerliliği kanıtlanmış Advers Çocukluk Deneyimleri (ACE) anketi uygulanmıştır. Araştırmada, genç annelerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek onların travma öyküleriyle ilgili nasıl konuşulmasını istedikleri, hangi bakım uygulamalarının travmatik hatıraları tetikleyebildiği veya aksine bu süreci kolaylaştırabildiği ve sağlık hizmetlerine ilişkin tercihleri sorgulanmıştır. Bulgular, araştırmaya katılan ergen annelerin çocukluk dönemlerinde yüksek oranda fiziksel, cinsel ve duygusal istismara maruz kaldığını; bu durumun doğum yaşı, bebek doğum ağırlığı, gebelik sırasındaki depresyon riski, doğum sonrası bağlanma ve yeniden gebelik yaşama ihtimali gibi çok sayıda olumsuz sonuçla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, travma temelli bakım ilkelerinin uygulandığı programlarda, genç annelerin sağlık hizmetlerine katılım oranının arttığı

ve düşük doğum ağırlıklı bebek oranının azaldığı saptanmıştır. Araştırma sonucunda, ergen annelerin kendilerine bakım sağlanırken bilgilendirilmek, kontrol duygusu yaşamak, mahremiyete saygı gösterilmesi gibi taleplerinin önem taşıdığı ve travmaya duyarlı bakımın bu özel grubun ihtiyaçlarını karşılamada etkili olduğu vurgulanmıştır.

Reuveni vd., (2021) yaptıkları çalışmada, çocukluk çağı travması (ÇT) yaşamış kadınlarda gebelik ve doğum sonrası dönemde uygulanan depresyon tedavilerine yönelik psikolojik müdahalelerin etkililiğini ve bu travma geçmişinin tedavi sonuçları üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma kapsamında PubMed, PsycINFO ve Cochrane Library veri tabanlarında yapılan taramalar sonucunda, gebelik ve doğum sonrası depresyonu tedavi etmeye yönelik psikolojik müdahaleleri konu alan ve katılımcılarında çocukluk çağı travma öyküsü bulunan yedi makale (altı çalışma) incelemeye dahil edilmiştir. Toplam örneklem büyüklüğü 1234 kadındır. İncelenen çalışmaların üçü kişilerarası psikoterapi (IPT) temelli, ikisi bilişsel davranışçı terapi (BDT) temelli, biri ise psiko-eğitim bileşeni içeren müdahaleleri esas almıştır. Bulgular, IPT temelli müdahalelerin çocukluk çağı travması olan kadınlar için yararlı olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, BDT temelli müdahalelerin etkinliği konusunda elde edilen kanıtların daha az net olduğu belirtilmiştir. Çalışmalarda çocukluk çağı travmasının değerlendirilmesinde en yaygın kullanılan ölçüm aracı Çocukluk Travma Anketi (CTQ) olmuştur; ancak kazalar, hastalıklar veya politik şiddet gibi travmalar inceleme kapsamına alınmamıştır. Araştırmanın sonuçları yalnızca IPT ve BDT temelli müdahalelere dayanmaktadır, bu nedenle diğer psikoterapi türlerine genellenemez. Sonuç olarak, gebelik ve doğum sonrası dönemde depresyon yaşayan ve çocukluk çağı travma öyküsü olan kadınlarda psikoterapötik müdahalelerin faydalı olduğu görülmekle birlikte, bu alanda daha fazla sistematik çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Johnson vd., (2021) yaptıkları çalışmada, annelerin kişisel ve bağlamsal risk faktörlerinin emzirme oranları üzerindeki etkisini incelemek ve özellikle Afrika kökenli Amerikalı annelerde doğumdan sonraki 6. ayda emzirme durumunu anlamaya odaklanmaktadır. Bu çalışma, annelerin çocukluk çağı travmalarının anne ve bebek üzerindeki etkilerini inceleyen bir uzunlamasına kohort araştırmasından elde edilen verilerin ikincil analizi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi, doğum sonrası dönemde yer alan ve 6. ayda demografik bilgiler, çocukluk travma

öyküsü, doğum sonrası depresyon, sosyal destek ve emzirme durumu hakkında anket dolduran 188 anne oluşturmıştır. Bulgular, ele alınan tüm risk faktörlerinin (demografik ve sosyal destek riskleri, çocukluk çağı travma öyküsü ve doğum sonrası depresyon) 6. ayda emzirme oranlarının daha düşük olmasıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Ancak bu faktörler tek bir bütüncül modelde birlikte incelendiğinde yalnızca kümülatif demografik risk anlamlı bulunmuştur. Irk temelli analiz yapıldığında ise, Afrika kökenli Amerikalı olmak, 6. ayda emzirmeme ile anlamlı düzeyde ilişkili tek değişken olarak öne çıkmıştır. Araştırma, Afrika kökenli Amerikalı annelerin doğum sonrası 6. ayda emzirme oranlarının diğer gruplara göre belirgin biçimde düşük olduğunu ortaya koymuş; bu durumun, demografik ve sosyal destek yetersizliği, çocukluk travması ve doğum sonrası depresyon gibi diğer etkenler kontrol edilse dahi geçerliliğini koruduğu saptanmıştır. Çalışma, bu sonuçları kuşaklar arası ve tarihsel travma, ırkçılık ve kronik ayrımcılık bağlamında değerlendirerek, Afrika kökenli Amerikalı kadınların emzirme davranışlarına etki eden çok katmanlı yapısal faktörlere dikkat çekmektedir.

Williams, vd., (2021) yaptıkları çalışmada, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nde (YYBÜ) bulunan bebeklerin annelerinde görülen akut stres bozukluğu (ASD) semptomlarını ve bu semptomların olası yordayıcılarını değerlendirmektedir. Çalışmanın örneklemini, bebeklerinin hastaneye yatışının ilk ayında, yaklaşık %72'si Medicaid kapsamında olan 119 anne oluşturmıştır. Katılımcılar, çocukluk çağı travma öyküsü, bebeğin sağlık durumu ve sağlıkla ilgili algıları ile ASD semptomlarını içeren anketleri doldurmuştur. Bulgular, annelerin yaklaşık %55'inde akut stres bozukluğu semptomlarının, %33'ünde ise çocukluk çağı travma öyküsünün bulunduğunu ortaya koymuştur. ASD semptomları ile çocukluk travması, bebeğin objektif sağlık durumu ve annenin bebek sağlığına ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi (SEM) analizleri iyi uyum göstermiş; bu analizler, (a) bebek sağlığına ilişkin anne değerlendirmelerinin, çocukluk travması ile ASD semptomları arasındaki ilişkiyi kısmen aracıladığını ve (b) objektif bebek sağlığı ile ASD semptomları arasındaki ilişkiyi ise tamamen aracıladığını göstermiştir. Sonuç olarak, YYBÜ'de bebeği bulunan annelerde bebeklerin sağlık durumu ne olursa olsun ASD semptomlarının yaygın olduğu vurgulanmıştır.

2.5. Ebeveyn Tutumu

Ebeveynler çocukların çok yönlü gelişimini önemli ölçüde etkiler. Ebeveynler, çocuklarının psikososyal, bilişsel, duygusal ve fiziksel sağlıklı gelişiminde hem doğrudan hem de dolaylı sorumluluklar üstlenmektedir (Karababa, 2019). Genetik etkilerin yanı sıra, ev koşulları, öğün sıklığı ve zamanı ile uygun gıdaların mevcudiyeti de yeme düzenini etkilemektedir. Çocuklara yönelik başarılı bir obezite önleme programı oluşturmak için, ebeveyn-çocuk ilişkisinin dinamiklerinin yanı sıra, ebeveyn tutumlarının ve beslenme tarzlarının çocuğun kilosu ve obeziteye katkıda bulunan davranışları üzerindeki etkisini anlamak önemlidir. Ebeveynlik stilleri son 50 yılda dünya çapında birçok açıdan incelenmiştir. Ülkemizde yapılan araştırmalar, çeşitli ebeveynlik tutum ve eylemlerinin farklı etkileri olduğunu göstermiştir (Sümer vd., 2010). Türk kültüründe ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarını değerlendirmek için çok sayıda değerlendirme oluşturulmuş ya da değiştirilmiştir. Bazı ölçeklerde veriler ebeveynlerden, bazılarında ise çocukların ve gençlerin kendilerinden elde edilmektedir (Karababa, 2019).

2.6. Ebeveyn Tutum Çeşitleri

Ebeveynlerin görüşleri, çocuklarının kendi beklentilerine uyup uymadığı, çocuklarının sayısı ve cinsiyeti, çocuğun özellikleri ve ebeveynlerin kendi yetiştirilme süreçleri boyunca kendi ebeveynleriyle yaşadıkları deneyimler gibi çeşitli faktörler tarafından şekillendirilmektedir (Yavuzer, 1990). Ebeveyn tutumları ve çocuk yetiştirme uygulamaları, ebeveynlerin eğitim düzeyi, yaşı, sosyo-ekonomik durumu, sosyo-kültürel geçmişi, ebeveynliğe duygusal ve zihinsel hazırlığı, ebeveyn olmadan önceki ilişkilerinin niteliği, ebeveynlik rollerinde birbirlerine sağladıkları destek düzeyi, ebeveynlikle ilgili önceden var olan inançları ve evlilik ilişkilerinden duydukları memnuniyet gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilir (Yıldız, 2004). Söz konusu ebeveyn tutumlarının birçoğunun kaynağı ebeveynlerin sahip olduğu özelliklerden kaynaklanmaktadır. Kültürün özellikleri ebeveyn görüşleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Gonzalez vd., 2001).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri sürekli ve düzenli davranış kalıpları, onların psikolojik uyumları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin olumlu ve destekleyici tutumları çocuğun gelişiminde rol oynarken, olumsuz ve kısıtlayıcı tutumlar bazı ruhsal sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir

(Seven, 2008). Çocuğun kişilik gelişimi, aile içinde kendisine karşı sergilenen tutumlardan ve ailenin kendi yapısından önemli ölçüde etkilenmektedir (Kaya vd., 2012). Yapılan bir araştırma, lise öğrencilerinin utangaçlıkları ile ebeveynlerinin görüşlerine ilişkin algıları arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma, ebeveynlerinin görüşlerini otoriter olarak değerlendirenlerin, ebeveynlerini demokratik olarak değerlendirenlerle kıyasla önemli ölçüde daha fazla utangaçlık düzeyine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ayrıca, Üre vd., (2010) tarafından yapılan çalışmada, utangaçlık ile düşünme, kaçınma, değerlendirme, kendine güven ve planlı stratejiler de dahil olmak üzere çeşitli problem çözme teknikleri arasında önemli bir ilişki bulunmuştur. Ayrı bir araştırma, farklı etnik kökenlere ve kültürlere sahip Amerikalı ebeveynlerin çocuklarına karşı farklı tutumlar sergilediğini ve bunun da farklı psikolojik zorluklara yol açtığını ortaya koymuştur (Turner vd., 2015). Ebeveyn tutumlarının büyük önem taşıyan temel niteliklerini anlamak, çocukların gelişimi üzerinde daha olumlu bir etkiye sahip olan belirli ebeveyn tutumlarının belirlenmesine yardımcı olabilir. Araştırmacıların sınıflandırmalarına göre, ebeveyn tutumları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

2.6.1. Mükemmeliyetçi Ebeveyn Tutumu

Bu tutumu sergileyen ebeveynler, kendilerinin elde edemedikleri başarıları, yapamadıkları işleri ve içlerinde yatan potansiyeli çocuklarında görmek isterler (Yamanoğlu, 2009). Bu zihniyetteki ebeveynler, katı bir yaklaşımla çocuklarının yeteneklerinin ötesinde hedeflere ulaşmasını isterler. Gençten tüm görevleri kusursuz bir şekilde yapması beklenir. Eğer genç kendisinden beklenenleri yerine getiremezse, başarısızlık ve belirsizlik duygusu hissedecektir. Bu tür ebeveynler çocuklarıyla kendi gerçekleştirmemiş özlemlerini paylaşır ve çocuğun başarmasını istedikleri belirli hedefleri dayatırlar. Ancak, söz konusu olan durum bu değildir. Aksine, gencin üzerinde önemli bir ağırlık oluşturur ve dengeli bir karakter geliştirmesini engeller. Engelleyici olabilir. Bu ebeveynlerin çocuklarının her açıdan başarılı olması için yüksek beklentileri vardır. Ancak bu beklenti çocuk üzerinde bir yük oluşturarak tatminsizliğe yol açar. Bu gençler, ebeveynlerinin davranışlarını taklit ettikleri ve bastırılmaz bir eğilim geliştirdikleri için sınırlarının farkında değildirler. Meslekleri ne olursa olsun, bireyler görevlerini kusursuz bir şekilde yerine getirmek için çabalarlar, ancak başarısızlık durumunda karşılaştıkları sıkıntının boyutunu kavrayamazlar. Yaşanan duygu ise hayal kırıklığıdır (Yavuzer, 2017).

2.6.2. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Bu eğilimde, genç aşırı otoriteye maruz kalır ve çocuğa aşırı miktarda odaklanılır. Ebeveynler çocuklarına aşırı şefkat gösterirler. Alisinanoğlu'na (2003) göre, bu gençler karar vermekte zorlanan, hedeflerine ulaşmada başkalarının yardımına güvenen ve sorunlarını çözmek için başkasına güvenme eğiliminde olan pasif gözlemcilerdir. Bu eğilime sahip ebeveynler, çocukları üzerinde uygun görülenin ötesinde aşırı denetim sergilerler (Yavuzer, 2018).

Bu eğilimde ebeveynler meşguldür ve sonuç olarak çocuğun beklenen başarıları mütevazıdır. Yavuzer (1982), bu yaklaşıma sahip ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların duygusal hassasiyet ve aşırı bağımlılık sergilediklerini belirtmiştir. Çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi aşırı korumacı tutumdan olumsuz etkilenir. Kaya'nın (1997) da belirttiği gibi, bu ebeveyn tutumuna sahip bir evde yetişen çocuklar özdenetim açısından zorluklar yaşamakta ve toplum içinde asi ve uyumsuz davranışlar sergilemektedir.

2.6.3. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Heinz Kohut, sürekli anlayış ve şefkatli ilgi yokluğundan kaynaklanan ve olumsuz “kronik hayal kırıklığı” kavramının gelişmesine yol açan sıkıntılı bir durumdan bahsetmiştir. Bu, zararlı bir büyüme ile sonuçlanan travmatik bir deneyimdir. Travmatik hayal kırıklıkları, kalıcı bir empati yokluğundan kaynaklanır. Bu hoşnutsuzluk iki farklı şekilde ifade edilebilir: İlk olarak, genç ebeveynlerinin empati eksikliğiyle karşılaşabilir. Dahası, ebeveynler düzensiz bir şekilde empati sergileyebilir.

Durum ne olursa olsun, travmatik engelleme, çocuğun içselleştirme için gerekli olan öz nesnelerle derin bir duygusal bağ kurmasını engelleyerek uyumsuz davranışlara neden olur. Bu sorunlar, düşük öz saygı, üzüntü, manipülatif davranış ve sağlıksız narsisizm içeren bir hak duygusuyla bağlantılı olabilir. Ebeveynler, cezalandırıcı bir yaklaşım kullanırken çocukları üzerinde katı düzenlemeler uygular. Ebeveynler çocuklarının davranışları üzerinde daha fazla etkiye sahiptir. Böyle bir tutuma sahip evlerde yetişen çocuklar çekingenlik, itaatkârlık, otorite korkusu, aşırı başarı, otoritenin yokluğunda isyan ve savunmasız kişilere karşı saldırganlık gibi özellikler sergileyebilirler (Yıldız, 2004).

2.6.4. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Bu ebeveynlik tarzı, çocuğa karşı nazik, şefkatli ve anlayışlı bir aile atmosferi ile karakterize edilir. Bu zihniyetle yetiştirilen çocuklar, yüksek düzeyde özgüven ve yetenekleri üzerinde hakimiyet sergilerler. Ayrıca, bu gençlerin keşif için doğal bir eğilime sahip oldukları kaydedilmiştir. Demokratik ailelerde kontrolün ön planda olduğu görülmektedir. Bu ebeveynlik tarzı, olumlu pekiştirme içerdiği için genellikle en otoriter tarz olarak görülür.

Bununla birlikte, demokratik değerleri benimseyen ailelerde çocuklar ebeveynlerine yönelik eleştirilerini ifade etme olanağına sahiptir. Ebeveynler ayrıca çocuklara karar verme konusunda özerkliklerini kullanmaları için fırsat sağlarlar. Erbil ve diğerlerine (2018) göre, demokratik tutuma sahip ebeveynler, düşüncelerini etkili bir şekilde ileterek, isteklerini ifade ederek ve beklentilerini açıkça belirterek çocuklarında dışa dönük özelliklerin gelişmesini kolaylaştırabilirler. Araştırmalar, demokratik ebeveynlik tarzına sahip ailelerde yetişen çocukların, izin verici veya otoriter ebeveynlik tarzına sahip ailelerde yetişen çocuklara kıyasla daha yüksek düzeyde öz saygı, sosyal gelişim, akademik başarı ve özgüven sergilediklerini göstermektedir (Baykan, 2014). Mevcut araştırmalara göre, demokratik ebeveynlerin olduğu ailelerde yetişen çocuklar, otoriter ailelerde yetişen çocuklara kıyasla daha düşük kaygı düzeyine sahip olma eğilimindedir. Dolayısıyla, otoriter eğilimli ailelerde yetişen çocukların kaygı düzeylerinin, demokratik bir evde yetişen çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Akgün ve diğerlerine (2007) göre, demokratik bir tutumla çocuklarına güvenen ve onları destekleyen ebeveynlere sahip olmanın çocukların özgüvenlerinin gelişmesine katkıda bulunacağı ve dolayısıyla kaygı düzeylerini düşüreceği düşünülmektedir (Akgün vd., 2007).

2.6.5. Tutarsız Ebeveyn Tutumu

Tutarsız ebeveynlik, hem anne hem de baba tarafından konulan kuralların net olmadığı, sınırların kolayca ve sıklıkla değiştirilebildiği, çocuğu etkili bir şekilde yönlendirmede ve yönlendirmede zorluk yaşandığı ve ebeveynler arasında ev kuralları konusunda anlaşmazlıkların olduğu durumları ifade eder (Valkenburg vd., 2013). Bu ebeveynlerin tavırları, çocuklarda davranışların uygun görülüp görülmediği konusunda sürekli bir kararsızlık hali yaratmaktadır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Sonuç olarak, çocuklar benlik değerlerinde azalma, depresif

belirtiler ve artan endişe gibi sorunlar yaşayabilir. Tutarlı ebeveynlik üzerine yapılan çalışmalar, bunun çocukların hiperaktivitesini ve istenmeyen davranışlarını azaltmada olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir. Ayrıca agresif davranışların ortaya çıkmasını öngörmekte ve kendine zarar verme davranışları gibi davranış bozukluklarını içselleştirme üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu ebeveynler tarafından yapılan seçimler tutarlılık ve tutarlılıktan yoksundur. Ebeveynler tarafından alınan kararlar çeşitlilik göstermektedir (Aydın, 2002). Ayrıca, çeşitli zaman aralıklarında yaptıkları seçimlerde de tutarsızlıklar görülmektedir. Ebeveynler zaman zaman aşırı hoşgörü ve izin vericilik sergilerken, zaman zaman da engelleyici, baskıcı ve cezalandırıcı davranışlar sergileyebilirler. Bu aile ortamında yetişen çocuklar birçok durumda uygun davranış konusunda ahlaki ikilemler yaşarlar.

2.6.6. İzin Verici Ebeveyn Tutumu

Ebeveynlerin hem kendileri hem de çocukları üzerinde kontrol sahibi olmak için mücadele ettikleri kaydedilmiştir. İzin verici ebeveynler katı bir tutum sergilememekte, besleyici ve nazik bir tutum benimsemektedir. Maccoby and Martin (1983) ebeveynlik üzerine bir çalışma yürütmüş ve iki spesifik konuya odaklanmıştır: çocuklar üzerindeki kontrol ve taleplerin düzeyi ile onlara gösterilen ilgi ve kabul düzeyi. Baumrind'in sınıflandırmasının aksine, araştırmacılar izin verici ebeveynliği izin verici-hoşgörülü ve izin verici-ihmkâr olarak alt gruplara ayırmış ve sınıflandırmalarını dört seviyeye ayırmışlardır. Demokratik ebeveynler hem talepkârlık hem de kabullenme düzeylerinin yüksek olmasıyla karakterize edilmiştir. Otoriter ebeveynler ise düşük düzeyde kabullenme ancak yüksek düzeyde talepkârlık sergilemiştir. İzin verici ebeveynler, düşük talepkârlık ancak yüksek kabul düzeyleri ile karakterize edilmiştir. İhmalkâr ebeveynler ise hem talepkârlık hem de kabullenme açısından düşük seviyeler sergilemiştir.

2.6.7. İlgisiz ve Kayıtsız Ebeveyn Tutumu

Kaya ve diğerlerine (2012) göre, ilgisiz ebeveynler çocuklarını aşırı derecede görmezden gelir ve onların ilgi ve ihtiyaçlarıyla ilgilenmezler. Çocuklarına karşı böyle bir tutum sergileyen ebeveynler, genci izole etme, göz ardı etme veya dışlama eğilimindedir. Bu görüşler nedeniyle genç yalnızlık duygusu yaşar ve güven duygusu zedelenir.

2.6.8. Serbest Ebeveyn Tutumu

Bu eğilime sahip ebeveynler, çocuklarının ahlaki yargılarına müdahale etmekten kaçınırlar ve çocuklarının hatalarına karşı herhangi bir öfke göstermezler (Aydın, 2002). Çocuğun istekleri ebeveynlerin isteklerinin önüne geçer. Bu senaryo genellikle tek çocuklu ailelerde daha yaygındır (Kaya vd., 2012). Böyle bir aile ortamında yetişen çocuklar, arzuları yerine getirilmediğinde hayal kırıklığı yaşarlar.

2.7. Annelerin Ebeveynlik Görevine Yönelik Yeterlilik Algısı

Annelerin ebeveynlik görevine yönelik yeterlilik algısı, çocuk bakım sürecindeki tutumlarını, davranışlarını ve karar alma biçimlerini doğrudan etkileyen önemli bir psikolojik yapı olarak değerlendirilmektedir. Bu yeterlilik algısı, ebeveynin çocuğunun gelişimini ve davranışlarını etkileyebilme kapasitesine dair inancını ifade eder. Ebeveynlik öz yeterliliği yalnızca bilgi temelli bir yetkinlik değil; aynı zamanda bireyin kendi ebeveynlik rolüne yönelik algılarını, beklentilerini ve duygusal dayanıklılığını da kapsamaktadır (De Montigny ve Lacharite, 2005). Teti ve Gelfand (1991), ebeveyn öz yeterliliğini, ebeveynlerin bilgi düzeyiyle birlikte bu bilgileri etkili bir şekilde hayata geçirme becerilerine dair beklentiler bütünü olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde, Grusec ve arkadaşları (1994) ebeveyn öz yeterliliğini, çocuğun davranışlarını etkileyebilme yeteneğine olan inançla eşdeğer bir kavram olarak ele almıştır.

Annelerin ebeveynlik görevine yönelik yeterlilik algıları, kendilerine ve bebeklerine duydukları güven duygusuyla yakından ilişkilidir. Bu güven, özellikle bebeğin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama sürecinde belirginleşmektedir. Vance ve Brandon (2017), ebeveyn öz yeterliliğinin, ebeveynin kendine duyduğu güvenle örtüştüğünü ve bu güvenin çocuğun sağlıklı gelişimi açısından temel bir yapı taşı olduğunu vurgulamıştır. Öz yeterlilik duygusu, anneliğe geçiş sürecinde kritik bir belirleyicidir ve bu sürece duygusal ve bilişsel olarak hazırlıklı olan annelerin ebeveynlik görevlerinde daha etkili oldukları bilinmektedir (Bahorski vd., 2020). Bu nedenle anneler, perinatal dönem boyunca hem kendi ihtiyaçlarını hem de bebeklerinin ihtiyaçlarını gözeterek ebeveynlik rolüne hazırlık yapmalıdır. Bu hazırlık, yeterlilik algısını güçlendirerek anne-bebek etkileşimini olumlu yönde etkilemektedir (Giden, 2013).

Yeterlilik algısı yüksek olan anneler, ebeveynlik sürecinde karşılaştıkları zorluklara karşı daha esnek ve dirençli yaklaşabilmekte, stres, kaygı ve olumsuz duygularla daha etkili baş edebilmektedirler. Bu durum, ebeveyn duyarlılığını artırmakta; tutum ve davranışlarda tutarlılık, dış uyaranları yönetme becerisi ve problem çözme kapasitesinin güçlenmesine yol açmaktadır (Çınar, 2019; Kılıçaslan, 2007; Toker ve Aktaş, 2021). Ebeveyn öz yeterliliği ile duygusal refah, ebeveynlik kararlarında güven ve olumlu ebeveyn-çocuk etkileşimi arasında güçlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Ertemoğlu, 2022). Fang ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan çalışmada da, yüksek ebeveyn öz yeterliliğinin hem ebeveyn hem de çocuk açısından gelişimsel kazanımlarla sonuçlandığı ve davranışsal sorunların azalmasında etkili olduğu gösterilmiştir.

Öte yandan, ebeveyn öz yeterliliği düşük olan annelerde; kendine güvensizlik, sürekli dış destek arayışı, karar verme zorlukları ve stres düzeyinde artış gibi durumlar daha sık görülmektedir. Bu durum, annenin bebeğinin davranışlarını anlamakta ve yönetmekte yetersiz hissetmesine, dolayısıyla ebeveynlik görevlerinde tükenmişlik ve doyumsuzluk yaşamasına neden olabilmektedir (Kılıçaslan, 2007). Ayrıca, çevresel baskılar ve yetersiz başa çıkma becerileri, annenin çocukta gözlemlediği olağan dışı davranışları abartılı algılamasına ve bu durumla sağlıklı bir şekilde baş edememesine yol açabilir (Çınar, 2019; Toker ve Aktaş, 2021).

Sonuç olarak, annelerin ebeveynlik görevine yönelik yeterlilik algıları, yalnızca bireysel bir duygu durumu değil, aynı zamanda çocuğun gelişimi, aile içi denge ve toplumsal sağlık açısından da kritik öneme sahiptir. Bu nedenle, annelerin öz yeterlilik algılarını destekleyici politikalar, programlar ve sosyal destek mekanizmaları büyük önem taşımaktadır.

2.8. Annelerin Ebeveynlik Görevine Yönelik İlgil Durumları

Annelerin ebeveynlik görevine yönelik ilgisi; bireysel, çevresel, toplumsal ve psikolojik pek çok faktörün etkileşimiyle şekillenmektedir. Bu ilgiyi etkileyen etmenler temelde dört ana başlıkta incelenebilir: ailenin sosyodemografik özellikleri, ebeveynlerin kendi yetiştirilme tarzları, çocuğun bireysel ve mizaç özellikleri ile ebeveynlerin çocuk gelişimine dair bilgi seviyeleri (Şahin -Dağlı, 2021).

Ailenin sosyodemografik yapısı, annenin çocuk yetiştirme görevine olan ilgisinde belirleyici bir rol oynar. Annenin yaşı, eğitim düzeyi, mesleki durumu, gelir

seviyesi, kaç çocuk sahibi olduğu, aile yapısında destekleyici bireylerin bulunup bulunmaması gibi değişkenler, annenin ebeveynlik sürecine ne ölçüde dahil olduğunu ve bu sürece yönelik motivasyonunu etkileyebilir. Aynı zamanda, annenin içinde bulunduğu sosyokültürel çevre ve sosyal etkileşimleri de ebeveynlik görevine olan ilgisini şekillendirmektedir (Fang vd., 2021).

Bir diğer önemli etken, ebeveynlerin kendi çocukluk deneyimleridir. Anneler, kendi ebeveynlerinden gördükleri davranış modellerini bilinçli ya da bilinçsiz şekilde tekrar etme eğilimindedir. Bu durum, çocuğa yaklaşım biçimini etkileyerek ebeveynlik görevine yönelik tutumları da belirler. Ebeveynlik davranışlarının kalıtsal değil, öğrenilmiş davranışlar olduğu göz önüne alındığında, bu tutumların farkındalıkla dönüştürülmesi mümkündür (Şahin- Dağlı, 2021).

Çocukların bireysel özellikleri ve mizacı da annelerin ebeveynlik görevine gösterdiği ilgi üzerinde etkili olmaktadır. Uyumlu, sakin mizaca sahip çocuklarla etkileşim kurmak genellikle daha kolay olurken, zorlayıcı davranışları olan çocuklarla baş etmek ebeveynlik motivasyonunu azaltabilmektedir. Nitekim araştırmalar, zor mizaçlı çocukların daha fazla kontrol edildiklerini ve bu çocuklarla ebeveynler arasında daha sık çatışma yaşandığını ortaya koymuştur (Şahin- Dağlı, 2021).

Annelerin çocuk gelişimi hakkında sahip oldukları bilgi düzeyi ise, ebeveynlik görevine ne kadar ilgili ve bilinçli yaklaştıklarının en doğrudan göstergelerinden biridir. Gelişim dönemlerine ilişkin doğru bilgiye sahip olan annelerin, çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurdukları ve demokratik tutumlar sergiledikleri görülmektedir. Bu bağlamda, ebeveyn eğitimi ve danışmanlığı, annelerin çocuklarına yönelik ilgisini artırmakta ve ebeveynlik rollerinde daha etkin olmalarını sağlamaktadır (Yang vd., 2020). Ebeveyn öz yeterliği de annelerin ebeveynliğe yönelik ilgisini doğrudan etkileyen bir başka unsurdur. Öz yeterlik, bireyin bir görevi başarıyla yerine getirebileceğine olan inancıdır ve bu inanç ne kadar yüksekse, bireyin sorumluluğa olan ilgisi ve bağlılığı da o denli artmaktadır (Bandura, 2004). Annelerin ebeveynlik öz yeterliğini etkileyen faktörler arasında; annenin yaşı, adölesan olup olmaması, doğum sayısı ve şekli, istenmeyen gebelik yaşayıp yaşamadığı, eşiyle olan ilişkisi, algılanan sosyal destek düzeyi ve ruh sağlığı gibi birçok değişken yer almaktadır (Akkaş, 2014).

Bunlara ek olarak; savaş, doğal afet ve göç gibi travmatik yaşam olayları annelerin ebeveynliğe ilgisini ve yeterliliğini olumsuz etkileyebilmektedir (Yönel, 2021). Ayrıca annenin eğitim düzeyi, ailesinden ve sosyal çevresinden aldığı destek, meslek sahibi olup olmaması, doğum sonrası yaşadığı depresyon, bebeğin sağlık durumu gibi değişkenler de ebeveynlik görevine olan ilgiyi şekillendirmektedir (Wang vd., 2021). Öte yandan, doğuştan malformasyona sahip bebeklere sahip anneler, hem psikolojik hem de ekonomik yük altına girmekte; bu da annelerin ebeveynlik görevine yönelik ilgilerini azaltmakta ve yaşam kalitelerini olumsuz etkilemektedir (Edraki vd., 2014; Bekar, 2019). İstenmeyen gebelik durumlarında ise annelerin düşük benlik saygısı, bebeğe bağlanma sorunları ve ebeveynlikten kaçınma eğilimleri daha sık görülmektedir. Tüm bu bulgular, annelerin ebeveynlik görevine yönelik ilgisinin çok boyutlu bir yapı olduğunu, hem içsel hem de dışsal etmenlerle biçimlendiğini ve desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

2.9. Annelerin Ebeveynlik Görevinden Sağladıkları Doyum

Anneliğin bireysel, toplumsal ve kültürel boyutları, kadının yaşamındaki en köklü değişim süreçlerinden biri olan ebeveynlik görevine duyduğu doyum derinden etkilemektedir. Ebeveyn öz yeterliği, yalnızca annenin bebeğine yönelik bakım davranışlarını değil, aynı zamanda bu süreçten aldığı doyum düzeyini de belirlemektedir (Giden, 2013). Annelik, kadın hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. Gebelik sürecine karar verme, doğumu gerçekleştirme ve bebeğiyle ilk temas anları gibi kritik aşamalarda kadın; mutluluk, heyecan, stres, korku, umutsuzluk, merak gibi çeşitli duygusal dalgalanmalar yaşamaktadır (Ertemoğlu, 2022; Kaya ve Şahin, 2013, 2020). Bu duyguların bir kısmı zamanla gerilerken, bazıları doğum sonrasında daha da yoğunlaşabilmektedir (Keklikçi, 2018).

Doğumla birlikte annelik görevine geçiş, kadının yeni kimliğine uyum sürecini de beraberinde getirir. Bu süreçte annenin en temel ihtiyacı; kendisini güvende, desteklenmiş ve huzurlu hissetmektir (Kızılkaya Beji, 2016). Öz yeterliğini geliştirebilen anneler, bebekleriyle daha sağlıklı bir bağ kurarak annelik rollerine daha kolay adapte olabilmektedir. Bu durum annede içsel bir tatmin yaratmakta, anneliği yalnızca bir görev değil, aynı zamanda anlamlı ve doyum verici bir yaşam rolü haline getirmektedir. Öz yeterliği yüksek bir anne, yalnızca fiziksel bakım sağlamakla kalmaz, aynı zamanda çocuğunun psikolojik ve duygusal

gereksinimlerini de karşılayarak hem kendisinin hem de bebeğinin duygusal ihtiyaçlarını doyurur (Güngör, 2021). Bu bağlamda, annelik doyumu; toplumsal statü, evlilik uyumu ve eş ile olan ilişki gibi sosyal belirleyicilerle de doğrudan ilişkilidir (Giden, 2013).

Yeni doğan döneminde bebeğin dünyaya adaptasyon süreci de annenin ebeveynlikten aldığı doyumu etkileyen önemli faktörlerdendir. Anne karnında güvenli bir ortamda gelişen bebek, doğumdan sonra dış dünyaya uyum sağlamak zorundadır. Bu uyum sürecinde, annesinin göğsünde bulduğu güven ve huzur, onun için hayati öneme sahiptir (Çitil Canbay, 2020). Bu noktada, annenin ruhsal durumu, bebeğin gelişimi ve bağlanması açısından kritik rol oynar. Öz yeterliliği yüksek bir annenin sakin ve güven verici tutumu, bebeğin hem fiziksel hem de psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştırır (Güngör, 2021).

Ayrıca, babaların bu sürece aktif katılımı, yalnızca annenin yükünü hafifletmekle kalmaz, aynı zamanda annenin ebeveynlikten aldığı doyumu da artırır. Babaların bebek bakımına katılımı, bebeklerin duygusal gelişiminde olumlu sonuçlar doğurmakta, aynı zamanda anne ile baba arasındaki iş birliğini güçlendirmektedir (Çitil Canbay, 2020). Aileye yeni bireyin katılımıyla oluşan rollerin yeniden düzenlenmesi sürecinde, ebeveynlerin sahip olduğu öz yeterlik duygusu; stres, uykusuzluk, endişe gibi olumsuz duygularla baş etmede büyük önem taşır. Öz yeterliliği yüksek olan ebeveynler bu zorlu dönemi daha kolay ve doyumlu bir şekilde yönetebilmektedir (Beydağ, 2007; Ertemoğlu, 2022).

Sonuç olarak, annelerin ebeveynlik görevinden sağladıkları doyum; psikolojik yeterlilik, sosyal destek, eş desteği, bebeğin sağlığı ve doğum sonrası süreçlere verilen profesyonel hizmetlerin kalitesi gibi pek çok faktörün etkileşimiyle oluşmaktadır. Bu nedenle, annelik rolüne geçiş sürecinde kadınların duygusal ve fiziksel olarak desteklenmesi, ebeveynlikten alınan doyumu artırarak hem anne hem de çocuk için daha sağlıklı bir başlangıç sağlamaktadır.

2.10. İlgili Yayın ve Araştırmalar

2.10.1. Ebeveyn Tutumu ile İlgili Yurt İçindeki Araştırmalar

Peker ve Kağızmanlı (2018) yaptıkları çalışmada, ebeveyn tutumlarının lise öğrencilerinin akademik motivasyonları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini farklı lise türlerinde öğrenim gören öğrenciler

oluşturmuştur. Bulgular, ebeveynleri tarafından kabul gören ve merak edilen öğrencilerin akademik motivasyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, çocuklarına kontrol uygulayan ebeveynlerin, özellikle çocuklarının keşfetmeye yönelik eğilimleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı; bu durumun akademik motivasyonu da olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.

Yıldırım (2018) yaptıkları çalışmada, ebeveyn tutumlarının öğrencilerin psikolojik özerklik, akademik öz-yeterlik ve cinsiyet gibi değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören öğrenciler dahil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, psikolojik özerklik ile öğrencilerin sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Kabul-ilgi ve psikolojik özerklik ile cinsiyet arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Ancak, süpervizyon (denetleme) alt boyutu puanları cinsiyete göre farklılık göstermiş; kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilerin puanlarını geçmiştir. Ayrıca, ebeveynleri evli olan öğrencilerin, boşanmış ebeveynlere sahip öğrencilere kıyasla daha yüksek akademik öz-yeterlik puanlarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Demokratik ebeveynlik stiline sahip anne-babaların çocuklarının ise otoriter ebeveynlere sahip çocuklara göre daha yüksek akademik öz-yeterlik düzeyine sahip olduğu saptanmıştır.

Tutaş (2011) tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin hedef yönelimleri ile ebeveyn tutumları, algılanan sosyal destek, algılanan yeterlilik ve akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini çeşitli fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Elde edilen bulgular, demokratik ebeveynlik stiline sahip anne-babaların çocuklarında öğrenme hedef yöneliminin daha güçlü olduğunu göstermiştir. Ayrıca, koruyucu ebeveynlik tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarında doğrulama odaklı bir hedef yönelimi geliştiği; otoriter ebeveynlerin çocuklarında ise kaçınma odaklı hedef yöneliminin daha yaygın olduğu belirlenmiştir.

Akın'ın (2006) yaptıkları çalışmada, ergenlerin sahip oldukları hedef yönelimleri ile ebeveynlerinin benimsedikleri ebeveynlik stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini farklı okul türlerinde öğrenim gören ergen bireyler oluşturmuştur. Bulgular, öğrenme hedefi yönelimine sahip çocukların daha çok demokratik ebeveynlik stiline sahip anne ve babalara sahip olduğunu

göstermiştir. Performans yaklaşımı hedef yönelimine sahip ergenlerin ise genellikle demokratik ya da otoriter ebeveynlik stillerine sahip ebeveynlerle büyüdüğü ve bu bireylerin akademik başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna karşılık, performanstan kaçınma yönelimi sergileyen ergenlerin ilgisiz veya baskıcı (diktatör) ebeveynlere sahip olma eğiliminde oldukları ve bu grubun akademik performanslarının akranlarına kıyasla daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

2.10.2. Ebeveyn Tutumu ile ilgili Yurt Dışındaki Araştırmalar

Clemens vd., (2020) yaptıkları çalışmada, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının (ACE) ileriki yaşamda zararlı ebeveynlik davranışlarına yönelik tutumlarla ilişkisini incelemek ve bu ilişkinin kadınlar ve erkekler arasında farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmektedir. Çalışmanın örneklemini, Almanya genelinden rastgele seçilen temsili bir örneklem olan 2531 yetişkin birey oluşturmuştur. Araştırma kapsamında, katılımcıların geçmiş ACE deneyimleri ile sarsma, azarlama ve yiyecek kısıtlaması gibi zararlı ebeveynlik davranışlarına yönelik tutumları analiz edilmiştir. Bulgular, ACE yaşamış bireylerin, potansiyel olarak zararlı ebeveynlik davranışlarını daha yüksek oranda kabul ettiğini göstermiştir. Erkek katılımcılar arasında ACE puanları, bebeği sarsmanın makul bir ebeveynlik biçimi olarak kabul edilmesiyle anlamlı şekilde ilişkilirken (OR: 3.7–5.3), kadın katılımcılar arasında bebeğe yiyecek vermemeyi (OR: 2.3–2.5) veya azarlamayı (OR: 1.9–2.7) kabul etme eğilimi ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, ACE sayısı arttıkça zararlı ebeveynlik davranışlarına yönelik kabul düzeyinin de arttığı belirlenmiştir (OR = 1.16). Bu bulgular, çocukluk döneminde olumsuz deneyim yaşamış bireylerin, ebeveyn olduklarında potansiyel olarak zarar verici tutumlara sahip olma riskinin arttığını ortaya koymakta ve ebeveyn danışmanlığı ile ACE tarama programlarının, zararlı ebeveynlik uygulamalarını önlemede dikkate alınması gereken stratejiler olduğunu göstermektedir.

Babcock Fenerci vd., (2016) yaptıkları çalışmada, travmaya bağlı sıkıntının kuşaklar arası aktarımında rol oynayan mekanizmaları açıklığa kavuşturmak ve özellikle annelerin çocukluk çağı istismar öyküsü bağlamında yaşadığı ihanet travmasının (BT) ve ebeveynlik tutumlarının çocukların psikolojik semptomları üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, 7–11 yaş aralığında çocukları bulunan ve ebeveynlik ile stres üzerine yürütülen bir projeye katılan 72

anne-çocuk çifti oluşturmuştur. Bulgular, annelerin yaşadığı ihanet travmasının, annelerin travma belirtileri kontrol altına alındığında dahi, çocuklarda hem içselleştirilmiş ($\beta = 0.33$, $p < .01$) hem de dışsallaştırılmış ($\beta = 0.25$, $p < .05$) psikolojik semptomları anlamlı düzeyde yordadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, sınır koyma konusundaki olumsuz ebeveyn tutumlarının çocuklardaki dışsallaştırılmış belirtileri yordadığı ($\beta = -0.33$, $p < .05$); yetersiz iletişim düzeyinin içselleştirilmiş belirtileri artırdığı ($\beta = -0.39$, $p < .05$) fakat yüksek ebeveynlik doyumunun da yine içselleştirilmiş semptomlarla ilişkili olduğu ($\beta = 0.38$, $p < .01$) saptanmıştır. Bu bulgular, semptomatik çocuklarla çalışırken annelerin travma geçmişi ve ebeveynlik tutumlarının değerlendirilmesinin, etkili müdahale planlamasında kritik rol oynadığını göstermektedir.

Waters vd., (2015) yaptıkları çalışmada, kişilerarası travma öyküsüne sahip, düşük gelirli ve çoğunlukla Latin kökenli hamile kadınlardan oluşan bir örnekleme, annelik duyarlılığının belirleyicilerini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, doğum öncesi döneme uyarlanmış bir ebeveyn-çocuk psikoterapisi programına katılan, yaş ortalaması 27.08 olan 52 hamile kadın oluşturmuştur. Katılımcılar, tedavi başlangıcında ve doğumdan 6 ay sonra olmak üzere iki aşamada, çocuk yetiştirme tutumları ve travma sonrası stres belirtileri hakkında bilgi vermiştir. Annelik duyarlılığı ise, doğumdan 6 ay sonraki serbest oyun etkileşiminin gözlemsel kodlaması yoluyla ölçülmüştür. Annelerin yaklaşık üçte ikisinin sağlıklı düzeyde annelik duyarlılığı gösterdiği (ortalama puan > 4.0 , aralık = $2.5-7.0$) belirlenmiştir. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, çocuk yetiştirme tutumlarında tedavi süresince görülen iyileşmenin annelik duyarlılığı düzeyini pozitif yönde yordadığını ($\beta = .33$) göstermiştir. Öte yandan, travma sonrası stres semptomlarındaki iyileşmenin annelik duyarlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($\beta = -.10$). Bu bulgular, doğum öncesi dönemde annelik tutumlarının değişiminin, anne-bebek ilişkisinin kalitesini geliştirmede etkili bir müdahale alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle risk altındaki ailelerde, ebeveyn tutumlarını hedef alan psikolojik destek programlarının önemi vurgulanmaktadır.

Thompson vd., (2014) yaptıkları çalışmada, annelerin çocuklarına yönelik erken dönem ebeveynlik tutumlarının, çocukların ergenlik dönemindeki ebeveynlik tutumları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Çocuk İstismarı ve İhmali Boylamsal Araştırmaları (LONGSCAN)

kapsamında yer alan 412 aile oluşturmıştır. Annelerin ebeveynlik tutumları, çocuğun 4 yaşındayken Yetişkin-Ergen Ebeveynlik Envanteri (AAPI) ile; ergenlerin ebeveynlik tutumları ise 18 yaşında aynı ölçekle değerlendirilmiştir. Bulgular, annelerin çocuklara yönelik uygun gelişimsel beklentiler, empati ve uygun aile rolleri gibi üç ebeveynlik tutumunun, ergenlerin benzer tutumlarıyla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ancak annelerin cezalandırmayı reddetme tutumu ile ergenlerin aynı tutumu arasında doğrudan bir ilişki saptanmamıştır. Dolaylı etkilere bakıldığında; annenin çocuklardan beklentileri, çocukta görülen ihmal yoluyla ergenin beklenti tutumlarını etkilemiş; annelerin empati düzeyi, ebeveyn katılımı ve ergenin dışsallaştırıcı problemleri aracılığıyla gençlerdeki empati tutumunu etkilemiştir. Ayrıca, annelerin cezalandırmayı reddetme tutumu, gençlerin benzer tutumu geliştirmesinde içselleştirilmiş sorunlar aracılığıyla dolaylı etki göstermiştir. Ancak hiçbir çocuk ya da aile süreci değişkeni, annelerin ve gençlerin aile rolleri konusundaki tutumları arasındaki ilişkiyi etkilememiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlik tutumlarının kuşaklar arası aktarımında hem doğrudan etkilerin hem de çocuk istismarı, ebeveyn katılımı ve çocuk işlevselliği gibi dolaylı yolların önemli rol oynadığını göstermektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada kullanılan yöntem detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasıyla ilgili bilgiler sunulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

Çocukluk çağında travmaya maruz kalmış annelerin ebeveynliğe yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla, bu araştırmada betimsel yöntem (Büyüöztürk, 2002) kullanılmıştır. Betimsel analiz önceden belirlenmiş temalar ışığında çeşitli veri toplama yöntemleri kullanılarak toplanan bilgilerin analiz edilmesi ve yorumlanmasını içeren Nitel veri analizinin bir türüdür. Bu tür analizlerin temel amacı, okuyucuya sonuçların özetlenmiş ve yorumlanmış bir versiyonunu sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Bu araştırmalar, bilinen bir durum ya da olayla ilgili değişkenlerin özelliklerini ortak koyma amacı taşıyan, kişilerin belirli konulardaki tutum, görüş, inanç ve özelliklerini anket ya da mülakatlar aracılığıyla tespit eden araştırmalardır (Saruhan ve Özdemir, 2022). Araştırma modeli oluşturulurken literatür çalışmalarından yararlanılmış ve bu doğrultuda hazırlanmıştır. Model, bağımsız değişken (çocukluk çağı travması) ile bağımlı değişken (ebeveynlik tutumu) arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla dönük oluşturulmuştur.

3.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Evrenin belirlenmesi için temel ölçüt araştırmacının hedefinin ne olduğudur (Özen ve Gül, 2007: 396). DiLullo (1997) evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmadığı araştırmalar için kendi örneklem büyüklüklerini belirleyebileceklerini ifade etmektedir. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında bazı araştırmacılar soru sayısının 10 katı örneklem grubu olması gerektiğini (Tavşancıl, 2006; Gürbüz ve Şahin, 2018), bazı araştırmacılar 4 katı olması gerektiğini (Tabachnick and Fidel, 1996) bazı araştırmacılar ise soru sayısının 5 katı örneklem grubu olması gerektiğini belirtmişlerdir (Tavşancıl, 2006; Büyüöztürk vd., 2008).

Bu durumda Antalya il sınırları içerisinde kolayda örneklem yoluyla seçilen 18- 45 yaş arasındaki gönüllü toplam 480 anneye Google Form aracılığıyla çevrimiçi ulaşılmış ve çalışma kapsamına alınmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda ulaşılan örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan annelere ait sosyo-demografik bilgiler Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Çalışma Grubunun Sosyo-demografik Dağılımı

Değişken		n	%	Değişken		n	%	
Yaş	18-30 yaş arası	32	6.7	Büyüdüğü Aile Tipi	Çekirdek aile	358	74.6	
	31-40 yaş arası	255	53.1		Geniş aile	93	19.4	
	41-50 yaş arası	155	32.3		Tek ebeveynli	29	6	
	51 yaş ve üzeri	38	7.9		1	187	39	
Medeni Durum	Evli	438	91.3	Ailenin kaçınıcı Çocuğu	2	147	30.6	
	Bekar	42	8.8		3	83	17.3	
Eğitim Durumu	İlk öğretim	20	4.2		4	39	8.1	
	Lise	83	17.3		5 ve üzeri	24	5	
	Lisans	298	62.1	Kronik Hastalık	Evet	112	23.3	
	Lisans üstü	79	16.5		Hayır	368	76.7	
Evlenme Yaşı	18-20 yaş arası	46	9.6	Psikolojik Rahatsızlık	Evet	76	15.8	
	21-30 yaş arası	375	78.1		Hayır	404	84.2	
	31 yaş ve üzeri	59	12.3	Psikiyatrik İlaç Kullanımı	Evet	50	10.4	
Anne Olma Yaşı	18-20 yaş arası	26	5.4		Hayır	430	89.6	
	21-30 yaş arası	315	65.6	Toplam		480	100	
	31 yaş ve üzeri	139	29					
Bakmakla Yükümlü Olduğu Çocuk sayısı	1 çocuk	192	40					
	2 çocuk	239	49.8					
	3 ve üzeri	49	10.2					
	çocuk							

Araştırmaya katılan katılımcıların büyük bir kısmı evli olup (%91.3), bekarların oranı %8.8 (42) ile sınırlıdır. Yaş dağılımına bakıldığında en fazla katılım %53.1 (255) ile 31-40 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Bunu sırasıyla, %32.3 (155) ile 41-50 yaş arası ve %7.9 (38) ile 51 yaş ve üzeri gruplar takip etmektedir. 18- 20 yaş aralığında yalnızca bir kişi olduğundan 21-30 yaş grubuna dahil edilerek tek grup halinde 18-30 yaş olarak (%6.7) değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların eğitim seviyelerine bakıldığında, en yüksek orana sahip grup, 298 kişi (%62.1) ile lisans mezunlarından oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim görenlerin sayısı 79 (%16.5) iken, 83 kişi (%17.3) lise, 20 kişi (%4.2) ise ilköğretim (ilk+orta) mezunu’ dur.

Katılımcıların çoğunluğu (%78.1) 21-30 yaş arasında evlenmiştir. 31 yaş ve üzeri evlilik yaşındaki bireylerin oranı %12.3 (59) ve 18-20 yaş arası evlenmiş olanların oranı ise %9.6’ dır (46). Anne olma yaşlarına bakıldığında ise katılımcıların %65.6’ sı 21-30 yaş arasında çocuk sahibi olmuştur. 31 yaş ve üzeri anne olma

yaşında olanların oranı %29; 18-20 yaş arası anne olanların oranı ise %5.4' tür. Bu annelerin bakmakla yükümlü oldukları çocuk sayısı bakımından çoğunluk (%49.8) 2 çocuk sahibi olup, 1 çocuğu olanların oranı %40; 3 ve daha fazla çocuğu olanların oranı ise %10.2'dir.

Annelerin yetiştikleri aile tipi bakımından yapılan değerlendirmede %74.6' sının (358 kişi) çekirdek ailede, %19.4' ünün (93 kişi) geniş ailede, büyüyenlerin oranı tek ebeveynli ailede büyüyenlerin oranı ise %6' dır (29).

Katılımcıların %23.3' ü (112 kişi) kronik hastalığı olduğunu, geriye kalan %76,7' lik grup (368) ise kronik hastalığı olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %15.8' i (76) psikolojik rahatsızlık yaşadığını belirtirken, %84.2' si (404) böyle bir rahatsızlık yaşamadığını ifade etmiştir. Son olarak katılımcıların %10.4' ü (50) psikiyatrik ilaç kullanırken, %89.6' sı (430) psikiyatrik ilaç kullanmamaktadır.

480 kişiden oluşan katılımcıların özetle, büyük çoğunluğunun evli, yüksek eğitim seviyesine sahip ve çoğunlukla çekirdek aile yapısında yetişmiş bireyler olduğu, kronik hastalık, psikolojik rahatsızlık ve psikiyatrik ilaç kullanımı gibi sağlık durumlarına ilişkin veriler de dikkate alındığında, katılımcıların bir kısmının sağlık sorunlarının olduğu söylenebilir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplamada, Gibuad-Wallston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirilen, geçerlik güvenirlik çalışmaları da Seçer ve meslektaşları (2008) yapılan, “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu”, Bernstein ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen ve Şar ve arkadaşları (2012) tarafından Türkçe uyarlaması yapılmış olan “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği” ve araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formunda katılımcılara ait bilgileri (yaş, medeni durum, evlenme yaşı, eğitim durumu, anne olma yaşı, bakımından sorumlu olduğu çocuk sayısı, annelerin çocukluğunun geçtiği aile tipi, ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduğu, kronik bir hastalığa sahip olup olmama durumu, psikolojik bir rahatsızlık geçirme durumu, psikiyatrik ilaç kullanma durumu) toplamak için araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33): Bernstein ve arkadaşları

(1998) tarafından geliştirilen ve 28 maddeden oluşan Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (Childhood Trauma Questionnaire) öz bildirim dayalı bir ölçek olup; Şar ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan revizyon çalışmasıyla 33 maddeden oluşan yeni Türkçe versiyonu elde edilmiştir. Ölçeğin ilk versiyonunda bulunan duygusal taciz, fiziksel taciz, cinsel taciz, fiziksel ihmal, duygusal ihmal alt boyutlarına aşırı koruma ve kontrol alt boyutu eklenmiştir. Ölçek beşli likert tipte bir ölçektir ve ölçeğin duygusal istismar (3, 8, 14, 18, 25 numaralı maddeler), fiziksel istismar (madde 9, 11, 12, 15, 17), fiziksel ihmal (madde 1, 4, 6, 2, 26), duygusal ihmal (madde 5, 7, 13, 19, 28) cinsel istismar (madde 20, 21, 23, 24, 27) ve aşırı koruma-kontrol (madde 29 ve 33) olmak üzere altı alt boyuttan ve inkar (minimizasyon) durumlarını ölçmek için 3 (madde 10, 16, 22) inkar maddesi bulunmaktadır. CTQ puanlarını hesaplayabilmek için önce pozitif yöndeki ifadeler verilen yanıtlar ters çevrilmelidir (No 1, 2, 4, 5, 7, 10, 13, 19, 26, 28, 31). Her bir alt bölümün puanlarının toplamı toplam CTQ puanını verir. Toplam puan ölçeğin 28 maddelik ilk biçimi için 25-125 arasında, genişletilmiş (6 bölümlü) biçim için 25-150 arasındadır. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği çocukluk çağı ruhsal travmalarının göstergesidir. Ölçeğin güvenirlik analizi kapsamında yapılan iç tutarlılık testi sonucunda ölçeğin toplam puan Cronbach alfa kat sayısı .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının güvenirlik değerleri incelendiğinde, Duygusal Taciz alt boyutunun, .88; Fiziksel Taciz alt boyutunun .89; Fiziksel İhmal alt boyutunun .87; Duygusal İhmal alt boyutunun .89; Cinsel Taciz alt boyutunun .92; Aşırı Koruma-Kontrol alt boyutunun .87 Cronbach's Alpha değerine sahip olduğu bulunmuştur (Şar vd., 2021). Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise .88 olup alt boyutlarda güvenirlik düzeyleri; Duygusal İstismar (.87), Fiziksel İstismar (.86), Fiziksel İhmal (.84), Duygusal İhmal (.88), Cinsel İstismar (.90) olarak bulunmuştur.

Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği: Gibuad-Wallston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirilen “Ebeveynliğe Yönelik Duyusal Yeterlik Ölçeği” temel alınarak ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008) tarafından yapılmıştır. Orijinalinde 16 madde olarak hazırlanan veri toplama aracı, yapılan faktör analizi ile kapsam geçerliliğinin sağlanabilmesi amacıyla başvuru uzman görüşleri doğrultusunda yeniden değerlendirilmiş ve son şekli verilmiştir. Ancak orijinaliyle benzer sonuçları verdiği için herhangi bir madde atılmamıştır.

Bununla birlikte; orijinalinde 2 boyut olarak verilen ölçek yapılan analiz sonucunda 3 boyut olarak belirlenmiştir. Bu boyutlar; Ebeveynlik görevine yönelik yeterlilik algısı (1, 2, 3, 4, 8, 10 ve 11. maddeler), Ebeveynlik görevine yönelik ilgi duyma (14. ve 15. maddeler), Ebeveynlik görevinden sağlanan doyum (5, 6, 7, 9, 12, 13 ve 16. maddeler). Faktör analizi sonuçlarına göre, 3 faktör olarak belirlenen ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı %50.93, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise .84' dür. Ölçek, anne-babaların çocukları ile ilgili deneyimlerini dikkate alarak kendilerini değerlendirmeleri ve ebeveynliğe yönelik tutumlarını yansıtmaları süreçlerini içermektedir. Ölçekte yer alan her bir maddeye ilişkin tutumlar anne-babalar tarafından; “hiç katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” kategorilerinden birisi işaretlenerek belirtilmektedir. Katılımcılar ölçekte yer alan maddelere 1-5 arası puan vermektedir. Yüksek puanlar anne-babalığa yönelik tutumun olumlu olduğunu, düşük puanlar ise olumsuz olduğunu göstermektedir (Seçer, Çeliköz ve Yaşa, 2008). Bu araştırmada ölçeğin cronbach alfa güvenirlik katsayısı ise .80 olup, alt boyut düzeyinde güvenilirlik düzeyleri; Yeterlilik Algısı (.68), İlgi (.66), Doyum (.70) olarak bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılabilmesi için öncelikle Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Araştırma Yayın ve Etik Kurulu'ndan (Karar no:2024-686) izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra ölçme araçları Google Forms'a aktararak online hale dönüştürülmüştür. Araştırmanın verileri Antalya ilinde gönüllük esasına göre Google Forms aracılığıyla elektronik ortamda toplanmıştır. İletilen linkte açıklama ve araştırmaya katılım kriterleri belirtilmiştir. Linke tıkladıktan sonra ölçeklere geçmeden önce rıza formu olup ve rıza formunu onaylayanlar çalışmaya katılabilmişlerdir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler SPSS 27.00 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiş ve ulaşılan sonuçlar tablolar halinde özetlenmiştir. Ölçeklerin alt boyutlarıyla birlikte güvenilirlik ve betimsel analizleri yapılmıştır. Ölçeklerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için yapılan Kolmogorov Smirnov (K-S) testi sonuçlarına göre ortalamaların normal dağılmadığı gözlemlenmiştir. Buna göre; 2 bağımsız grup arasındaki sürekli verilerin

karşılaştırılmasında Mann-Whitney U; 2’den fazla bağımsız grup arasındaki sürekli verilerin karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis H analizi uygulanmıştır.

Araştırmanın sürekli değişkenleri olan Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33) ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği arasındaki ilişkiyi ölçmek için ise spearman korelasyon analizleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmamızdaki hipotezleri test etmek amacıyla yapılan analizler ve sonuçları yer almaktadır. Bu analiz sonuçları tablolatırılmış ve her bir alt problem için alt başlıklar halinde gösterilmiştir.

Ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test edebilmek için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Ölçekler	Kolmogorov-Smirnov ^a			$\bar{X}$	s.s	Skewn.	Kurt.
	Stat.	n	P*				
ÇÇT-33 Ölçeği	.147	480	.000*	1.66	.024	1.27	1.26
Duygusal İstismar alt boyutu	.225	480	.000*	1.56	.034	1.70	2.90
Fiziksel İstismar alt boyutu	.381	480	.000*	1.19	.021	2.53	1.92
Fiziksel İhmal alt boyutu	.163	480	.000*	1.62	.029	1.18	1.34
Duygusal İhmal alt boyutu	.125	480	.000*	2.26	.040	.66	-.109
Cinsel İstismar alt boyutu	.464	480	.000*	1.17	.019	2.97	1.05
Aşırı Koruma ve Kontrol alt boyutu	.190	480	.000*	1.96	.043	1.00	.372
Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği	.046	480	.018*	3.64	.022	-.029	.445
Yeterlik algısı alt boyutu	.096	480	.000*	3.78	.021	-.181	.103
İlgi duyma alt boyutu	.178	480	.000*	3.57	.039	-.309	-.532
Doyum alt boyutu	.065	480	.000*	3.53	.028	-.133	-.365

* $p < 0.05$

Tablo 4.1, her bir ölçek ve alt boyutları için Kolmogorov-Smirnov testi, ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (s.s), çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerlerini sunmaktadır. Tablodaki K-S testi sonuçlarına göre, tüm değişkenler için p değeri 0.05'ten küçük olup, bu da her bir ölçeğin normal dağılımdan anlamlı şekilde sapma gösterdiğini işaret etmektedir. Bu sonuçlar, verilerin normal dağılım göstermediğini ve dolayısıyla parametrik testlerin kullanılamayacağını, ayrıca, çarpıklık ve basıklık değerlerinin gösterdiği gibi, birçok değişkenin dağılımı asimetric ve uç değerlerde verilerin non-parametrik testlere uygun olabileceğini düşündürmektedir. Uç değerle çıkarılarak analiz yeniden tekrarlanmış ancak normallik varsayımlarının karşılanmadığı görülmüştür. Bu durum, veri setinin

analizinde parametrik olmayan yöntemlerin tercih edilmesini gerektirebilir.

Alt Problem 1: “Annelerin yaşlarına göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Annelerin ebeveynlik tutumlarının yaş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-wallis H testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Yaş Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Yaş	N	Sıra ort.	Kruskal-wallis H		**
				X ²	p*	
Tutum Ölçeği	18-30 yaş arası	32	201.06	3.327	.344	
	31-40 yaş arası	255	244.27			
	41-50 yaş arası	155	245.62			
	51 yaş ve üzeri	38	227.49			
Yeterlik Algısı Alt Boyut	18-30 yaş arası	32	219.11	.886	.829	
	31-40 yaş arası	255	240.84			
	41-50 yaş arası	155	244.27			
	51 yaş ve üzeri	38	240.86			
İlgi Duyma Alt Boyut	18-30 yaş arası	32	228.20	11.555	.009*	4 < 3, 2
	31-40 yaş arası	255	249.13			
	41-50 yaş arası	155	245.96			
	51 yaş ve üzeri	38	170.64			
Doyum Alt Boyut	18-30 yaş arası	32	191.84	4.285	.232	
	31-40 yaş arası	255	242.87			
	41-50 yaş arası	155	245.00			
	51 yaş ve üzeri	38	247.21			

*p < .05

**1: 18-30 yaş arası, 2:31-40 yaş arası, 3:41-50 yaş arası, 4:51 yaş ve üzeri

Tablo 4.2’ de sunulan Kruskal-Wallis H testi sonuçlarına göre, annelerin ebeveynlik tutumlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiş; genel ebeveynlik tutumu ölçeği puanları açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (X²= 3.327; p = .344).

Benzer şekilde, yeterlik algısı ($X^2 = .886$; $p = .829$) ve ebeveynlik doyumu ($X^2 = 4.285$; $p = .232$) boyutları açısından da yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

Buna karşın, ilgi duyma alt boyutunda yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($X^2 = 11.555$; $p = .009$). Sıra ortalamalarına bakıldığında, 31-40 yaş (249.13) ve 41-50 yaş grubundaki annelerin (245.96) ilgi duyma düzeyinin, 51 yaş ve üzeri annelerden (170.64) daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir.

Alt Problem 2: “Annelerin medeni durumuna göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Annelerin ebeveynlik tutumlarının medeni durum değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Medeni Durum Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Medeni Durum	N	Sıra ort.	U	Z	p*
Ttüm Ölçeği	Evli	438	246.32	6647.50	-2.973	.003*
	Bekar	42	179.77			
Yeterlik Algısı Alt Boyut	Evli	438	245.17	7151.00	-2.395	.017*
	Bekar	42	191.76			
İlgi Duyma Alt Boyut	Evli	438	245.30	7095.50	-2.496	.013*
	Bekar	42	190.44			
Doyum Alt Boyut	Evli	438	244.64	7385.50	-2.116	.034*
	Bekar	42	197.35			

* $p < .05$

Tablo 4.3’te sunulan Mann-Whitney U testi sonuçları, annelerin ebeveynlik tutumlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemektedir. Analiz sonuçlarına göre, genel ebeveynlik tutumu puanları ile alt boyutlar açısından evli ve bekar anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Genel ebeveynlik tutumu ölçeği puanları incelendiğinde, sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($U = 6647.50$; $p = .003$); evli annelerin sıra ortalamasının (246.32) bekar annelere kıyasla (179.77) daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer

şekilde, ebeveynlik tutumunun alt boyutları olan yeterlik algısı ($U = 7151.00$; $p = 0.017$), ilgi duyma ($U = 7095.50$; $p = .013$) ve ebeveynlik doyumu ($U = 7385.50$; $p = 0.034$) açısından da evli annelerin puanlarının bekar annelere kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Alt Problem 3: “Annelerin eğitim durumuna göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Annelerin ebeveynlik tutumlarının eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-wallis H testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Eğitim Durumu Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Eğitim Durumu	N	Sıra ort.	Kruskal-wallis H	
				X ²	p*
Tutum Ölçeği	İlköğretim	20	242.98	2.043	.564
	Lise	83	227.22		
	Lisans	298	247.18		
	Lisansüstü	79	228.61		
Yeterlik Algısı Alt Boyut	İlköğretim	20	224.55	3.336	.343
	Lise	83	225.73		
	Lisans	298	249.49		
	Lisansüstü	79	226.14		
İlgi Duyma Alt Boyut	İlköğretim	20	198.88	2.728	.435
	Lise	83	230.90		
	Lisans	298	245.72		
	Lisansüstü	79	241.42		
Doyum Alt Boyut	İlköğretim	20	260.58	1.793	.616
	Lise	83	231.02		
	Lisans	298	245.12		
	Lisansüstü	79	227.95		

* $p < .05$

Annelerin ebeveynlik tutumlarının eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4.4’te sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre, ebeveynlik tutum ölçeği toplam puanı açısından eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2 = 2.043$; $p = .564$). Benzer şekilde, ebeveynlerin yeterlik algısı ($X^2 = 3.336$; $p = .343$), ilgi duyma ($X^2 = 2.728$; $p = .435$) ve ebeveynlik doyumu ($X^2 = 1.793$; $p = .616$) alt boyutlarında da eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Alt Problem 4: “Annelerin evlenme yaşına göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Annelerin ebeveynlik tutumlarının evlenme yaşı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-wallis H testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5. Evlenme Yaşı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Evlenme Yaşı	N	Sıra ort.	Kruskal-wallis H		**
				X ²	p*	
Tutum Ölçeği	18-20 yaş arası	46	243.87	7.98	.018*	3 < 2
	21-30 yaş arası	375	247.59			
	31 yaş ve üzeri	59	192.84			
Yeterlik Algısı	18-20 yaş arası	46	256.07	11.34	.003*	3 < 2.1
	21-30 yaş arası	375	247.45			
	31 yaş ve üzeri	59	184.21			
İlgi Duyma Alt Boyut	18-20 yaş arası	46	218.22	2.38	.304	
	21-30 yaş arası	375	245.47			
	31 yaş ve üzeri	59	226.25			
Doyum Alt Boyut	18-20 yaş arası	46	240.77	4.73	.094	
	21-30 yaş arası	375	246.20			
	31 yaş ve üzeri	59	204.05			

*p < .05

**1: 18-20 yaş arası; 2: 21-30 yaş arası; 3: 31 yaş ve üzeri

Annelerin ebeveynlik tutumlarının evlenme yaşı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4.5’te sunulmuştur. Analiz bulgularına göre, ebeveynlik tutum ölçeği toplam puanı açısından evlenme yaşına göre anlamlı bir farklılık saptanmış ($X^2 = 7.984$; $p = .018$), gruplar arası karşılaştırmalarda, 31 yaş ve üzeri evlenen annelerin ebeveynlik tutum puanlarının (192.84), 21-30 yaş aralığında evlenen annelere (247.59) göre anlamlı derecede düşük olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$).

Ebeveynlik tutumlarının alt boyutları incelendiğinde, ebeveynlik yeterlik algısı açısından evlenme yaşı grupları arasında anlamlı bir fark olduğu ($X^2 = 11.343$; $p = .003$); 31 yaş ve üzeri evlenen annelerin ebeveynlik yeterlik algısı puanlarının (184.21), hem 18-20 yaş (256.07) hem de 21-30 yaş aralığında evlenen annelere (247.45) göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur ($p < .05$). Buna karşın, ilgi duyma ($X^2 = 2.382$; $p = .304$) ve ebeveynlik doyumu ($X^2 = 4.731$; $p = 0.094$) boyutlarında evlenme yaşına göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$).

Alt Problem 5: ‘Annelerin anne olma yaşına göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?’

Annelerin ebeveynlik tutumlarının anne olma yaşı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-wallis H testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.6’ da verilmiştir.

Tablo 4.6. Anne Olma Yaşı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Anne Yaşı	Olma	N	Sıra ort.	Kruskal-wallis H		**
					X ²	p*	
Tutum Ölçeği	18-20 yaş arası		26	246.08	3.24	.197	
	21-30 yaş arası		315	247.91			
	31 yaş ve üzeri		139	222.65			
Yeterlik Algısı Alt Boyut	18-20 yaş arası		26	252.31	10.58	.005*	3 < 2
	21-30 yaş arası		315	253.69			
	31 yaş ve üzeri		139	208.39			
İlgi Duyma Alt Boyut	18-20 yaş arası		26	224.12	.74	.691	
	21-30 yaş arası		315	238.96			
	31 yaş ve üzeri		139	247.05			
Doyum Alt Boyut	18-20 yaş arası		26	250.33	1.18	.552	
	21-30 yaş arası		315	244.36			
	31 yaş ve üzeri		139	229.92			

*p < .05

**1: 18-20 yaş arası; 2: 21-30 yaş arası; 3: 31 yaş ve üzeri

Annelerin ebeveynlik tutumlarının anne olma yaşı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4.6’ da sunulmuştur. Analiz bulgularına göre, ebeveynlik tutum ölçeği toplam puanı açısından anne olma yaşına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($X^2 = 3.248$; $p = .197$).

Benzer şekilde, ebeveynlik tutumlarının ilgi duyma ($X^2 = .740$; $p = .691$) ve ebeveynlik doyumu ($X^2 = 1.189$; $p = .552$) alt boyutlarında anne olma yaşına göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > .05$).

Ancak, yeterlik algısı alt boyutu açısından anne olma yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu ($X^2 = 10.587$; $p = .005$); 31 yaş ve üzeri anne olan bireylerin ebeveynlik yeterlik algısı puanlarının (208.39), 21-30 yaş aralığında anne olanlara kıyasla (253.69) anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p < .05$).

Alt Problem 6: “Annelerin çocukluğunun geçtiği aile yapısı değişkenine göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Annelerin ebeveynlik tutumlarının çocukluğunun geçtiği aile yapısı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Kruskal-wallis H testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.7’ de verilmiştir.

Tablo 4.7. Çocukluğunun Geçtiği Aile Yapısı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Kruskal-wallis H Testi Sonuçları

Ölçekler	Çocukluğunun geçtiği aile yapısı	N	Sıra ort.	Kruskal-wallis H		**
				X ²	p*	
Tutum Ölçeği	Çekirdek Aile	358	249.29	14.77	.000*	3<1,2
	Geniş Aile	93	235.84			
	Tek Ebeveynli Aile	29	146.90			
Yeterlik Algısı	Çekirdek Aile	358	247.75	4.84	.089	
	Geniş Aile	93	226.08			
	Tek Ebeveynli Aile	29	197.31			
İlgi Duyma Alt Boyut	Çekirdek Aile	358	242.47	7.11	.028*	3<1,2
	Geniş Aile	93	252.70			
	Tek Ebeveynli Aile	29	177.10			
Doyum Alt Boyut	Çekirdek Aile	358	249.52	14.95	.000*	3<1,2
	Geniş Aile	93	234.99			
	Tek Ebeveynli Aile	29	146.83			

*p < 0.05

** 1: çekirdek aile, 2: geniş aile, 3: tek ebeveynli aile

Annelerin ebeveynlik tutumlarının çocukluk dönemlerinde büyüdükleri aile yapısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4.7’ de sunulmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, ebeveynlik tutum ölçeği toplam puanı açısından çocukluğun geçtiği aile yapısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu ($X^2=14.773$; $p=.000$). Tek ebeveynli ailelerde büyüyen bireylerin ebeveynlik tutum puanlarının (146.90), çekirdek (249.29) ve geniş ailede (235.84) büyüyenlere kıyasla anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p<.05$).

Alt boyutlara bakıldığında; yeterlik algısı açısından anlamlı bir farklılık bulunmamış ($X^2=4.840$; $p=.089>.05$) olsa da; ebeveynlik tutumlarının ilgi duyma ($X^2=7.119$; $p=.028$) ve doyum ($X^2=14.958$; $p=.000$) alt boyutlarında anlamlı farklar tespit edilmiştir.

Alt Problem 7: “Annelerin kronik hastalığının olma değişkenine göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Annelerin ebeveynlik tutumlarının kronik hastalığının olma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.8’ de verilmiştir.

Tablo 4.8. Kronik Hastalık Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Kronik hastalık	n	Sıra ort.	U	Z	p*
Tutum Ölçeği	Evet	112	219.04	18204.0	-1.872	.061
	Hayır	368	247.03			
Yeterlik Algısı Alt Boyut	Evet	112	208.89	17068.0	-2.767	.006
	Hayır	368	250.12			
İlgi Duyma Alt Boyut	Evet	112	235.44	20041.5	-.449	.653
	Hayır	368	242.04			
Doyum Alt Boyut	Evet	112	226.04	18989.0	-1.263	.207
	Hayır	368	244.90			

* $p < .05$

Tablo 4.8’de sunulan Mann-Whitney U testi sonuçları, annelerin ebeveynlik tutumlarının kronik hastalık durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektedir. Analiz sonuçlarına göre, genel ebeveynlik tutumu ($U = 18204.0$; $p = .061$) ile ilgi duyma ($U = 20041.50$; $p = .653$) ve ebeveynlik doyumu ($U = 18989.00$; $p = 0.207$) alt boyutları açısından kronik hastalığı olan ve olmayan anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Buna karşın, ebeveynlik yeterlik algısı boyutunda kronik hastalığı olan ve olmayan anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($U = 17068.0$; $z = -2.767$; $p = .006$). Kronik hastalığı olmayan annelerin sıra ortalaması (250.12), kronik hastalığı olan annelere kıyasla (208.89) daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, kronik hastalığı olmayan annelerin ebeveynlik yeterliği algılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Alt Problem 8: *Annelerin psikolojik hastalığının olma değişkenine göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?*

Annelerin ebeveynlik tutumlarının psikoloji hastalığının olma değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.9’ da verilmiştir.

Tablo 4.9. Psikolojik Hastalık Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Psikolojik Hastalık	N	Sıra ort.	U	Z	p*
Tutum Ölçeği	Evet	76	192.84	11729.5	-3.268	.001*
	Hayır	404	249.47			
Yeterlik Algısı Alt Boyut	Evet	76	185.55	11176.0	-3.782	.000*
	Hayır	404	250.84			
İlgi Duyma Alt Boyut	Evet	76	224.82	14160.0	-1.095	.273
	Hayır	404	243.45			
Doyum Alt Boyut	Evet	76	210.31	13057.5	-2.073	.038*
	Hayır	404	246.18			

* $p < .05$

Tablo 4.9’ da görüldüğü gibi psikolojik hastalığı olması yönünden değerlendirildiğinde, ebeveyn tutum ölçeği toplam puanı ($U = 11729.50$; $Z = -3.268$; $p = .001$), yeterlik algısı ($U = 11176.00$; $Z = -3.782$; $p = .000$) ve doyum ($U = 13057.50$; $Z = -2.073$; $p = .038$) alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür ($p < .05$).

Buna karşın, ilgi duyma ($U = 14160.00$; $Z = -1.095$; $p = .273$) alt boyutunda psikolojik hastalık varlığına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç, psikolojik hastalığın ebeveynlik sürecinde ilgi duyma boyutu üzerinde bir farklılık yaratmadığını göstermektedir.

Alt Problem 9: *Annelerin psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?*

Annelerin ebeveynlik tutumlarının psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10. Psikiyatrik İlaç Kullanımı Değişkeni ile Ebeveynlik Tutumu Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Psikiyatrik İlaç Kullanımı	N	Sıra ort.	U	Z	p*
Tutum Ölçeği	Evet	50	179.74	7712.0	-3.275	.001*
	Hayır	430	247.57			
Yeterlik Algısı Alt Boyut	Evet	50	175.17	7483.5	-3.536	.000*
	Hayır	430	248.10			
İlgi Duyma Alt Boyut	Evet	50	200.14	8732.0	-2.216	.027*
	Hayır	430	245.19			
Doyum Alt Boyut	Evet	50	199.77	8713.5	-2.199	.028*
	Hayır	430	245.24			

* $p < .05$

Tablo 4.10’da sunulan Mann-Whitney U testi sonuçları, annelerin psikiyatrik ilaç kullanma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemektedir. Analiz sonuçlarına göre, ebeveyn tutum ölçeği toplam puanı ($U=7712.00$; $Z=-3.275$; $p=.001$), yeterlik algısı ($U=7483.50$; $Z=-3.536$; $p=.000$), ilgi duyma ($U=8732.00$; $Z=-2.216$; $p=.027$) ve doyum ($U=8713.50$; $Z=-2.199$; $p=.028$) alt boyutlarında psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür ($p<.05$).

Alt Problem 10: “Annelerin kronik hastalığının olma değişkenine göre çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?”

Annelerin Çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeylerinin kronik hastalıklarının olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. ÇÇT Algılama Düzeyleri ile Kronik Hastalık Değişkeni Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Kronik hastalık	n	Sıra ort.	U	Z	p*
ÇÇT Ölçeği	Evet	112	265.57	17800.0	-2.186	.029*
	Hayır	368	232.87			
Duygusal İstismar Alt Boyut	Evet	112	269.32	17380.5	-2.596	.009*
	Hayır	368	231.73			
Fiziksel İstismar Alt Boyut	Evet	112	251.54	19371.0	-1.215	.224
	Hayır	368	237.14			
Fiziksel İhmal Alt Boyut	Evet	112	264.31	17941.0	-2.106	.035*
	Hayır	368	233.25			
Duygusal İhmal Alt Boyut	Evet	112	262.49	18145.5	-1.921	.055
	Hayır	368	233.81			
Cinsel İstismar Alt Boyut	Evet	112	250.83	19451.5	-1.316	.188
	Hayır	368	237.36			
Aşırı Koruma ve Kontrol Alt Boyut	Evet	112	255.81	18893.0	-1.364	.172
	Hayır	368	235.84			

* $p < .05$

Katılımcıların çocukluk çağı travma (ÇÇT) düzeylerinin kronik hastalık durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.11’ de sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, genel ÇÇT ölçeği puanları açısından kronik hastalığı olan ve olmayan bireyler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($U = 17800.00$; $Z = -2.186$; $p = .029$). Kronik hastalığı olan bireylerin sıra ortalamasının (265.57), kronik hastalığı olmayan bireylere kıyasla (232.87) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Alt boyutlar incelendiğinde, duygusal istismar ($U = 17380.50$; $Z = -2.596$; $p = .009$) ve fiziksel ihmal ($U = 17941.00$; $Z = -2.106$; $p = .035$) puanları açısından kronik hastalık değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Her iki alt boyutta da kronik hastalığı olan bireylerin sıra ortalamalarının kronik hastalığı olmayan

bireylere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Diğer yandan, fiziksel istismar ($U= 19371.00$; $Z= -1.215$; $p = .224$), duygusal ihmal ($U= 18145.50$; $z= -1.921$; $p= .055$), cinsel istismar ($U= 19451.50$; $Z = -1.316$; $p= 0.188$) ve aşırı kontrol ($U= 18893.00$; $Z= -1.364$; $p= .172$) alt boyutlarında kronik hastalık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p> .05$).

Alt Problem 11: *Annelerin psikolojik hastalığının olma değişkenine göre çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?*

Annelerin Çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeylerinin psikolojik hastalık değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.12’ de verilmiştir.

Tablo 4.12. ÇÇT Algılama Düzeyleri ile Psikolojik Hastalık Değişkeni Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Psikolojik hastalık	N	Sıra ort.	U	Z	p*
ÇÇT Ölçeği	Evet	76	323.64	9033.5	-5.698	.000*
	Hayır	404	224.86			
Duygusal İstismar Alt Boyut	Evet	76	317.03	9535.5	-5.420	.000*
	Hayır	404	226.10			
Fiziksel İstismar Alt Boyut	Evet	76	321.42	9202.0	-6.999	.000*
	Hayır	404	225.28			
Fiziksel İhmal Alt Boyut	Evet	76	285.13	11960.0	-3.103	.002*
	Hayır	404	232.10			
Duygusal İhmal Alt Boyut	Evet	76	313.89	9774.0	-5.042	.000*
	Hayır	404	226.69			
Cinsel İstismar Alt Boyut	Evet	76	272.29	12936.0	-3.185	.001*
	Hayır	404	234.52			
Aşırı Koruma ve Kontrol Alt Boyut	Evet	76	320.37	9282.0	-5.595	.000*
	Hayır	404	225.48			

* $p < 0.05$

Katılımcıların çocukluk çağı travma (ÇÇT) düzeylerinin psikolojik hastalık varlığına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.12’ de sunulmuştur. Elde edilen bulgulara göre,

genel ÇÇT ölçeği puanları açısından psikolojik hastalığı olan ve olmayan bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($U = 9033.50$; $Z = -5.698$; $p = .000 < 0.05$). Psikolojik hastalığı olan bireylerin sıra ortalaması (323.64), psikolojik hastalığı olmayan bireylere kıyasla (224.86) daha yüksek bulunmuştur.

ÇÇT alt boyutları incelendiğinde, duygusal istismar ($U = 9535.50$; $Z = -5.42$; $p = .000$), fiziksel istismar ($U = 9202.00$; $Z = -6.99$; $p = .000$), fiziksel ihmal ($U = 11960.00$; $Z = -3.10$; $p = .002$), duygusal ihmal ($U = 9774.00$; $Z = -5.04$; $p = .000$), cinsel istismar ($U = 12936.00$; $Z = -3.185$; $p = .001$) ve aşırı koruma ve kontrol ($U = 9282.00$; $Z = -5.595$; $p = .000$) alt boyutlarında da psikolojik hastalık değişkenine göre anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p < .05$). Tüm alt boyutlarda da psikolojik hastalığı olan bireylerin sıra ortalamaları psikolojik hastalığı olmayan bireylere kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Alt Problem 12: *Annelerin psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?*

Annelerin Çocukluk çağında travmaya maruz kalma düzeylerinin psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmış, sonuçlar Tablo 4.13’de verilmiştir.

Tablo 4.13 ÇÇT Algılama Düzeyleri ile Psikiyatrik İlaç Kullanımı Değişkeni Arasındaki Farka Ait Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ölçekler	Psikiyatrik İlaç Kullanımı	N	Sıra ort.	U	Z	p*
ÇÇT Ölçeği	Evet	50	335.66	5992.0	-5.127	.000*
	Hayır	430	229.43			
Duygusal İstismar Alt Boyut	Evet	50	319.24	6813.0	-4.384	.000*
	Hayır	430	231.34			
Fiziksel İstismar Alt Boyut	Evet	50	325.74	6488.0	-5.796	.000*
	Hayır	430	230.59			
Fiziksel İhmal Alt Boyut	Evet	50	304.61	7544.5	-3.504	.000*
	Hayır	430	233.05			
Duygusal İhmal Alt Boyut	Evet	50	321.57	6696.5	-4.379	.000*
	Hayır	430	231.07			
Cinsel İstismar Alt Boyut	Evet	50	260.82	9734.0	-1.600	.109
	Hayır	430	238.14			

Aşırı Koruma ve Kontrol	Evet	50	327.66			
Alt Boyut	Hayır	430	230.37	6392.0	-4.800	.000*

* $p < 0.05$

Katılımcıların çocukluk çağı travma (ÇÇT) düzeylerinin psikiyatrik ilaç kullanımı durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4.13’de sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre, genel ÇÇT ölçeği puanları açısından psikiyatrik ilaç kullanan ve kullanmayan bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U = 5992.00$; $Z = -5.127$; $p = .000 < 0.05$). Psikiyatrik ilaç kullanan bireylerin sıra ortalaması (335.66), kullanmayan bireylere kıyasla (229.43) daha yüksek bulunmuştur.

ÇÇT alt boyutları incelendiğinde, duygusal istismar ($U = 6813.00$; $Z = -4.384$; $p = .000$), fiziksel istismar ($U = 6488.00$; $Z = -5.796$; $p = .000$), fiziksel ihmal ($U = 7544.50$; $Z = -3.504$; $p = .000$), duygusal ihmal ($U = 6696.50$; $Z = -4.379$; $p = .000$) ve aşırı koruma ve kontrol ($U = 6392.00$; $Z = -4.80$; $p = .000$) alt boyutlarında psikiyatrik ilaç kullanımına göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu alt boyutlarda psikiyatrik ilaç kullanan bireylerin sıra ortalamaları, kullanmayan bireylere kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Ancak, cinsel istismar alt boyutunda psikiyatrik ilaç kullananlar ile kullanmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($U = 9734.00$; $Z = -1.600$; $p = .109$).

Alt Problem 13: *Annelerin çocukluk çağı travma düzeyleri ile ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?*

Annelerin çocukluk çağı travma düzeylerinin ebeveynlik tutumlarını algılama düzeyleri ile ilişkisinin değerlendirilmesi amacıyla spearman korelasyon yapılmış, sonuçlar Tablo 4.14’te verilmiştir.

Tablo 4.14. Annelerin ÇÇT Travma Düzeyleri ile Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişki

		Tutum	Yeterlik	İlgi	Doyum	ÇÇT ÖLÇEĞİ	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Fiziksel İhmal	Duygusal İhmal	Cinsel İstismar	Aşırı Koruma ve Kontrol
ÇÇT Ölçeği	r	-.375	-.352	-.286	-.309	1	.815	.662	.724	.908	.444	.670
	p*	.000	.000	.000	.000	.	.000	.000	.000	.000	.000	.000
Duygusal İstismar	r	-.369	-.323	-.270	-.320	.815	1	.619	.454	.701	.340	.553
	p*	.000	.000	.000	.000	.000	.	.00	.000	.000	.000	.000
Fiziksel İstismar	r	-.282	-.235	-.229	-.240	.662	.619	1	.430	.577	.416	.444
	p*	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.	.000	.000	.000	.000
Fiziksel İhmal	r	-.241	-.228	-.229	-.193	.724	.454	.430	1	.640	.294	.317
	p*	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.	.000	.000	.000
Duygusal İhmal	r	-.321	-.315	-.247	-.251	.908	.701	.577	.640	1	.338	.510
	p*	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.	.000	.000
Cinsel İstismar	r	-.156	-.160	-.105	-.114	.444	.340	.416	.294	.338	1	.250
	p*	.001	.000	.021	.013	.000	.000	.000	.000	.000	.	.000
Aşırı Kor. ve Kontrol	r	-.267	-.256	-.149	-.225	.670	.553	.444	.317	.510	.250	1
	p*	.000	.000	.001	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.

* $P < .05$

Tablo 4.14’te sunulan Spearman Korelasyon Analizi sonuçları, katılımcıların çocukluk çağı travma düzeyleri ile ebeveynlik tutumlarını algılama düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, tüm değişkenler arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar olduğunu göstermektedir ($p < 0.05$). Bu durum, çocukluk döneminde daha yüksek düzeyde travmaya maruz kalan bireylerin ebeveynlik tutumlarını daha olumsuz algıladıklarını düşündürmektedir. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği’ nin toplam puanı ile ebeveynlik

tutumlarının farklı boyutları arasında düşük ila orta düzeyde negatif ilişkiler olduğu gözlemlenmiştir ($r = -.375$ ila $-.286$). Negatif korelasyon katsayıları, bireylerin çocukluk çağı travmaları puanları arttıkça tutum, yeterlik, ilgi ve doyum düzeylerinin azaldığını göstermektedir.

Özellikle duygusal istismar değişkeninin ebeveynlik tutumları ile orta düzeyde negatif ilişkiler sergilemesi ($r = -.369$ ila $-.270$), çocukluk döneminde duygusal olarak istismara maruz kalmanın, ebeveynlik algısı üzerinde önemli bir belirleyici olabileceğini, çocukluk döneminde yeterli duygusal desteği alamayan bireylerin ebeveynlik algılarının daha olumsuz olabileceğine işaret etmektedir.

Fiziksel istismar ve fiziksel ihmal değişkenleri ile ebeveynlik algısı arasındaki negatif ilişkilerin diğer travma türlerine göre daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir ($r = -.282$ ila $-.193$). Cinsel istismar boyutu incelendiğinde, ebeveynlik algısıyla daha düşük ancak istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar sergilediği görülmektedir ($r = -.160$ ila $-.105$).

Bulgular ayrıca, aşırı koruma ve kontrol değişkeni ile ebeveynlik algısı arasında düşük ila orta düzeyde negatif korelasyonlar bulunduğunu ortaya koymaktadır ($r = -.267$ ila $-.149$).

Genel olarak, çocukluk çağı travmalarının ebeveynlik algısı üzerinde negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Özellikle duygusal istismar ve ihmalin ebeveynlik algısı ile daha güçlü negatif ilişkiler gösterdiği, buna karşın cinsel istismarın daha düşük ancak anlamlı bir ilişki sergilediği dikkat çekmektedir.

Ayrıca ÇÇT Ölçeği ile Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal, Duygusal İhmal, Cinsel İstismar ve Aşırı Koruma ve Kontrol alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları ise sırasıyla .815; .662; 0.724; .908; .444 ve .670 olarak hesaplanmıştır. Tüm korelasyonlar $p < 0.001$ düzeyinde anlamlıdır. Pozitif korelasyonlar, ÇÇT Ölçeği puanı yükseldikçe bu istismar türlerinin de daha yüksek düzeyde rapor edildiğini göstermektedir. En güçlü ilişki .908 ile duygusal ihmal değişkeniyle bulunmuştur. Bu sonuç, çocukluk çağında ihmal edilen bireylerin travma puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, annelerin çocukluk çağı travma deneyimleme durumları ile ebeveynlik tutumlarını algılama düzeyleri yaş, medeni durum, eğitim durumu, evlenme yaşı, anne olma yaşı, yetiştiği aile tipi, kronik ve psikolojik hastalığı olma durumu ile psikiyatrik ilaç kullanma durumu gibi değişkenlere göre anlamlılığı, literatürdeki mevcut çalışmalarla karşılaştırılarak değerlendirilecek, çocukluk çağı travmalarının annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki tartışılacaktır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, bulguların anlamı ve potansiyel nedenleri ele alınacak, çalışmanın güçlü ve sınırlı yönleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca, araştırma bulgularının klinik ve toplumsal düzeydeki yansımaları değerlendirilecek ve gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik öneriler sunulacaktır.

5.1. Tartışma

5.1.1. Yaş Değişkenine Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Çalışmada annelerin yaş değişkenine göre ebeveynlik tutumlarının yalnızca ilgi duyma alt boyutunda anlamlı bir fark oluşturduğu, 31-40 yaş ve 41-50 yaş grubundaki annelerin ilgi duyma düzeyinin, 51 yaş ve üzeri annelerden daha yüksek puana sahip olduğu görülmüştür. Buna göre, annelerin ebeveynlik tutumlarını algılama düzeyleri yaş değişkenine bağlı olarak büyük ölçüde benzerlik gösterirken, ebeveynlik ilgisi açısından genç anneler çocuklarına karşı daha ilgili ve duyarlı bir tutum sergilemekte olduğu ve ileri yaş grubundaki annelerin ilgi düzeylerinin görece daha düşük olduğu söylenebilir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri ilginin azalması, değişen ebeveynlik rolleri ve çocukların yaşlarına bağlı olarak ebeveynlerinden farklı beklentiler içine girmeleri gibi faktörlerle açıklanabilir. Literatür sonuçları bu konuda çeşitlilik göstermektedir; Öztürk ve Giren (2015), Aydoğdu ve Dilekmen (2016), Kurt ve Aslan (2020), Geniş (2022), Ülker (2023), Babaroğlu (2025) çalışmalarında annelerin yaşlarına göre ebeveynliğe yönelik genel tutumları ile yeterlilik, ilgi ve ebeveynlikten sağlanan doyum puan ortalamalarının farklılaşmadığı görülmüştür. Huseynzade (2023) 25 yaş ve altı annelerin daha ileri yaş grubuna göre daha demokratik ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip olduğunu bulmuş, bu durumu travma yaşantısı açısından 25 yaş ve altı olan katılımcıların ebeveynlerinin çocuk yetiştirmekle ilgili daha bilinçli olması dahilinde anne- çocuk ilişkisinin sağlıklı kurulabilmesi açısından kendilerinin daha

demokratik bir yaklaşım içerisinde bulunmalarına etki edebileceği şeklinde açıklamıştır.

5.1.2. Medeni Duruma Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Çalışmada ebeveynlik tutumu ölçeği alt boyutları puanları ile yeterlik algısı, ilgi duyma ve ebeveynlik doyumu olmak üzere tüm alt boyutları açısından medeni durum değişkenine göre, evli annelerin sıra ortalamasının bekar annelere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular, evli annelerin, ebeveynlik tutumlarının bekar annelere kıyasla daha yüksek olup, evli bireylerin ebeveynliğe yönelik daha olumlu tutumlara sahip olabileceğini düşündürmektedir. Evlilik kurumunun bireyin ebeveyn rolü üzerindeki destekleyici etkisine işaret edebilir. Bekar annelerin daha düşük puanlara sahip olmasının olası nedenleri arasında tek ebeveyn olmanın getirdiği yükler, sosyal destek eksikliği ve ekonomik zorluklar yer alabilir. Literatür incelendiğinde; Özgen (2017), Babaroğlu (2025) çalışmasında medeni duruma göre ebeveynlik tutumunun değişmediğini bulmuşken, Ertem (2023) duygusal sıcaklık alt boyutunda boşanmış/ayrı olan katılımcıların ilişkisi olan ve bekar katılımcılara ebeveynlik tutumlarını daha düşük bulunmuştur.

5.1.3. Eğitim Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Çalışmada eğitim durumu değişkenine göre ebeveynlik tutum ölçeği toplam puanı ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamış, annelerin ebeveynlik tutumlarının eğitim düzeylerinden bağımsız olarak benzer bir dağılım gösterdiği görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, ebeveynlik tutumlarının yalnızca eğitim seviyesiyle değil, aynı zamanda bireysel yaşam deneyimleri, ebeveynlik rolleriyle ilgili algılar, sosyo-kültürel faktörler ve destek mekanizmaları gibi çeşitli değişkenlerle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Özellikle eğitim düzeyi arttıkça ebeveynlik tutumlarının daha bilinçli hale geleceği beklense de, bulgular bu ilişkinin doğrudan ve güçlü olmadığını göstermektedir. Bu durum, eğitilmiş bireylerin ebeveynlik becerileri konusunda daha fazla bilgiye sahip olmalarına rağmen, gerçek ebeveynlik deneyimlerinde bu bilginin tutumlara yansımalarının karmaşık süreçler içerdiğini düşündürmektedir. Anneliğin iç güdüsel olması eğitim düzeyine göre annelerin doyum ve genel tutum puanlarında farklılığın çıkmamasının nedeni olarak gösterilebilir. Alanyazında annelerin eğitim düzeyine göre ebeveynliğe yönelik tutumlarının farklılaştığı görülmektedir. Seçer vd. (2008) ve Babaroğlu (2025) çalışmalarında annelerin eğitim düzeylerine göre ebeveynliğe yönelik ilgi

puanlarında fark bulmuştur. Seer vd. (2008) eēitim dūzeyi arttıķa yani yūksokōēretim dūzeyindeki annelerin ilgi dūzeyini ilkokul dūzeyinden yūksok bulmuŗken; Babaroēlu (2025) en yūksok ilgi dūzeyi okur-yazar anne grubuna ait iken en dūŗuk ilgi dūzeyi ūniversite mezunu annelerinde bulmuŗ ve bu durumu anneliēe geiŗin eēitimli kadınlar iin bir sorun olabileceēi, anneliēin sorumluluklarının alıŗma hayatındaki sorunlarla birleŗince yaŗamlarının kısıtlanmıŗ olabileceēi ile aıklamıŗtır. Benzer ŷekilde Coleman ve Karraker (2000) eēitim dūzeyi yūksok annelerin ebeveynlik yeterliēi algısının da yūksok olduēunu; Őztürk ve Giren (2015) eēitim dūzeyi arttıķa annelerin ebeveynliēe yōnelik ilgilerinin ve genel tutumlarının yūkseldiēini bu annelerin daha olumlu ebeveynlik tutumu sergilediēini; Kurt ve Aslan (2020) alıŗmasında eēitim seviyesinin artmasına paralel olarak ebeveyn Őz-yeterlik seviyesinin arttıēını, ebeveyn tutumlarının pozitif yōnde deēiŗtiēini bulmuŗlardır. Őniversite mezunu annelerin Őz-yeterlik dūzeylerinin daha az eēitim almıŗ olanlara gōre daha yūksok olduēu, yine yūksokōērenimli annelerin daha olumlu ebeveynlik tutumu sergilediēi sonucuna ulaŗılmıŗtır. Ertem (2023) lisansūstū dūzeyindeki annelerin duygusal sıcaklık tutumlarının okur-yazar dūzeyinde olanların tutumlarına gōre daha yūksok olduēunu, Őzgen (2017) ve Őlker (2023) ise ūniversite dūzeyinde ilkokōretim dūzeyine gōre yūkseldike demokratik tutumun yūkselip, otoriter ve Aŗırı koruyucu tutumun azaldıēı gōzlemlenmiŗtir. Huseynzade (2023) ilkokōretim mezunlarının aŗırı koruyucu tutumlarını, ūniversite ve ūzeri mezun olan katılımcılardan daha yūksok bulmuŗtur. Aydoēdu ve Dilekmen (2016) ise Őn lisans mezunu ebeveynlerin demokratik tutumları ortaokul mezunlarına gōre dūzeyde yūksok olduēunu ve genel olarak Őērenim seviyesi yūkseldike aŗırı koruyucu tutumlarının yūkseldiēi tespit etmiŗlerdir. Yıldız (2024) İlk ve ortaokōretim okul dūzeyindeki ebeveynlerin puanlarının lisans ve yūksok lisans eēitim seviyesindekilere gōre daha yūksok olduēunu bulmuŗtur. Soylu (2022) ise ilk ve ortaokul mezunu annelerin, lisans ve yūksok lisans mezunlarına gōre daha aŗırı koruyucu tutumu benimsedikleri tespit edilirken; demokratik, otoriter ve izin verici tutum puanlarında eēitim durumuna gōre anlamlı bir farklılaŗma saptanmamıŗtır. Tūm bu sonulara gōre Eēitim seviyesinin yūkselmesiyle ebeveyn tutumlarında olumlu deēiŗimler yaŗandıēı ve geleneksel yaklaŗımlardan uzaklaŗma eēiliminin arttıēı dūŗūnūlmektedir. Eēitim dūzeyi arttıķa ebeveynlerin daha demokratik tutum sergilediēi, katı disiplin ve aŗırı korumacılıēın azaldıēı varsayılmaktadır. Őzellikle dūŗuk eēitim seviyesine sahip annelerin, sınırlı sosyalleŗme ve evresel etkileŗim

eksikliği nedeniyle dış dünyaya karşı daha temkinli oldukları ve bu durumun çocuklarına aşırı koruyucu bir tutum olarak yansıdığı ileri sürülmektedir. Karaman (2020) ve Geniş (2022), araştırmasında, eğitim durumuna göre ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamışlardır.

5.1.4. Evlenme Yaşına Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Çalışmada annelerin evlenme yaşı değişkenine göre, ebeveynlik tutumlarının ebeveynlik tutumu toplam puanı ile yeterlik algısı açısından anlamlı bir farklılık saptanmış, 31 yaş ve üzeri evlenen annelerin genel ebeveynlik tutum puanları ve ebeveynlik yeterlik algısı puanlarının daha genç yaş aralığında evlenenlere göre daha düşük bulunmuştur. Bu bulgular, evlenme yaşına göre ebeveynlik tutumları ve özellikle ebeveynlik yeterlik algısında anlamlı farklılıklar gözlemlenebileceğini ortaya koymaktadır. Daha ileri yaşlarda evlenen annelerin, ebeveynlik konusunda kendilerini daha az yeterli hissetmeleri, geç yaşta ebeveyn olmanın getirdiği uyum süreçleri ve bireysel beklentilerle ilişkili olabilir. Buna karşılık, erken yaşta evlenen annelerin ebeveynlik deneyimlerine daha uzun süre maruz kalmaları, onların ebeveynlik rollerini içselleştirmelerini ve daha yüksek yeterlik algısına sahip olmalarını destekleyebilir. Ancak, ilgi duyma ve doyum alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmaması, evlenme yaşının ebeveynliğe yönelik genel tutumları belirlemede tek başına yeterli bir faktör olmayabileceğini göstermektedir. Literatürde ebeveyn tutumunun evlenme yaşına göre değerlendirildiği önceki araştırmalarda herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak Dinçer (2020) çalışmasında çocuk yaşta evlendirilen annelerin yeni doğacak bebeğin sorumluluğunu alacak becerileri gelişmediğinden çocuk yaştaki annelerin bir kısmı ilk çocuklarının ilk günlerini hatırlamadıklarını, düşük eğitim düzeyleri ve sınırlı bilgileri nedeniyle çocuklarını desteklemekte yetersiz kaldıklarını ifade etmiştir.

5.1.5. Anne Olma Yaşına Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Annelerin anne olma yaşı değişkenine göre ebeveynlik tutumlarının yalnızca yeterlik algısı alt boyutu açısından anlamlı bir farklılık oluşturduğu; 31 yaş ve üzeri anne olan bireylerin ebeveynlik yeterlik algısı düzeyinin, 21-30 yaş aralığında anne olanlara kıyasla daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, evlenme yaşı değişkeniyle benzer olup, annelerin ebeveynlik tutumlarının anne olma yaşından bağımsız olabileceğini ancak, daha ileri yaşta anne olan bireylerin ebeveynlik konusunda kendilerini daha az yeterli hissetme eğiliminde olduklarını

göstermektedir. İleri yaşta anne olan bireylerin ebeveynlik yeterlik algısının daha düşük olması, daha geç yaşta ebeveyn olmanın getirdiği sorumluluk algısı, çevresel beklentiler ve bireysel kaygılarla ilişkili olabilir. Seçer vd. (2008) çalışmasında annelerin ilk ebeveyn olma yaşlarına göre ebeveynliğe yönelik tutumlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşmış olup, bu durumu anneliğin iç güdüsel olduğu, hangi yaşta anne olurlarsa olsunlar kadınların anneliğe yönelik tutumu olumlu tutumda olacağı görüşü ile desteklemişlerdir.

5.1.6. Çocukluğun Geçtiği Aile Yapısına Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Çalışmada annelerin ebeveynlik tutumlarının çocukluk dönemlerinde büyüdüleri aile yapısına göre yeterlik algısı açısından farklılaşmadığı, ancak genel ebeveynlik tutumu ile ilgi duyma ve doyum alt boyutlarında çocukluğun geçtiği aile yapısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Tek ebeveynli ailelerde büyüyen bireylerin genel ebeveynlik tutumları ile ebeveynlik rollerine yönelik ilgi duyma ve doyum düzeyleri, çekirdek ve geniş ailede büyüyenlere kıyasla anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Bu bulguya göre, tek ebeveynli ailede büyüyen bireylerin ebeveynlik tutumları daha düşük seviyede seyretmekte; dolayısıyla çocukluk döneminde deneyimlenen aile yapısı, ileriki ebeveynlik yaklaşımlarında farklılaşmalara neden olabilmektedir.. Tek ebeveynli ailelerde büyüyen bireyler, ebeveynlik rollerine yönelik daha düşük ilgi ve doyum gösterebilirken, çekirdek ve geniş aile ortamında büyüyen bireylerin ebeveynlik tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar, aile içi dinamiklerin, ebeveynlik modellerinin ve sosyal destek sistemlerinin bireylerin ebeveyn olma sürecindeki tutumlarını şekillendirebileceğini göstermektedir. Ebeveynlerin çocukla olan ilişkileri kadar birbirleriyle olan ilişkileri de çocuk üzerinde etkilidir (Öngider, 2013'ten Akt. Ertem, 2023). Literatüre bakıldığında Aydoğdu ve Dilekmen (2016), Özgen (2017), Güneş Kılıç (2022). Huseynzade (2023), Ertem (2023) ve Babaroğlu (2025) aile tipi değişkenlerinin, ebeveynlik tutumları üzerinde fark yaratmadığını bulmuşlardır, Ancak Ertem'in (2023) tez çalışmasında anne ve babası tarafından büyütülmeyen kişilerin algıladıkları ebeveyn tutumlarını ebeveynleri tarafından büyütülen kişilere göre daha olumsuz deneyimlediğini ifade etmiştir. Kaya ve Gündüz (2019) boşanmış ebeveynlerin çocuklarının anne ve babalarından daha az sıcaklık ve daha fazla red algıladıklarını bulmuşlardır. Bu nedenlerle anne ve baba ile büyütülmenin olumsuz

tutum oluşmasını önleyeceği düşünülmektedir.

5.1.7. Kronik Hastalığının Olma Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Çalışmada annelerin kronik hastalık durumuna göre, genel ebeveynlik tutumu ile ilgi duyma ve ebeveynlik doyumu alt boyutları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamış, ebeveynlik yeterlik algısı boyutunda kronik hastalığı olmayan annelerin, kronik hastalığı olan annelere kıyasla daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Bu durum, kronik hastalığı olmayan annelerin ebeveynlik yeterliği algılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kronik hastalık taşıyan annelerde yeterlik algısının daha düşük olması, sağlık durumunun ebeveynlik rollerini gerçekleştirmede yaşanan içsel güvende azalma ile bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, kronik hastalığı olmayan bireylerin ebeveynlik yeterlik algılarının daha yüksek olması, sağlık durumunun ebeveyn rolüne dair algılar üzerinde belirleyici bir faktör olabileceğini düşündürmektedir. Ancak ilgi duyma ve doyum boyutlarında anlamlı bir fark olmaması, annelerin ebeveynlik rollerine olan duygusal bağlılıklarını sağlık durumlarından bağımsız olarak sürdürebildiklerini göstermektedir. Ertem (2023) çalışmasında kronik hastalık tanısına sahip olan annelerin aşırı koruyuculuk düzeylerinin olmayanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kantarcıoğlu ve Evim (2018) ise kronik hastalığı olan çocukların ebeveynlerinin aşırı koruyucu tutum sergilediklerini tespit etmişlerdir. Bu çalışmalar birlikte değerlendirildiğinde araştırmamızda kronik hastalık ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişki hakkında elde edilen sonuçların alan yazınla büyük ölçüde tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Güneş Kılıç (2022) ise çalışmasında, kronik hastalığa sahip olmanın ebeveyn tutumları açısından anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur.

5.1.8. Psikolojik Hastalığın Olma Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Yine psikolojik hastalığı olması yönünden değerlendirildiğinde, ilgi duyma alt boyutunda anlamlı bir farklılık olmayıp, genel ebeveyn tutum düzeyi ile yeterlik algısı ve doyum alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu bulgular, psikolojik hastalığı olan bireylerin ebeveynlik tutumlarını algılama düzeylerinin, özellikle yeterlik ve doyum alt boyutlarında, daha düşük olduğunu ve bu durumun ebeveynlik tutumlarında olumsuz yönde bir farklılık oluşturduğunu

ortaya koymaktadır. Alan yazında mevcut sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Buna göre; Özgen (2017) ve Ülker (2023) Psikolojik hastalığa sahip olma durumuna göre ebeveyn tutum düzeyleri incelendiğinde, Psikolojik hastalığa sahip olan katılımcıların otoriter tutum ve izin verici tutum düzeyleri olmayanlardan daha yüksek olarak bulunmuştur. Ertem (2023)psikiyatrik tanısı olanların aşırı koruyuculuk, reddedicilik alt boyutları psikiyatrik tanısı olmayan katılımcılara göre daha yüksek olduğunu, bulunmuştur. Karakoç (2022) ise psikiyatrik tanı geçmiş i olan bireylerin reddedicilik düzeyleri anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Güneş Kılıç (2022) psikolojik hastalığı olduğunu bildiren ebeveynlerin otoriter tutum düzeyleri olmayanlardan daha yüksek bulunmuş, Demokratik tutum, izin verici tutum ve aşırı koruyucu tutum düzeylerinde psikolojik hastalığa sahip olma durumuna göre bir farklılaşma görülmemektedir.

5.1.9. Psikiyatrik İlaç Kullanma Durumuna Göre Annelerin Ebeveynlik Tutumları

Bununla birlikte psikiyatrik ilaç kullanımının, ebeveyn tutumu tüm alt boyutlarıyla (yeterlilik, ilgi, doyum) birlikte anlamlı farklılıklar yaratmakta olduğu, psikiyatrik ilaç kullanan bireylerin ebeveynlik tutumlarının tüm alt boyutlarda psikiyatrik ilaç kullanmayan bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bu konuda yeterli literatüre ulaşılamamış olup, Özgen (2017) ilaç kullanma durumuna göre yapılan incelemede; ilaç kullanan ve kullanmayanların tutum düzeyleri bir birine benzerdir.

5.1.10. Kronik Hastalığının Olma Durumuna Göre Annelerin Çocukluk Çağında Travmaya Maruz Kalma Düzeyleri

Katılımcıların çocukluk çağı travma (ÇÇT) düzeylerinin kronik hastalık durumuna göre, genel ÇÇT düzeyi ile duygusal istismar ve fiziksel ihmal alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu, kronik hastalığı olan bireylerin ortalamasının, kronik hastalığı olmayan bireylere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular, çocukluk çağı travmasına maruz kalmanın, özellikle duygusal istismar ve fiziksel ihmal yaşantılarının, bireyin ilerleyen yaşamında kronik hastalık geliştirme riskiyle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Özellikle kronik hastalığı olan bireylerde duygusal istismar ve fiziksel ihmal düzeylerinin daha yüksek olması, erken yaşantıların sağlık üzerindeki uzun vadeli etkilerini ortaya koymaktadır. Kronik hastalığı olan annelerin daha yüksek travma puanlarına sahip olması, erken

dönem stres ve travmanın uzun vadeli fiziksel sağlıkla ilişkili sonuçlarını ortaya koyan literatürle örtüşen bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Kronik hastalık ile çocukluk çağı travmasına maruz kalma ile ilgili yapılmış önceki araştırmalara bakıldığında Üstündağ Köksal (2022) kronik hastalığa sahip olan katılımcıların olmayanlara göre çocukluk çağı ruhsal travmaları toplam puanları ile duygusal ihmal ve aşırı koruma-kontrol alt boyutlarında daha yüksek olduğunu bulunmuştur. Yine Kalı Soyer ve diğerlerinin (2021) çalışmasında da bir fiziksel rahatsızlık sebebiyle düzenli ilaç kullanmak zorunda olan yetişkinlerin çocukluk çağında daha fazla duygusal ve fiziksel istismar maruz kaldığı tespit edilmiştir.

5.1.11. Psikolojik Hastalığının Olma Durumuna Göre Annelerin Çocukluk Çağında Travmaya Maruz Kalma Düzeyleri

Ayrıca katılımcıların genel ÇÇT puanları, tüm alt boyutlarıyla birlikte psikolojik hastalığı olan ve olmayan bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Tüm alt boyutlarda da psikolojik hastalığı olan bireylerin sıra ortalamaları psikolojik hastalığı olmayan bireylere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgular, erken dönemde maruz kalınan travmatik deneyimlerin bireyin ruh sağlığı üzerinde belirleyici olabileceğini düşündürmektedir. Yapılan çalışmalarda psikolojik hastalığı olan bireylerin olmayanlara oranla daha fazla çocukluk çağı travması bildirdiğine yönelik bulgulara rastlanmaktadır; İnhanlı'nın (2016) çalışmasında psikiyatrik hastalık geçmişi olan katılımcıların olmayanlara göre daha fazla çocukluk travması ve alt boyutlarından duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar bildirdikleri görülmektedir. Özgen (2017) ve Ülker (2023) duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar ve toplam istismar düzeylerinde, psikolojik rahatsızlığı olan ebeveynlerin daha yüksek düzeylere sahip olduğunu, Ertem (2023) psikiyatrik tanısı olanların duygusal ihmal, cinsel taciz, aşırı kontrol, duygusal taciz alt boyutları psikiyatrik tanısı olmayan katılımcılara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Şahin Özden (2023) psikiyatrik tanı almış kimselerin psikiyatrik tanı almayanlara göre fiziksel ihmal alt boyutu hariç tüm çocukluk çağı travmaları alt boyutlarında ve toplamda daha fazla travma bildirdikleri görülmüştür. Yapılan çalışmalarda psikiyatrik tanı almış bireylerin psikiyatrik tanısı olmayan bireylere oranla daha fazla çocukluk çağı travmaları bildirdiklerine yönelik bulgulara sıklıkla rastlanmaktadır. Yücel (2020) tarafından İstanbul'da gerçekleştirilen çalışmada psikiyatrik tanısı bulunan

katılımcıların bulunmayanlardan daha fazla çocukluk travması ile alt boyutlarından duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismar geçmişlerinin olduğu ortaya konulmuştur. O halde algılanan çocukluk çağı travmalarının psikiyatrik rahatsızlıklar ile ilişkili olduğu, elde edilen sonuçların alan yazınla büyük oranda tutarlı olduğu görülmektedir.

5.1.12. Psikiyatrik İlaç Kullanma Durumuna Göre Annelerin Çocukluk Çağında Travmaya Maruz Kalma Düzeyleri

Katılımcıların çocukluk çağı travma (ÇÇT) düzeylerinin psikiyatrik ilaç kullanımı durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan göre, genel ÇÇT ölçeği cinsel istismar hariç tüm alt boyutlarıyla birlikte psikiyatrik ilaç kullanan ve kullanmayan bireyler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Psikiyatrik ilaç kullanan bireylerin sıra ortalamaları, kullanmayan bireylere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, psikiyatrik ilaç kullanan bireylerin çocukluk çağı travma düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve bu travmatik deneyimlerin bireyin ilerleyen yaşam dönemlerindeki psikolojik iyi oluşu ile ruh sağlığıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuç literatürle benzeşmektedir. Gedik Özlü (2022), çocukluk çağı travmalarını psikiyatrik/psikolojik destek alma durumlarına göre karşılaştırdığı çalışmasında, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal alt boyutları anlamlı şekilde farklılaşmazken toplam travma puanları, fiziksel, duygusal ve cinsel istismar puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğuna ulaşmıştır. Arz (2018) ve Vural (2020), psikolojik yardım alan bireylerin travma puanlarının daha yüksek olduğu, Yıldız (2024) ise daha önce psikolojik/psikiyatrik destek alıp almaması durumlarına göre katılımcıların; fiziksel ihmal ve taciz hariç duygusal taciz, duygusal ihmal, cinsel taciz ve aşırı koruma-kontrol alt boyutlarında farklılıklar olduğunu bulmuşlardır. Çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimlerin, bireyin yetişkinlikteki psikolojik sağlığı ve ebeveynlik rollerini şekillendirme potansiyeli dikkate alındığında, erken müdahale uygulamaları ile destekleyici sosyal politikaların geliştirilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır.

5.1.13. Annelerin Çocukluk Çağı Travma Düzeyleri ile Ebeveyn Tutumu

Çalışmada, çocukluk çağı travma düzeyi ile ebeveynlik tutumlarının algılanma biçimi arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konulmuştur. Bulgular, çocukluk döneminde daha fazla travmaya maruz kalan bireylerin

ebeveynlik tutumlarını daha olumsuz algılama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği toplam puanı ile ebeveynlik tutumlarının farklı boyutları arasında düşük ila orta düzeyde negatif ilişkiler belirlenmiştir. Bu durum, erken dönem travmalarının bireylerin ebeveynlik tutumlarını değerlendirme biçimleri üzerinde, başka bir deyişle ebeveynlik algısını şekillendirme sürecinde olumsuz bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki tutumu, sağlıklı bireylerin yetişmesinde önemli olup ve toplumsal gelişim üzerinde katkısı bulunmaktadır. Bu nedenle, ebeveyn tutumlarının oluşumunu belirleyen erken dönem yaşantılardaki deneyimler, özellikle çocukluk çağı travmaları araştırılmalıdır (Ülker, 2023). Alanyazında çocukluk çağı travma yaşantıları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler üzerinden ele alan çalışmalar mevcut olup sonuçlar farklılık göstermektedir;

Soyumtürk'ün (2021), algılanan ebeveyn tutumu ile çocukluk çağı travmalarının duygusal yeme ile ilişkisini araştırdığı çalışmasında, katılımcıların çocukluk çağı travma düzeyleri arttıkça ebeveynlerini olumsuz algılama düzeyinin de arttığı bildirilmiştir. Ülker (2023) okulöncesi eğitim kurumlarında eğitim gören çocukların ebeveynleriyle yaptığı çalışmasında duygusal istismar ile duygusal ve fiziksel ihmalin demokratik tutumu azaltıp, aşırı koruyucu ve otoriter tutumu artıran; fiziksel istismarın, izin verici, aşırı koruyucu ve otoriter tutumu artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Gedik Özlü (2022), 2-6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerle yaptığı çalışmasında, travmatik deneyimler arttıkça demokratik tutumun azaldığını, otoriter tutumun arttığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Huseynzade (2023) aşırı koruyucu, demokratiklik alt boyutu ile çocukluk çağı travmaları arasında negatif, otoriter alt boyutu ile pozitif yönlü ilişki olduğunu bulmuştur. Özgen (2017), İstanbul'da 2-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerle yapmış olduğu çalışmasında, ebeveynlerin çocukluk çağlarında yaşadığı toplam istismar düzeyinin, otoriter tutum ve izin verici tutum düzeyi ile pozitif, demokratik tutum ve aşırı koruyucu tutum düzeyi ile negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğunu bulmuştur. Buna göre toplam istismar düzeyi azalırken otoriter ve izin verici tutum düzeyi artmakta toplam istismar düzeyi artarken demokratik ve aşırı koruyucu tutum düzeyi azalmaktadır. Soylu'nun (2022) çalışmasında ise duygusal ihmal ile demokratik tutum arasında negatif, duygusal istismar ile otoriter tutum ve izin verici tutum arasında pozitif; duygusal istismar ile aşırı koruyucu tutum arasında ise negatif;

fiziksel istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve ebeveynliklerindeki otoriter tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aksu (2021) çalışmasında çocuklukta fiziksel taciz ve fiziksel ihmal travması yaşamayan, ebeveynlikte çocukla ilgilenme, olumlu ebeveynlik davranışını, bakım ve korumaya yönelik tutum ve kendi kendine karar vermeye yönelik tutumu olumsuz etkilediğini, zayıf ebeveyn takibi ve dayakla cezalandırma davranışını artırdığını, ortaya koymuş ve bu durumun kırılması gereken bir döngü oluşturduğunu, kendisi olumsuz bir ebeveyn tutumu ile yetişmiş olan bireylerin yaşadıkları travmaları kendi çocuklarına yansıttığını ifade etmiştir. Saldanlı ve Batmaz (2023), çocukluk çağı travmasına maruz kalan ebeveynlerin demokratik tutumlarının azaldığını ve erken dönemdeki travmaların aile ile çocuk yetiştirme tutumunu olumsuz yönde şekillendirdiğini tespit etmiştir. Güneş Kılıç (2022) ise çalışmasında ebeveynlerin kendi çocukluk çağı travmaları ile çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki olduğunu; travma puanı daha yüksek olanların demokratik ve otoriter tutum düzeylerinin de yüksek olduğunu farklı alt noyut düzeylerinde ayrıntılı olarak açıklamıştır. Burakgazi (2019), İstanbul'da yaptığı çalışmasında annelerin çocukluk çağı travmalarının aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum açısından anlamlı olmadığı, ancak travmatik annelerin daha fazla otoriter daha az demokratik yetiştirme tutumunu benimsediğini ortaya koymaktadır. Demirbaş (2022) araştırmasında, ebeveyn tutumlarının çocukluk çağı travmaları ile ilişkili olmadığını bulmuştur.

Farklı çalışmalarda da yine mevcut bulguları destekler nitelikte sonuçlara rastlanmıştır. Örneğin, Babaroğlu (2025) annenin benlik saygısı düzeyi arttığında ebeveynliğe yönelik ilgisinin ve ebeveynlikten aldığı doyumun yükseldiğini, benlik saygısının ebeveynlik tutumunu olumlu yönde şekillendirdiği sonucuna ulaşmıştır. Öztürk ve Giren (2015), ebeveynlik uygulamaları ile çocukların davranışları arasında bir ilişki olduğunu; Özaslan, Demir ve Kumcağız (2021) ebeveynliğe ilişkin doyum, ilgi ve yeterlik algısı ile çocukların olumlu mizaca ilişkin özellikler sergilemeleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu; Coleman ve Karraker (2000) ise, yüksek düzeyde annelik deneyiminin ebeveynlik özyeterliliği ve çocuğun kolay mizaca sahip olmasıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Yıldız (2024) çocukluk çağı travmaları ile istendik anne-baba tutumları arasında negatif yönde; istenmeyen anne-baba tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kurt ve Aslan

(2020) annelerin ebeveyn öz-yeterliği ile psikolojik sağlamlığı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunduğunu, annelerin ebeveyn öz-yeterliği ve psikolojik sağlamlıklarının birbirine paralel olarak artıp-azaldığını ifade etmiştir. Yine Soylu (2022) alışmasında psikolojik sağlamlık ile cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal, otoriter tutum, izin verici tutum ve fiziksel ihmal arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; demokratik tutum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Taşkaldıran (2022) ocukluk ağı travmaları ile ebeveyn öz yeterlilik düzeyi arasında ise negatif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda çalışmamızın bulguları alanyazınla büyük oranda tutarlıdır.

Bu çalışmada özellikle duygusal istismar değişkeninin ebeveynlik tutumlarıyla daha güçlü negatif bir ilişki sergilediği görülmektedir. Bu bulgu, çocukluk döneminde duygusal olarak istismara maruz kalmanın, ebeveynlik algısı üzerinde önemli bir belirleyici olabileceğini, çocukluk döneminde yeterli duygusal desteği alamayan bireylerin ebeveynlik algılarının daha olumsuz olabileceğine işaret etmektedir. Fiziksel istismar ve ihmal ile cinsel istismar değişkenlerinin ebeveynlik algısı ile olan ilişkisi ise diğer alt boyutlara göre daha düşük düzeyde gözlemlenmiştir. Bu durum, fiziksel travmaların, cinsel istismarın ebeveynlik algısı ile ilişkisinin diğer travma türlerine kıyasla farklı dinamiklere sahip olabileceğine işaret etmektedir. Bulgular ayrıca, aşırı koruma ve kontrol değişkeni ile ebeveynlik algısı arasında negatif yönlü ilişkiler olduğunu göstermektedir. Çocukluk döneminde aşırı koruyucu ve kontrol edici bir ortamda yetişen bireylerin ebeveynlik tutumlarını algılama biçimlerinde belirgin bir değişim yaşadığı düşünülmektedir. Çalışmamızın sonuçlarını destekler nitelikte olan diğer bir çalışmada (zgen, 2017), ebeveynlerin erken yaş dönemlerinde maruz kaldıkları duygusal istismar ve fiziksel ihmal düzeyinin, otoriter ve izin verici tutumlara sahip olmaları arasında pozitif, demokratik tutum de negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiş, duygusal istismar düzeyi arttıkka demokratik tutum düzeyi azalıırken, otoriter ve izin verici tutum düzeylerinin arttığı grlmştir. Aynı çalışmaya göre cinsel istismar düzeyi artarken otoriter ve izin verici tutum düzeyi artmakta; fiziksel istismar düzeyi arttıkka aşırı koruyucu tutum düzeyi azalıırken otoriter tutum ve izin verici tutum düzeyi artmaktadır. Yine başka bir çalışmada duygusal istismar ile otoriter tutum ve izin verici tutum arasında pozitif, duygusal istismar ile aşırı koruyucu tutum arasında

negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Soylu, 2022). Dengizek (2015) çocukluk döneminde duygusal ve fiziksel ihmale maruz kalmış annelerde aşırı koruyuculuk ile baskı disiplin anne-baba tutumunu sergiledikleri, cinsel istismara maruz kalmış annelerin demokratik tutum sergilediklerini, çocukluk döneminde annelerinden duygusal ilgi göremeyen kadınların, anne olduklarında, kendilerinin göremedikleri anne ilgisini çocuklarının görmesini istediklerini belirtmişlerdir. Ülker (2023) ebeveynlerin çocukluk çağlarında yaşadıkları duygusal istismar ve cinsel istismar düzeyi ile otoriter ve izin verici tutum arasında pozitif, demokratik tutum ile negatif yönde ilişki olduğunu tespit etmiştir. Buna göre duygusal istismar düzeyi arttıkça demokratik tutum düzeyi azalırken, otoriter ve izin verici tutum düzeyleri artmaktadır. Gedik Özlü' nün (2022) çalışmasında ise fiziksel ve duygusal ihmal arttığında demokratik tutumun azaldığı, otoriter tutumun arttığı; duygusal ve cinsel istismarda ise izin verici tutumun arttığı görülmüştür.

Yavuzer'e (1993) göre anne ve babaların kendi çocukluk deneyimleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasında bir ilişki bulunmaktadır. Çocukluğunda kendisine bakım veren kişilerle sağlıklı iletişim kuramamış, sevgi ve şefkat görmemiş bir baba ile baskı altında büyümüş bir annenin tutum ve davranışları, bu kötü deneyimlerle olumsuz bir ilişki içinde olabilmektedir (Akt. Dengizer, 2015). O halde çalışmamız sonuçlarına göre genel olarak, çocukluk çağı travmaları ile ebeveynlik algısı arasında olumsuz bir ilişki olduğu, özellikle duygusal istismar ve ihmalin ebeveynlik tutumlarıyla daha güçlü negatif bağlar oluşturduğu görülmektedir. Bu bulgular, çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimlerin bireylerin ebeveynlik tutumlarını biçimlendirme sürecinde kritik bir rol oynayabileceğini ve erken dönem yaşantıların ebeveynlik algısında uzun vadeli değişikliklere yol açabileceğini göstermektedir.

Ayrıca ÇÇT Ölçeği ile Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal, Duygusal İhmal, Cinsel İstismar ve Aşırı Koruma ve Kontrol alt boyutları arasında pozitif korelasyonlar gözlenmiş olup, en güçlü ilişki duygusal ihmal ve istismar değişkeniyle en düşük ilişki ise cinsel istismar değişkeniyle bulunmuştur. Bu sonuç, çocukluk çağında ihmal edilen bireylerin travma puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

5.2. Sonuç

Bu araştırmada, çocukluk çağında travmaya maruz kalmış annelerin ebeveynlik

tutumları farklı değişkenler açısından incelenerek bulgular ortaya konulmuştur. Elde edilen sonuçlar, ebeveynlik tutumlarının belirli demografik ve psikososyal faktörlerle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, annelerin ebeveynlik tutumlarının yaş değişkenine göre genel olarak farklılaşmadığı, ancak ilgi duyma boyutunda yaşa bağlı anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Genç anneler çocuklarına karşı daha ilgili bir tutum sergilerken, ileri yaş grubundaki annelerde bu düzeyin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Medeni durumun ebeveynlik tutumları üzerinde belirleyici bir faktör olduğu; evli annelerin ebeveynlik yeterlik algısı, ilgi duyma ve ebeveynlik doyumunu açısından bekar annelere kıyasla daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir.

Eğitim düzeyi, ebeveynlik tutumlarını belirgin şekilde farklılaştırmazken, evlenme yaşının genel ebeveynlik tutumu ve yeterlik algısı alt boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığı bulunmuştur. Daha ileri yaşta evlenen annelerin ebeveynlik yeterlik algısı, erken yaşta evlenenlere kıyasla daha düşük bulunmuştur. Benzer şekilde, anne olma yaşının da ebeveynlik yeterliği üzerinde farklılık oluşturduğu; ileri yaşta anne olan bireylerin kendilerini ebeveynlik konusunda daha az yeterli hissettikleri belirlenmiştir.

Çocuk sayısı ve ailedeki doğum sırası gibi değişkenlerin ebeveynlik tutumları üzerinde belirgin bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Ancak, büyüdüleri aile yapısına göre ebeveynlik tutumlarının farklılaştığı belirlenmiş; tek ebeveynli ailelerde büyüyen annelerin genel ebeveynlik tutumları ile ilgi duyma ve doyum alt boyutlarının, çekirdek ve geniş ailede büyüyenlere kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Sağlık durumu değişkenleri açısından incelendiğinde, kronik hastalık sahibi anneler ile olmayanlar arasında genel ebeveynlik tutumu açısından anlamlı bir fark bulunmazken, ebeveynlik yeterlik algısı boyutunda kronik hastalığı olan annelerin daha düşük puan aldığı görülmüştür. Psikolojik hastalık ve psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenleri incelendiğinde, bu değişkenlerin ebeveynlik tutumlarının tüm boyutlarında anlamlı farklılıklara yol açtığı belirlenmiştir. Psikolojik hastalığı olan ve psikiyatrik ilaç kullanan annelerin ebeveynlik yeterlik algısı, ebeveynlik doyum ve ilgi duyma düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Çocukluk çağı travması ile psikolojik hastalık ve psikiyatrik ilaç kullanımı arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuş; cinsel istismar hariç tüm alt boyutlarda travmaya maruz kalan bireylerin

ilerleyen yaşamlarında ruh sağlığı açısından risk taşıyabilecekleri görülmüştür. Ayrıca çocukluk çağı travması ile kronik hastalık arasında genel travma ölçeği ile duygusal istismar ve fiziksel ihmal alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuş, kronik hastalığa sahip annelerin daha fazla çocukluk travması bildirdikleri görülmüştür.

Son olarak, çocukluk çağı travmaları ile annelerin ebeveynlik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği'nin toplam puanı ile ebeveynlik tutumlarının farklı boyutları arasında düşük ve orta düzeyde negatif ilişkiler olduğu, çocukluk döneminde daha fazla travmaya maruz kalan bireylerin ebeveynlik tutumlarını daha olumsuz algıladıkları belirlenmiştir.

5.3. Öneriler

Bu araştırma, annelerin çocukluk çağında deneyimledikleri travma yaşantıları ile ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmış olup, elde edilen bulgular doğrultusunda, uygulamada kullanılabilecek stratejiler geliştirmek ve gelecekteki araştırmalara yol göstermek amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmuştur. Bu öneriler, ebeveynlik tutumlarının geliştirilmesi ve çocukların sağlıklı yetiştirilmesi açısından çok disiplinli ve çok paydaşlı yaklaşımlar gerektirmektedir. İlgili tüm aktörlerin iş birliğiyle hayata geçirilecek programlar, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumlu sonuçlar doğuracaktır.

5.3.1. Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

- Özellikle ileri yaşta ebeveyn olan bireyler için ebeveynlik süreci, biyolojik ve psikososyal dinamikler açısından farklılaşabilmektedir. Ebeveynlik tutumlarını iyileştirmek ve yaşa bağlı faktörlerin ebeveynlik becerileri üzerinde oluşturduğu olumsuz sonuçları en aza indirmek için eğitim programları hazırlanmalı, ebeveynlerin çocuk gelişimi konusundaki bilgi ve yetkinlikleri artırılmalıdır. Ebeveynlik becerilerini destekleyici bu programlar, hem çevrim içi hem de yüz yüze danışmanlık hizmetleri sunarak geniş bir erişim sağlamalıdır.

- Medeni durumun ebeveynlik üzerindeki farklılığı göz önüne alındığında, bekar annelerin hem ekonomik hem de psikolojik açıdan desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, psikososyal destek grupları, ücretsiz danışmanlık hizmetleri ve sosyal yardımların artırılması, yalnız ebeveynlerin ebeveynlik rollerini

daha sağlıklı bir şekilde yerine getirmelerine katkı sağlayacaktır.

- Tek ebeveynli ailelerde yetişen bireylerin ilerleyen dönemlerde ebeveynlik süreçlerinde yaşayabilecekleri olası zorlukları en aza indirmek için erken yaşlardan itibaren psikolojik dayanıklılığı artırıcı, bireylerin ebeveynlik yeterliklerini güçlendirecek eğitimler ve bilinçlendirme faaliyetlerini içeren destek programları sağlanmalıdır.

- Anne olma yaşı ve evlenme yaşının ebeveynlik tutumları üzerindeki farklılığı göz önüne alınarak, ebeveyn adaylarına bilinçli ebeveynlik konusunda eğitimler verilmelidir.

- Kronik hastalık veya psikiyatrik rahatsızlıkların ebeveynlik süreçlerinde yaratabileceği olası farklılıklar göz önüne alındığında, bu gruba yönelik özel eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Ruh sağlığı uzmanları ve çocuk gelişimi uzmanlarının iş birliğiyle oluşturulacak destek mekanizmaları, annelerin psikolojik iyi oluşlarını artırarak ebeveynlik becerilerini güçlendirebilir.

- Toplum genelinde çocukluk çağı travmalarının uzun dönemde bıraktığı izler hakkında bilinç oluşturmak amacıyla kamuoyuna yönelik bilgilendirici kampanyalar yapılmalıdır. Bu tür kampanyalar, ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranışlarını gözden geçirmelerine ve çocukların ruh sağlığını koruyucu yaklaşımlar geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

- Ebeveynlik tutumlarının gelişimine katkı sağlamak amacıyla, annelerin bireysel ve psikososyal destek mekanizmalarına erişimini artıran sosyal politikalar uygulanmalıdır. Bu bağlamda, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği ile psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, annelere yönelik mesleki destek programlarının oluşturulması ve ebeveynlerin ruh sağlığına yönelik koruyucu önlemlerin alınması gerekmektedir.

5.3.2. Uzman ve Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Ebeveynlik tutumlarını şekillendiren demografik, psikososyal ve çevresel değişkenler daha kapsamlı ve derinlemesine çalışmalarla incelenmelidir.

- Çocukluk çağı travmalarının ebeveynlik tutumlarıyla olumsuz bağlantısını azaltmak amacıyla, erken dönemde travmaya maruz kalan bireylerin ruh sağlığını korumaya yönelik önleyici çalışmalar yapılmalıdır.

- Ebeveynlik tutumları üzerindeki ekonomik koşullar, kültürel normlar ve

sosyoekonomik farklılıkların etkileri alanında multidisipliner araştırmalar yapılmalıdır.

- Ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesinde uygulanan eğitim ve danışmanlık programlarının etkililiği, özellikle psikiyatrik rahatsızlıkları olan bireylerde sistematik olarak değerlendirilmelidir.

- Sosyal destek sistemlerinin ebeveynlerin stres yönetimi, ruh sağlığı ve ebeveynlik uygulamaları üzerindeki fonksiyonları üzerine özgün araştırmalar yapılmalıdır.

- Ebeveynliğe yönelik tutumu özellikle hangi psikolojik rahatsızlıkların etkilediği üzerine araştırma yapılabilir; bu sayede önleme ve müdahale programları genişletilebilir.

5.3.3. Ailelere Yönelik Öneriler

- Anne adayları ve ebeveynler, çocuk gelişimi, bağlanma teorisi, disiplin stratejileri ve duygusal destek mekanizmaları hakkında bilgi edinmelidir. Bu konularda sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden yararlanarak ebeveynlik becerilerini geliştirmeleri teşvik edilmelidir.

- Erken dönemde travmaya maruz kalan veya psikolojik zorluklar yaşayan bireyler, ruh sağlıklarını koruyacak profesyonel destek ve terapi hizmetlerinden faydalanmalıdır. Destek gruplarına katılım ve bilinçlendirme eğitimleriyle kişisel dayanıklılık artırılmalıdır.

- Ebeveynlerin aile, arkadaş ve topluluk desteği gibi sosyal kaynaklardan yararlanmaları teşvik edilmeli; yalnız ebeveynler için özel destek mekanizmalarına erişimleri kolaylaştırılmalıdır.

- Kronik hastalık ve psikiyatrik rahatsızlıkları olan ebeveynler, sağlık profesyonelleriyle yakın iş birliği içinde ebeveynlik rollerini sürdürebilmeleri için rehberlik ve danışmanlık hizmetleri almalıdır.

- Bireylerin ebeveynlik yolculuğunda karşılaşılabilecekleri güçlükleri anlamaları ve destek arayışında bulunmaları önemlidir. Bu bilinç, ebeveynlik kalitesini artırmak ve çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek açısından kritik öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Akkan, A., & Ferhat, İ. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22 (4), 591-614.
- Ahmad, S. I., Rudd, K. L., LeWinn, K. Z., Mason, W. A., Murphy, L., Juarez, P. D., ... & Bush, N. R. (2022). Maternal childhood trauma and prenatal stressors are associated with child behavioral health. *Journal of developmental origins of health and disease*, 13(4), 483-493.
- Akbaş, E. (2020). *Türkiye'de çocuğa karşı şiddet durum raporu*. Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi/ICC.
- Akduman, G., Ruban, C., Akduman, B. ve Korkusuz, İ. (2005). Çocuk ve cinsel istismar. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 3(1):9-14
- Akgün, A., Gönen, S., & Aydın, M. (2007). İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 283-299.
- Akın, A. (2006). *Başarı amaç oryantasyonları ile bilişötesi farkındalık, ebeveyn tutumları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Akkaş, S. Ç. (2014). *Gebelik döneminde eşler arası uyum*. (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı. Aydın.
- Aksu, R. (2021). *Ebeveynlerin çocukluk çağı travmalarının ebeveyn davranışlarına ve çocuk hakları tutumuna etkisi*. (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Aktepe E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2), 95-119.
- Alexander Pc., Teti L. & Anderson Cl. (2000). Childhood sexual abuse history and role reversal in parenting. *Child Abuse & Neglect*, (24), 829-838.
- Algül A., Ateş MA., Gülsün M., Doruk A., Semiz ÜB., Başoğlu C.& Çetin M. (2009). Antisosyal kişilik bozukluğu olgularında kendini yaralama davranışının saldırganlık, çocukluk çağı travmaları ve dissosiyasyon ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 278-285.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.
- Allen, D.M. (2008). The neglect of contextual factors in studies of child sexual abuse: Acommentary.
- Altmaier, E. M. (2019). *Promoting positive processes after trauma*. Academic Press
- American Psychiatric Association. (1952). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-I*. (1st edition). APA: Washington.
- American Psychiatric Association. (1968). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-II*. (2nd edition). APA: Washington.
- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-III*. (3rd edition). APA: Washington.
- American Psychiatric Association. (1987). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-III*. (3rd edition revised). APA: Washington.

- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, DSM-IV*. (4th edition). APA: Washington.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Ruhsal bozuklukların tanısai ve sayımsal elkitabı, DSM-V*. (Çev. E. Köroğlu), Hekimler Yayın Birliği.
- Andersen, S. L., Tomada, A., Vincow, E. S., Valente, E., Polcari, A., & Teicher, M. H. (2008). Preliminary evidence for sensitive periods in the effect of childhood sexual abuse on regional brain development. *Neuropsychiatry Clin Neurosci*, 20 (3). 292-301.
- Armağan S.Y. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*. 6(3-4). 131- 150
- Arz, C. E. (2018). *Evli bireylerde evlilik uyumunun erişkinlerde görülen dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve çocukluk çağı ruhsal travma düzeyleri ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3). 206-214.
- Aydın, B. (2002). *Gelişim psikolojisi*. İstanbul: SFN Baskı.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2). 569-585.
- Babaroğlu, A. (2025). Mothers' self-esteem and maternal attitudes. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 7(1). 32-38.
- Babcock Fenerci, R. L., Chu, A. T., & DePrince, A. P. (2016). Intergenerational transmission of trauma-related distress: Maternal betrayal trauma, parenting attitudes, and behaviors. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 25(4). 382-399.
- Bahar, G., Savak H.A. & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 4(12). 51- 6
- Bahorski, J. S., Childs, G. D., Loan, L. A., Azuero, A., Rice, M. H., Chandler-Laney, P. C., & Bentley, M. E. (2020). Parental self-efficacy in new mothers predicts infant growth trajectories. *Western Journal of Nursing Research*. 42(4). 254–261.
- Bandura, A. (2004). Health promotion by social cognitive means. *Health Education & Behavior*, 31(2). 143–164.
- Baykan, N. (2014). *Anne-baba tutumları ile internet bağımlılık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sultanbeyli ilçesi örneği)*. (Basılmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bekar, E. (2019). *Hasta ve sağlıklı çocuk annelerinin evlilik uyumu, öz yeterlik algısı ve çocuk gelişimi ile ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağliğı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Sivas.
- Beydağ, K. D. (2007). Doğum sonu dönemde anneliğe uyum ve hemşirenin rolü. *TSK Korumucu Hekimlik Bülteni*. 6(6). 479–484.
- Bilge, R. (2009). “Aile içinde şiddete uğrayan çocukların okul yaşantılarında ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri”. *Çocuk ve Şiddet Çalıştayı*. İstanbul Tabip Odası Çocuk Hakları Komisyonu. İstanbul.
- Birlik, E. (2019). Ebeveynlerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*. (77). 111-126.
- Bostancı N, Albayrak B, Bakoğlu İ. ve Çoban Ş. (2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *New Symposium Journal*. 44 (4). 189-195.

- Bowlby R. (2007). Babies and toddlers in non-parental daycare avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one caregiver who is consistently accessible to them. *Attachment & Human Development*. 9(4). 307- 319.
- Bozdemir, F. ve Gündüz, B. (2016). Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zeka ile ilişkileri. *International Journal Of Human Sciences*. 13(1). 1797-1814.
- Burakgazi, S. (2019). *Annelerin çocukluk çağı travmaları ile çocuk yetiştirme tutumları ve genel psikolojik durumları arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.
- Bülbül, F., Ü. Çakır, C. Ülkü, İ. Türe, O. Karabatak ve G. Albayrak. (2013). Yineleyen ve ilk atak depresyonda çocukluk çağı travmalarının yeri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. (14). 93-99.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (1.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bynum, B. (2001). Railway spine. *The Lancet*, 358(9278), 339. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05472-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05472-1)
- Cheng, H., & Furnham, A. (2004). Perceived parental rearing style, self-esteem and self-criticism as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*. 5(1). 1–21.
- Clemens, V., Berthold, O., Witt, A., Brähler, E., Plener, P. L., & Fegert, J. M. (2020). Childhood adversities and later attitudes towards harmful parenting behaviour including shaking in a German population- based sample. *Child Abuse Review*. 29 (3). 269-281.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children. *Conceptualization, Measurement, and Correlate*. 49(1), 13–24.
- Cozolino, L. (2014). The neuroscience of human relationships: attachment and the developing. *Social Brain*
- Crocq, M. & Crocq, L. (2000). From shell shock and war neurosis to posttraumatic stress disorder: A history of psychotraumatology, *Dialogues in Clinical Neuroscience*. 2(1), 47-55, <https://doi.org/10.31887/DCNS.2000.2.1/macrocq>
- Crowley Ms. (2008). Three types of memory for childhood sexual abuse: relationships to characteristics of abuse and psychological symptoms. *Journal Of Child Sexual Abuse*, 17 (1). 71-88.
- Çakır, İ., ve Bilge, Y. (2022). Çocukluk çağı travmaları ve kişilik bozuklukları: davranışsal inhibisyon ve aktivasyon sistemlerinin aracı rolü. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*.
- Çakmak S, Aydoğan S. ve Tamam L. (2018). “Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki”. 54. *Ulusal Psikiyatri Kongresi*. Türkiye Psikiyatri Derneği, İzmir.
- Çeçen, A. (2007). Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 1(4): 1-17.
- Çınaklı, Ş., & Arslantaş, H. (2021). Adölesan olan ve olmayan annelerde çocukluk çağı travmaları, postpartum depresyon ve maternal bağlanma. *Çukurova Medical Journal*. 46(2), 789-800.
- Çınar, S. (2019). *Dudak ve damak yarığı olan bebeklerin annelerine verilen hemşirelik bakımının maternal bağlanma ve öz yeterlik üzerine etkisi* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Ankara.

- Davis, C. G., & McKearney, J. M. (2003). How do people grow from their experience of trauma or loss? *Journal of Social and Clinical Psychology*. (22). 477-492. <https://doi.org/10.1521/jscp.22.5.477.22928>
- De Bellis, M. D. (2001). Developmental traumatology: The psychobiological development of maltreated children and its implications for research, treatment, and policy. *Development and psychopathology*. 13(3), 539-564.
- De Montigny, F., & Lacharite, C. (2005). Perceived parental efficacy: Concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*. 49(4), 387-396.
- Demirbaş, R. (2022). *Opiooid kullanım bozukluğu olanlarda bağımlılık profilinin erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmaları ile ilişkisi*. (Tıpta uzmanlık tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Demirci, K. (2016). Çocukluk çağı travmaları ve obsesif kompulsif belirtilerin ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Mood Disorders*. 6(1), 7-13
- Demirkapı, E. Ş. (2014). *Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Dengizek, N. (2015). *Çocukluk döneminde travmaya maruz kalmış kişilerin yetişkinlik döneminde sergiledikleri ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Derelioglu, K. M. (2018). *Fiziksel ve duygusal istismar mağduru olan ve olmayan çocukların sosyal destek algılamaları ve bağlanma stillerinin karşılaştırılması*. (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Derin, G. (2018). *Kuşaklararası eksende psikotarih temelli çocuk yetiştirme stillerinin travma, bağlanma ve dissosiyasyon açısından incelenmesi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- DiLullo, L. K. (1997). *A post hoc power analysis of inferential research examining the relationship between mathematic anxiety and mathematic performance*. (Doctoral Dissertation). Auburn University, Alabama, USA.
- Dinçer, T. A. (2020). *Çocuk yaştta evlendirilen annelerin çocukluk çağı travmalarının ve bu travmaların ebeveyn tutumlarına ve evlilik uyumlarına etkisinin araştırılması* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara.
- Durham, A. (2006). *Young Men Who Have Sexually Abused*. England: John Wiley & Sons Ltd.
- Edraki, M., Kamali, M., Beheshtipour, N., Amoozgar, H., Zare, N., & Montaseri, S. (2014). The effect of educational program on the quality of life and self-efficacy of the mothers of the infants with congenital heart disease: A randomized controlled trial. *International Journal of Community Based Nursing and Midwifery*. 2(1), 51-58.
- Ekinci S. (2010). Fiziksel çocuk istismarı. *Katkı Pediatri Dergisi*. 32(5): 625-631
- Engel, B. (2003). *The emotionally abusive relationship: How to stop being abused and how to stop abusing*. John Wiley & Sons.
- Erbil, D. ve Hazer, O. (2018). Çalışan Bireylerin Evlilik uyumlarının İncelenmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*. (5), 99- 116. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijoeec/issue/41282/418516>

- Erdem-Direk, S. (2021). *Elazığ ilinde sağlıklı hayat merkezlerine başvuran yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları ile depresyon belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ
- Erdoğan, B. ve Öztürk, E. (2018). Ruhsal travmanın aktarımında narsisizm. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 3(3), 11-20.
- Erichsen, J. E. (2007). The classic: Injuries of the nervous system: On railway and other injuries of the nervous system. *Clinical Orthopaedics and Related Research*. (458). 47-51. <https://doi.org/10.1097/BLO.0b013e31803df099>
- Ertem, İ. (2023). *Algılanan ebeveyn tutumları ve çocukluk çağı travmalarının varoluşsal öfkeye etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Okan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Ertemoğlu, E. (2022). *Annelerin ebeveynlik öz yeterliğine doğum sonrası desteğin etkisi* (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Trabzon.
- Etain, B., Mathieu, F., Henry, C., Raust, A., Roy, I., Germain, A., ... & Bellivier, F. (2010). Preferential association between childhood emotional abuse and bipolar disorder. *Journal of traumatic stress*. 23(3), 376-383.
- Eyigün Y. (2014). *Psikolojik danışmanlık ve eğitim merkezlerine başvuran çocuklar ve annelerinin çocukluk dönemi istismar yaşantıları, depresyon düzeyleri, kendini açma davranışları ve annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.
- Ezen, M. Ve Açıkgöz, A. (2017). Çocukların Örselenmesine Annelerin Örselenme Yaşantısının Etkisi. *Kocaeli Medical Journal*. 6(3).13-21.
- Falasca T, Caulfield Tj. (1999). Childhood trauma. *Journal Of Humanistic Counseling, Education And Development*, 3(4). 212.
- Fang, Y., Boelens, M., Windhorst, D. A., Raat, H., & Van Grieken, A. (2021). Factors associated with parenting self- efficacy: A systematic review. *Journal of Advanced Nursing*, 77(6), 2641–2661.
- Fernando, S. C., Beblo, T., Schlosser, N., Terfehr, K., Otte, C., Löwe, B., & Wingenfeld, K. (2012). Associations of childhood trauma with hypothalamic-pituitary-adrenal function in borderline personality disorder and major depression. *Psychoneuroendocrinology*, 37(10), 1659-1668.
- Finkelhor, D. & Leatherman, J.D. (1994). Children as victims violence: A national survey. *Pediatrics*. 94, 413-420.
- Follingstad, D. R., Coker, A. L., Lee, E., Williams, C. M., Bush, H. M., & Mendiola, M. M. (2015). Validity and psychometric properties of the measure of psychologically abusive behaviors among young women and women in distressed relationships. *Violence against women*. 21(7), 875-896.
- Frodl, T. & O'Keane, V. (2013). How does the brain deal with cumulative stress? A review with focus on developmental stress, HPA axis function and hippocampal structure in humans. *Neurobiol Dis*, 52, 24-37.
- Gamzeli Ve Kahraman (2018). Yetişkinlerde çocukluk çağı ruhsal travmaları belirtilerinin psikolojik sağlamlığa etkisi. *III. Uluslararası Al- Farabi Sosyal Bilimler Kongresi*, Ankara: Tam Metin Kitabı.
- Gardiner, H. W. Ve Gander, M. J. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

- Gedik Özlü, M. (2022). *Evli ve çocuk sahibi olan bireylerin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve evlilik uyumunun ebeveyn tutumu ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Gedik, G. (2021). *Çocukluk çağı travmalarının kişilik örüntüleri üzerindeki etkisinde psikolojik dayanıklılığın aracı rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Geniş, M. B. (2022). *Sınır kişilik özellikleri ile ebeveyn tutumları çocukluk çağı travmaları ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). T.C. Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Gezgin, S. (2019). Cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 123-134.
- Giden, C. (2013). *Primipar annelerin bebeklerini algılama ve temel yenidoğan bakımına yönelik bilgi ve uygulamalarının değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı. İstanbul.
- Ginsburg, G. S., & Bronstein, P. (1993). Family factors related to children's intrinsic/extrinsic motivational orientation and academic performance. *Child Development*. 64, 1461-1474. Doi: 10.2307/1131546
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect: a conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*. 26. 697-714.
- Gondolf, E. W., Heckert, D. A., & Kimmel, C. M. (2002). Nonphysical abuse among batterer program participants. *Journal of Family Violence*. 17(4). 293-314
- Gonzalez, A., Greenwood, G. & WenHsu, J. (2001) Undergraduate students' goal orientations and their relationship to perceived parenting styles. *Collages Student Journal*. 35, 182-193.
- Grusec, J. E., Hastings, P., & Mammone, N. (1994). Parenting cognitions and relationship schemas. *New Directions for Child Development*. 66(5), 5-19.
- Gülay Ogelman, H. ve Özyurek, A. (2021). Anne-baba tutum ölçekleri (4-12 yaş): geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 1-16.
- Güleç H, Topaloğlu M, Ünsal D. ve Altıntaş M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1). 112-137
- Güler N, Uzun S, Boztaş Z, Aydoğan S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*. 24(3), 128-134.
- Güneri Yöyen, E. (2016). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 3(1) 17-20.
- Güneri-Yöyen, E. (2017). Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal Of Social Sciences and Education Research*. 3(1). 267-282.
- Güneş Kılıç, A. (2022). *Ebeveynlerin çocukluk çağı travmaları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Samsun.
- Güngör, H. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11(28), 199-216

- Güngör, S. (2021). *0-6 ay bebeği olan annelerin emzirme durumları ve emzirme sorunlarını etkileyen faktörler* (Yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı. Çanakkale.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe yöntem-analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürçan, N., ve Kolburan, Ş. G. (2019). Üniversitedeki kız öğrencilerin yeme tutumlarının yaşam doyumu ve çocukluk çağı travmaları ile ilişkisi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 5(1), 9-28.
- Hart, S. N., Brassard, M. R., Binggeli, N. J., & Davidson, H. A. (2002). Psychological maltreatment.
- Herman, J. L. (2007). *Travma ve iyileşme: Şiddetin sonuçları ev içi istismardan siyasi teröre*. Literatür Yayıncılık.
- Hildyard, K. L., & Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: developmental issues and outcomes. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 679-695.
- Horowitz, Mardi J. & Solomon, G. F. (1975). A prediction of delayed stress response syndromes in vietnam veterans. *Journal of Social Issues*. 31(4), 67-80. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1975.tb01012.x>
- Hullmann, S. E., Wolfe-Christensen, C., Ryan, J. L., Fedele, D. A., Rambo, P. L., Chaney, J. M., & Mullins, L. L. (2010). Parental overprotection, perceived child vulnerability, and parenting stress: a cross-illness comparison. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*. 17(4), 357-365.
- Huseynzade, A. (2023). *Ebeveynlerin çocukluk çağı travmalarının, ebeveyn tutumları ve ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Işık, M., Yıldırım, A., Boysan, M., & Murat, D. (2017, September). Otizm spektrum bozukluğu tanımlı çocukların annelerinde dissosiyatif yaşantılar, çocukluk çağı travması ve aleksitimi. In *Yeni Symposium*, 5(6), 30
- İnhanlı, D. (2016). *Madde kullanımı ile çocukluk örselenme yaşantıları ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Jellen, L. K., McCarroll, J. E., & Thayer, L. E. (2001). Child emotional maltreatment: a 2-year study of US Army cases. *Child Abuse & Neglect*, 25(5), 623-639.
- Johnson, A. M., Menke, R., Handelzalts, J. E., Green, K., & Muzik, M. (2021). Reimagining racial trauma as a barrier to breastfeeding versus childhood trauma and depression among African American mothers. *Breastfeeding Medicine*, 16(6), 493-500.
- Jones E, Wessely S. (2007). A paradigm shift in the conceptualization of psychological trauma in the 20th century. *Journal of anxiety disorders*, 21(2): 164-175.
- Kalaycı, Ş. (Ed.) (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kalı Soyer, M., Şenol, A., & Çalık Tümerdem, K. B. (2021). Bir grup yetişkinde çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 3(2), 324-343.
- Kantarcıoğlu, Ç. A., & Evim, M. S. (2018). Bursa'da pediatrik talasemi, hemofili ve lösemili olgu annelerinin aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ve duygu durumlarının değerlendirilmesi. *Güncel Pediatri*, 37-50.

- Karababa, A. (2019). Çok boyutlu ebeveynlik stillerini değerlendirme ölçeği'nin (ÇESDÖ) (ebeveyn formu) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46(46), 108–131.
- Karabulut Demir, E. Ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*. 11(21).15-25.
- Karakoç, Ö. (2022). *Yetişkinlerdeki psikolojik dayanıklılık ile anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Karal, E., & Atak, H. (2022). Çocukluk çağı ruhsal travmaları üzerine kavramsal bir çalışma. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 82-103.
- Karaman, E. (2020). *10-18 yaş grubu çocukların anne ve babalarının ebeveyn tutumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (İstanbul üç ilçe örneği)* (Yüksek lisans tezi). T.C. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karaşar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kastenmüller, A., Greitemeyer, T., Epp, D., Frey, D., & Fischer, P. (2012). Posttraumatic growth: Why do people grow from their trauma? *Anxiety, Stress, & Coping*, 25(5), 477-489. <https://doi.org/10.1080/10615806.2011.571770>
- Katı, Ö. (2020). *An examination of the relationship between childhood trauma, resilience and subjective well-being in adulthood*. (The Master's Thesis). Yeditepe University, Institute Of Educational Sciences, Istanbul.
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18, 208-225.
- Kaya, F. Ş., ve Gündüz, İ. (2019). Anne-babası evli veya boşanmış olan çocukların algıladıkları ebeveyn tutumu ile somatizasyon belirtileri arasındaki ilişki. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35-56.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 9, 193–204.
- Kazan, H. (2016). *Bilimsel araştırma teknikleri*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. İstanbul
- Keklikçi, S. (2018). *Primiparlarda doğum korkusu ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Gaziantep.
- Keskin G, Çam O. (2008). Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(3), 139-147.
- Kılıç, A. G. (2022). *Ebeveynlerin çocukluk çağı travmaları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı. Samsun.
- Kılıçaslan, A. (2007). *Ebeveynliğe geçiş döneminin çeşitli doğum öncesi ve doğum sonrası etkenler açısından incelenmesi* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kızılkaya-Beji, N. (2016). Kadın sağlığı ve hastalıkları. In E. Aslan (Ed.), *Lohusalık döneminde psikososyal adaptasyon* (ss. 463–474). Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Kolburan, ŞG, Ergül D. (2020). *Çocukluk çağı duygusal istismarı*. Koburan, ŞG (Ed). Duygusal İstismar içinde. Ankara.Seçkin

- Kök, H. (2019). *Türkiye’de cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik hizmet ve uygulamaların değerlendirilmesi: Bir model önerisi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kök, H. (2019). *Türkiye’de cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik hizmet ve uygulamaların değerlendirilmesi: Bir model önerisi*.
- Kurt, H. ve Aslan, D. (2020). Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin öz-yeterlik, psikolojik sağlamlık ve ebeveyn tutumlarının incelenmesi. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, (6)2, 211-240.
- Küçüker, B. (2018). 7.-8. Sınıf özel okul öğrencilerinin sınav kaygısı ile ana-baba tutumları ve mükemmeliyetçi kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Kütük, M. Ö. ve Bilaç, Ö. (2017). Çocuklarda ve adölesanlarda duygusal istismar ve ihmal. *Türkiye Klinikleri*, 3(3), 181-187.
- Lumley, M. N., & Harkness, K. L. (2009). Childhood maltreatment and depressotypic cognitive organization. *Cognitive Therapy and Research*, 33, 511-522
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parentchild interaction. In P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (pp. 1-101). New York: Wiley.
- Mauri, M., Sinforiani, E., Bono, G., Vignati, F., Berselli, M. E., Attanasio, R. & Nappi, G. (1993). Memory impairment in Cushing’s disease. *Acta Neurologica Scandinavica*, 87(1), 52-55.
- McGee, R. A., & Wolfe, D. A. (1991). Psychological maltreatment: Toward an operational definition. *Development and psychopathology*, 3(1), 3-18.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Millar, H. C., Lorber, S., Vandermorris, A., Thompson, G., Thompson, M., Allen, L., ... & Spitzer, R. F. (2021). “No, you need to explain what you are doing”: obstetric care experiences and preferences of adolescent mothers with a history of childhood trauma. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*, 34(4), 538-545.
- Mullen, P. E., Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E., & Herbison, G. P. (1996). The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child abuse & neglect*, 20(1), 7-21.
- Nilssona, E. N. (2017). Child physical abuse – High school students’ mental health and parental relations depending on who perpetrated the abuse. *Child Abuse & Neglect*, 28-38.
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., & Vos, T. (2012). The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis. *PLoS medicine*, 9(11), e1001349.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö. ve Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4).
- Ozkan, T. K., Yildirim, M., & Özkan, S. A. (2022). Annelerin yaşadıkları çocukluk çağı travması ile çocuk sevmeye durumu arasındaki ilişki: Çocukluk çağı travması ile çocuk sevmeye durumu. *Journal of Social and Analytical Health*, 2(1), 15-20.

- Örsel, S., Karadağ, H., Kahiloğulları, A. K., & Aktaş, E. A. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2).
- Özaslan, H., Demir, Y., ve Kumcağız, H. (2021). Anne-babaların ebeveynliğe yönelik tutumları ile çocuklarının mizaç özelliklerini değerlendirmeleri arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 219-237.
- Özden, M. Ş. (2023). *Çocukluk çağı travmaları, bağlanma ve ebeveyn tutumlarının, dissosiyatif yaşantılar, aleksitimik ve obsesif-kompulsif belirtiler üzerindeki etkileri* (Doktora tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Özen, Y. & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren: örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 394-422.
- Özen, Y. (2018). Travma sonrası ortaya çıkan psikolojik bozukluklar üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Social Science*, 2(4), 136-159. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.451037>
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı*. (Yüksek lisans tezi)., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özsert, F., Kazak, M., Özdemir, E. A., & Çok, F. (2022). Üniversite öğrencilerinin duygusal ihmal kavramına ilişkin metaforik algıları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 5(10), 69-85
- Öztürk, E. (2017). *Travma ve dissosiyasyon, dissosiyatif kimlik bozukluğunun psikoterapisi ve aile dinamikleri*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Öztürk, M., ve Giren, S. (2016). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocukların problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 477-503.
- Özyürek, A. (2017). Okul öncesi çocuğa sahip anne babalara yönelik çocuk yetiştirmeye ilişkin anne-baba görüşleri ölçeği ve anne-baba tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*. 2(1). 26-38.
- Peker A. ve Kağızmanlı, N. (2018). Ebeveyn tutumlarının ergenlerin akademik güdülenme düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), Doi: 10.17860/mersinefd.338252
- Pelendecioğlu, B., ve Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Plant, D. T., Pawlby, S., Pariante, C. M., & Jones, F. W. (2018). When one childhood meets another—maternal childhood trauma and offspring child psychopathology: A systematic review. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 23(3), 483-500.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Seçkin.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Reuveni, I., Lauria, M., Monk, C., & Werner, E. (2021). The impact of childhood trauma on psychological interventions for depression during pregnancy and postpartum: a systematic review. *Archives of women's mental health*, 24, 367-380.
- Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F., & Ramiro, L. (2002). Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers (From World Report on Violence and Health, P 57-86, 2002, Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, et al., eds.—See NCJ-197425). Geneva: World Health Organization.

- Saldanlı, M. & Batmaz, M. (2023). Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Çiftler Arasındaki Uyumlarına, İletişim Kurma Becerilerine, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 4(7), 1-27.
- Saruhan, Ş. C., ve Özdemirci, A. (2022). *Bilim, felsefe ve metodoloji* (7. baskı). Beta Yayıncılık.
- Savi-Çakar, F., İkiz, F.E. ve Asıcı, E. (2018). Çocukluk Çağı Travmaları Ve Umutsuzluğun Psikolojik Belirtileri Yordama Düzeyi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5(4). 85-100.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., & Yaşa, S. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(19), 413-428.
- Seven, S. (2008). *Çocuk ruh sağlığı* (1. Baskı). Ankara: Pegem Net Yayıncılık
- Soylu, D. (2022). 3-6 yaş arası çocukları olan annelerin çocukluk çağı travmaları, çocuk yetiştirme tutumları ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı.
- Soyumtürk, İ. (2021). *Algılanan ebeveyn tutumu ile çocukluk çağı travmalarının duygusal yeme üzerinde etkisinin incelenmesi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Spertus, I.L., Yehuda, R. & Wong, C. (2003). Childhood emotional abuse and neglect as predictors of psychological and physical symptoms in women presenting to a primary care practice. *Child Abuse & Neglect*, 27, 1247-1258.
- Stein, M. B., Koverola, C., Hanna, C., Torchia, M. G., & McClarty, B. (1997). Hippocampal volume in women victimized by childhood sexual abuse. *Psychol Med*, 27(4), 951-959.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., Alink, L. R., & Van Ijzendoorn, M. H. (2012). The universality of childhood emotional abuse: a meta-analysis of worldwide prevalence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 21(8), 870-890.
- Sung, H., & Padilla, A. M. (1998). Student motivation, parental attitudes, and involvement in the learning of Asian languages in elementary and secondary schools. *The Modern Language Journal*, 82(2), 205-216. Doi: 10.1111/j.1540-4781.1998.tb01193.x
- Sümer, N., Aktürk, E. G., & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42–59.
- Şahin-Dağlı, F. (2021). Aile içi iletişim: Ailelerin çocuk yetiştirme tutumları ve olumlu ebeveynlik. In G. Gökçay & U. Beyazova (Eds.), *İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi* (2. baskı, ss. 171–179). Nobel Tıp Kitapevleri.
- Şar, V., Öztürk, E. & İkikardeş, E. (2012). Validity and reliability of the Turkish Version of the Childhood Trauma Questionnaire (CTQ). *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(4), 1054-1063.
- Şar, V., Necef, I., Mutluer, T., Fatih, P., Türk-Kurtça, T. (2020). A revised and expanded version of the Turkish childhood trauma questionnaire (Ctq-33): Overprotection-overcontrol as additional factor. *Journal Of Trauma And Dissociation*.
- Şenkal İ, Işıklı S. (2015). Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26 (4). 261-67.
- Tahiroğlu, A., Avcı, A. & Çekin, N. (2008). Çocuk istismarı, ruh sağlığı ve adli bildirim zorunluluğu. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9:1-7

- Taner Y, Gökler B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35(2). 82-86.
- Taner, Y. & Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Taşkaldıran, G. (2022). *Annelerde çocukluk çağı travmaları, sosyalleşme, duygu düzenleme ve ebeveyn öz yeterliliği* (Yüksek lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tedeschi, R. G., Shakespeare-Finch, J., Taku, K., & Calhoun, L. G. (2022). *Travma sonrası gelişim*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tektimur, E. (2022). *4-6 Yaş aralığındaki çocukların sosyal becerileri ile annelerinin duygusal istismar potansiyelleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya
- Terzi, N. (2024). *Çocukluk çağı travmalarının yeme tutumu ve travma sonrası büyüme ile ilişkisinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Teti, D. M., & Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62(5), 918-929.
- Tezel-Şahin, F. Ve Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş grubu çocuğa sahip olan ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(3). 395-414
- Thompson, R., Jones, D. J., Litrownik, A. J., English, D. J., Kotch, J. B., Lewis, T., & Dubowitz, H. (2014). Linking mother and youth parenting attitudes: Indirect effects via maltreatment, parent involvement, and youth functioning. *Child maltreatment*, 19(3-4), 233-246.
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1). 70-74.
- Toker, E., & Aktaş, S. (2021). Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci annelerin doğum deneyimleri: Nitel bir çalışma. *Üreme ve Bebek Psikolojisi Dergisi*, 39(5), 1-17.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.
- Turner, E. A., Jensen-Doss, A. & Heffer, R. W. (2015). Ethnicity as a moderator of how parents' attitudes and perceived stigma influence intentions to seek child mental health services. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 21(4), 613-618.
- Tutaş, S. (2011). *Üniversite öğrencilerinin başarı hedef yönelimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Türk Kurtça T, Gündoğmuş Ü.N. (2022). *Çocukluk çağı travmalarında ebeveyn dinamikleri*. *Psikotravmatoloji*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri. 166-72.
- Ülker, Ö. (2023). *Çocukluk çağında ebeveyn şiddetine maruz kalmış annelerin ebeveynlik tutumları*, (Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Üre,Ö., Hamarta, E., Baltacı, Ö. ve Demirtaş, E. (2010). Lise öğrencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne baba tutumları ve problem çözme yaklaşımları açısından incelenmesi, *Aile ve Toplum*, 6 (21) 73-82.

- Üredi, I. ve Üredi, L. (2005). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin öz-düzenleme stratejileri ve motivasyonel inançlarının matematik başarısını yordama gücü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 250-260
- Üstündağ Köksal, Z. (2022). Ebeveynlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının cinsiyet ve kronik hastalığa sahip olma açısından incelenmesi. *Academic Platform Journal of Education and Change*, 5(2), 182-198
- Üstündağ, A., Şenol, F., & Mağden, D. (2015). Ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilinçlendirilmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(1), 212-217.
- Valkenburg, P. M., Piotrowski, J. T., Hermanns, J., & De Leeuw, R. (2013). Developing and validating the Perceived Parental Media Mediation Scale: A self-determination perspective. *Human Communication Research*, 39(4), 445-469. <https://doi.org/10.1111/hcre.12010>
- Van der Kolk, B. A. (2018). *Beden kayıt tutar: Travmanın iyileşmesinde beyin, zihin ve beden*. Nobel Yaşam Yayıncılık.
- Vance, A. J., & Brandon, D. H. (2017). Delineating among parenting confidence, parenting self-efficacy and competence. *Advances in Nursing Science*, 40(4), E18-E37.
- Veltkamp, L. J., Miller, T. W., & Silman, M. (1994). Adult non-survivors: The failure to cope of victims of child abuse. *Child psychiatry and human development*, 24, 231-243.
- Vural, D.L. (2020). Karanlık üçlü kişilik özellikleri ile çocukluk çağı ruhsal travmaları arasında savunma mekanizmalarının aracı rolü. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(36), 1734-1743.
- Waters, S. F., Hagan, M. J., Rivera, L., & Lieberman, A. F. (2015). Improvements in the child-rearing attitudes of Latina mothers exposed to interpersonal trauma predict greater maternal sensitivity toward their 6-month-old infants. *Journal of traumatic stress*, 28(5), 426-433.
- WHO. (2002). *Child abuse and neglect by parents and other caregivers*. Cenevre: WHO.
- Wilcox Dt, Richards F, O'keeffe Zc. (2004). Resilience and risk factors associated with experiencing childhood sexual abuse. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 13(5), 338-352.
- Williams, A. B., Hendricks-Muñoz, K. D., Parlier-Ahmad, A. B., Griffin, S., Wallace, R., Perrin, P. B., ... & Ward, A. (2021). Posttraumatic stress in NICU mothers: modeling the roles of childhood trauma and infant health. *Journal of Perinatology*, 41(8), 2009-2018.
- Wilson, J. P. & Lindy, J. D. (2013). *Trauma, culture, and metaphor: Pathways of transformation and integration*. Routledge
- Wright, M.O. (2007). The long-term impact of emotional abuse in childhood: identifying mediating and moderating processes. *Journal of Emotional Abuse*, 7(2): 1-8.
- Wright, M.O., Crawford, E. & Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: the mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse & Neglect*, 33: 59-68.
- Yakut, H. İ. ve Korkmaz, E. (2013). Çocuklarda cinsel istismar. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*, 10(39), 1630-1632.
- Yalçın, M., Tellioglu, E., Yıldırım, D. U, Savrun, M. B., Özmen, M., & Aydemir, E. H. (2015). Nörotik ekskoriyasyon hastalarında psikiyatrik özellikler: çocukluk çağı travmalarının rolü. *Arch Neuropsychiatr*, 52, 336-41.

- Yamanoğlu, Ü. (2009). *Çocuk yetiştirmede aile modeli*, (Lisans bitirme tezi). Newport International Universty, İstanbul.
- Yang, X., Ke, S., & Gao, L. L. (2020). Social support, parental role competence and satisfaction among Chinese mothers and fathers in the early postpartum period: A cross-sectional study. *Women and Birth*, 33(3), e280–e285.
- Yavuzer, H. (1990). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (2017). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2018). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, D. D. (2018). *10-14 Yaş ergenlerin öz yeterlik düzeyinin anksiyete duyarlılığı ve ebeveyn tutumu ile ilişkisinin incelenmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, G., & Tosun, A. (2012). Travma sonrası stres bozukluğunda bilişsel süreçler. *Journal of Human Sciences*, 9(2), 1429-42.
- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık, *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.
- Yıldız, S. A. (2024). *Ebeveynlerin çocukluk çağı travmaları ile çocuklarına yönelik tutumları arasındaki ilişkide bilinçli farkındalıklarının aracılık rolü* (Yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yönel, A. (2021). *3–6 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterlikleri, tükenmişlikleri ve çocuklarıyla olan iletişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Eğitimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bilim Dalı. Konya.
- Yücel, D. (2020). *Evli çiftlerde çocukluk çağı ruhsal travmaları ile eş desteği ve travma sonrası büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zeytinoğlu, S. (1999). Sağlık, sosyal hizmet, hukuk ve eğitim alanlarında çalışanların Türkiye’de çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili görüşleri. *Çocuk istismarı ve ihmali*. 111-126.
- Zielinski, D. S., & Bradshaw, C. P. (2006). Ecological influences on the sequelae of child maltreatment: A review of the literature. *Child Maltreatment*, 11(1), 49-62.
- Ziyalar, N. (2020). *Çocuk istismarı ve çocukla adli görüşme*. Seçkin yayıncılık
- Zoroglu S.S., Tüzün Ü., Sar V., Öztürk M., Kora M.E., Alyanak B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları/Probable results of childhood abuse and neglect. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2): 69

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgiler Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Yüksek Lisans Programı tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Araştırma annelerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveynliğe yönelik tutumlarına etkisi ile ilgilidir. Sizden istenilen bu soruları dikkatli ve içten bir şekilde yanıtlamanızdır. Araştırma için doğru veya yanlış yanıt söz konusu değildir. Tüm yanıtlar gizli tutulacak ve sizden adınız, soyadınız, kimlik bilgileriniz gibi kişisel bilgileriniz kesinlikle talep edilmemektedir. Çalışmadan elde edilecek veriler sadece bu araştırma için kullanılacaktır.

Çalışmaya sunduğunuz katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Danışman: Prof.Dr. Hatice KUMCAĞIZ

Araştırmacı: Psik. Dan. Şerife MERCAN

Kişisel Bilgi Formu

- Yaşınız: 18-20 yaş arası() 21-30 yaş arası() 31-40 yaş arası() 41-50 yaş arası() 51 yaş ve üzeri()
- Medeni haliniz: Evli () Bekar ()
- Evlenme yaşı: 18- 20 yaş arası () 21-30 yaş arası () 31-40 yaş arası () 41-45 yaş arası()
- Eğitim durumunuz: İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans () Yüksek lisans () Doktora ()
- Anne olma yaşı: (Birden fazla çocuğunuz var ise ilk kez anne olduğunuz yaşı işaretleyiniz) : 18-20 arası() 21-30 arası() 31- 40 yaş arası () 41-45 yaş arası ()
- Bakımından sorumlu olduğunuz çocuk sayısı: 1() 2 () 3() 4 veya daha fazla()
- Çocukluğunuz geçtiği aile tipi : Çekirdek aile () Geniş aile () Tek ebeveynli aile ()
- Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz? 1.() 2.() 3.() 4.() 5. veya daha sonrası
- Kronik bir hastalığınız (en az 6 ay ve daha uzun süren, tekrarlayan hastalık) var mı? Evet () Hayır ()
- Bugüne kadar psikolojik bir rahatsızlık geçirdiniz mi? Evet () Hayır ()
- Şuan psikiyatrik bir ilaç kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()

EK 2: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33)

Her bir madde için aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz: 1.Hiç Bir Zaman
2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

Maddeler	Hiçbir zaman (1)	Nadiren (2)	Kimi Zaman (3)	Sık Olarak (4)	Çok Sık (5)
Çocukluğumda yada ergenliğimde ,					
1.Yeterli yemeğim olurdu.					
2.Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu.					
3.Anne ya da babam kendilerine layık olmadığımı ifade ederlerdi.					
4.Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı.					
5.Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı					

EK 3 : Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği

Tutum Ölçeği

Bu ölçek, sizin çocuk bakımına yönelik tutumunuzu ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Her cümle ile ilgili tutumlar, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar yalnızca sizin kendi tutumunuzu yansıtmaktadır.

Her cümlenin sizi ilgilendirdiğini düşünerek, cümlede belirtilen tutumun, size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. Cümlede belirtilen tutum ifadesine tamamen katılıyorsanız 5 seçeneğini, katılıyorsanız 4 seçeneğini, kararsız iseniz 3 seçeneğini, katılmıyorsanız 2 seçeneğini, hiç katılmıyorsanız 1 seçeneğini işaretleyiniz. Bütün soruları mutlaka cevaplayınız. Her cümle için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve adınızı, soyadınızı yazmayınız.

Maddeler	Hiç Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Tamamen Katılıyorum (5)
1.Sergilediğim davranışların çocuğumu nasıl etkilediğini biliyor olmam, çocuk bakımı konusundaki problemlerimin çözümünü kolaylaştırıyor					
2.Çocuk bakımı konusunda yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahibim					
3.Çocuğa doğru mu, yanlış mı davranıldığını bilmemek, iyi bir ebeveyn olmayı engellemez					
4.Yeni bir annenin, iyi bir ebeveyn olmak için gerekli davranışları öğrenebileceği, örnek bir model olabileceğime inanıyorum					

EK 4: Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
28.06.2024	6	2024-686

KARAR NO: 2024-686
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Şerife MERCAN'ın Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ danışmanlığında "Çocukluk Çağında Tramvaya Maruz Kalmış Annelerin Ebeveynliğine Yönelik Tutumları" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve ölçek çalışmasını içeren 111599 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Şerife MERCAN'ın Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ danışmanlığında "Çocukluk Çağında Tramvaya Maruz Kalmış Annelerin Ebeveynliğine Yönelik Tutumları" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve ölçek çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

EK 5: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Kullanım İzni

ÖLÇEK KULLANIM İZNİ HAKKINDA

Gelen kutusu

ben 16 Nis 2024

alıcı:

Sayın Prof.Dr. Vedat ŞAR,
Hocam merhaba. Ben Ondokuz Mayıs
Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
bölümünde tezli yüksek lisans öğrencisiyim.
Tezim için seçtiğim konu kapsamında Çocukluk
Çağı Travmaları Ölçeği'ni izniniz olursa
çalışmamda kullanmak istiyorum.
Sizin için uygun ise izninizle birlikte ölçeğin
Türkçe'ye uyarlanmış halini alabilirsem çok
sevinirim.
Teşekkür ederim. Saygılarımla.
Şerife MERCAN
ANTALYA

[redacted] 18 Nis 2024

alıcı: ben ✓

Kullanabilirsiniz.z

ctq-33-jtd.pdf

CTQ-33-TR.pdf

EK 6: Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği Kullanım İzni

ÖLÇEK KULLANIM İZNİ
HAKKINDA Gelen kutusu

 ben 21 May 2024
alıcı:

Sayın Prof.Dr. Nadir ÇELİKÖZ
Hocam merhaba. Ben Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde tezli
yüksek lisans öğrencisiyim. Tezim için seçtiğim konu
kapsamında Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği - Anne
Formu'nu izniniz olursa çalışmamda kullanmak istiyorum.
Sizin için uygun ise izninizle birlikte ölçeğin Türkçe'ye
uyarlanmış halini alabilirsem çok sevinirim.
Teşekkür ederim. Saygılarımla.
Şerife MERCAN
ANTALYA

 Nadir ÇELİKÖZ 21 May 2024
alıcı: ben

Kullanmanızda bir sakınca yoktur. Kolaylıklar
dilerim, Başarılar.

Gönderen: Şerife MERCAN
◀ ▶
Gönderildi: 21 Mayıs 2024 Salı 09:54
Kime: Nadir ÇELİKÖZ ◀ ▶
Konu: **ÖLÇEK** KULLANIM İZNİ HAKKINDA

...

ÖZ GEÇMİŞ

Şerife MERCAN, Antalya Çağlayan Anadolu Lisesi’ni bitirdikten sonra Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünden 2009 yılında mezun oldu. 2010 yılında OMÜ Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : [0009-0009-2947-7957](https://orcid.org/0009-0009-2947-7957)

Yayınlar:

1. IV. International Ordu Scientific Research Congress and presented a paper entitled ‘ The Effect Of Attachment Styles of Mothers with Preschool Children On Parental Feelings Of Self-Efficacy’ held in Ordu, Türkiye, February, 190-213, 2025.